

LOCUIREA PRECARĂ ȘI LOCUIREA SOCIALĂ ÎN BUCUREȘTI

- hârtii multe, locuințe puține

Proiect derulat de:

LOCUIREA PRECARĂ ȘI LOCUIREA SOCIALĂ ÎN BUCUREȘTI

- hârtii multe, locuințe puține -

AUTOR:

IRINA ZAMFIRESCU

EDITORI:

ȘERBAN BARBU, IONUȚ CODREANU, IONUȚ JUGUREANU, OANA PREDA, VALERIAN ION

DTP:

IOANA POPA

www.ioanapopa.ro

CUPRINS

Introducere	1
Metodologie.....	3
I. Studiu calitativ - COTIDIANUL LOCUIRII PRECARE	4
Concluziile secțiunii:.....	5
Insecuritatea locuirii	5
Invizibilitate și violență	5
Muncă, venituri și ieșirea din zona informală	7
Condiții de locuire	8
Copiii și femeile în contextul locuirii improprii	8
Copiii locuirii informale.....	10
Femeile duc greu în gospodărie	14
Povestea de dinainte: Trecutul comun al persoanelor studiate.....	16
Regulile nescrise ale locuirii precare.....	20
Accesul la apă, electricitatea, încălzirea locuințelor și gestionarea deșeurilor	23
Acte de identitate	28
Investițiile în amenajarea locuințelor și condițiile de locuire	30
Insecuritatea locuirii: ciclul constant al evacuărilor	33
Muncă multă, bani puțini	39
Amenzile: o formă de incriminare a sărăciei	42
Accesarea sprijinului de locuire	46
Alte beneficii sociale	51
Brutalitatea întâlnirii cu autoritățile publice.....	52

II. Legislație și strategii naționale relevante.....	58
II.1. Legislație națională.....	59
II.2. Situație locală la nivelul Municipiului București	68
Reglementări locale - repartizare locuințe și stoc locuințe publice la PMB...	68
Practici în gestionarea stocului de locuințe la PMB	72
Situația pentru fiecare primărie din Municipiul București	74
Criterii de alocare locuințe sociale	84
Ajutor de chirie	88
Locuire informală	92
Practica evacuărilor.....	95
III. Context internațional, european și național.....	98
Statistici - de la ce plecăm	99
Strategii multe, case puține	100
EPILOG	103

Introducere

Locuirea sigură și în condiții decente este o condiție fundamentală pentru accesarea tuturor celorlalte drepturi. O locuință insalubră, cu igrasie și fără acces la apă sau izolare termică va conduce la o stare de sănătate precară. În lipsa unei locuințe conectate la utilități, sigure și cu spațiu suficient, copiii vor întâmpina dificultăți în procesul educațional. Pentru adulți, o locuință nesigură va conduce la greutăți în menținerea unui loc de muncă. Iar lipsa siguranței unei locuințe va conduce chiar la imposibilitatea exercitării dreptului de a proiecta un viitor pentru familie.

În condițiile inflației, într-un context economic deja dominat de inegalitate, din ce în ce mai multă populație are nevoie de sprijin pentru acoperirea cheltuielilor privind achitarea facturilor sau a chiriei. Totuși, așa cum arătăm în acest raport, autoritățile publice din București au manifestat, în ultimii 30 de ani, un puternic dezinteres față de problema locuirii accesibile pentru persoanele expuse riscului de sărăcie.

Pentru a oferi o imagine pe cât posibil completă privind situația locuirii pentru persoanele din București cu venituri mici sau fără venituri, am redactat acest raport din ambele perspective: cea a „ofertei” autorităților publice și cea a problemelor exprimate de persoanele afectate de sărăcie locativă. Imaginea de ansamblu este a unui oraș care alege să abandoneze familiile care nu pot face față unor cheltuieli ajunse greu de suportat chiar și pentru familiile cu venituri medii. Bucureștiul nu a învățat nimic din crizele orașelor din vestul Europei sau Statele Unite, unde persoanele cu venituri mici – ori, în anumite cazuri, chiar și medii – ajung să nu își mai permită costul chiriei în marile orașe și sunt nevoite să îndure navete lungi, costisitoare și obositoare. Dacă în unele dintre aceste orașe se discută despre măsuri împotriva fenomenului de gentrificare, care împinge oamenii cu venituri mici în afara orașului, în București discutăm despre axe creative și proiecte de îmbunătățire a municipiului care fac abstracție totală de persoanele vulnerabile.

Încurajăm autoritățile publice locale la un exercițiu de reflecție și, ori de câte ori propun proiecte pentru îmbunătățirea calității vieții din orașe, să analizeze cine va beneficia și, mai ales, cine va avea de suferit de pe urma acestora. De altfel, majoritatea proiectelor necesare pentru îmbunătățirea vieții bucureștenilor ajung să fie implementate prin împingerea persoanelor vulnerabile la marginea orașelor. Credem că un oraș just este obligat să pună acest filtru al dreptului la oraș pentru persoanele vulnerabile. Iar Municipiul București, în calitate de capitală, nu poate fi altfel decât un oraș cu atenție la acest drept fundamental al fiecărui cetățean la oraș.

Timp de 30 de ani, locuirea, lăsată în sarcina companiilor imobiliare, a fost dictată de puterea de cumpărare a cetățenilor. Așa cum o arată și documentele internaționale și strategiile naționale, această abordare a fost una greșită și reprezintă unul dintre principalii factori care favorizează perpetuarea sărăciei. În general, copiii născuți în familii vulnerabile, care trăiesc în condiții precare și fără siguranța locuinței, ajung, ca adulți, să repete povestea părinților lor. Și asta tocmai pentru că lipsa unor condiții decente de locuire vor conduce frecvent la sănătate precară, rezultate școlare (sub)mediocre ori abandon școlar și chiar la dificultatea de a participa la piața muncii. Lipsa unei locuințe provoacă și/sau întreține multiple vulnerabilități, care îngreunează considerabil orice alt demers de asistență socială. Punând cap la cap informațiile culese pentru acest raport, concluzia noastră este că, de fapt, în mare măsură, autoritățile publice au lipsit aproape complet din viețile persoanelor afectate de sărăcie locativă. Iar atunci când au fost prezente, mai degrabă au făcut-o cu brutalitate.

Prima secțiune a acestui raport este dedicată experienței de locuire în condiții precare și de invizibilitate. Detaliem aici modul în care persoanele care nu își pot permite o chirie pe piața liberă ajung să improvizeze soluții de locuire pentru familiile lor. Povestea persoanelor incluse în studiu este una a supraviețuirii zilnice și a speranței că, pentru copiii crescuți aici, viața va arăta diferit.

Următoarea secțiune analizează modul în care primăriile din București au înțeles să gestioneze fenomenul sărăciei locative în perioada 2010-2022. Cifrele pe care le prezentăm în această secțiune relevă dimensiunea abandonului instituțional privind această temă.

Apoi prezentăm, pe scurt, cele mai importante strategii naționale și documente europene din domeniul locuirii. Deși autoritățile publice din România au dovedit mai degrabă incapacitate în a implementa documente strategice de-a lungul anilor, credem că acest demers este util în mod special pentru a arăta că, cel puțin la nivel național, autoritățile publice nu sunt străine de nevoia de politici publice în domeniul locuirii.

Sperăm ca acest raport să fie un semnal de alarmă pentru toți aceia care au puterea politică și instituțională de a promova dreptul la o viață în condiții decente pentru fiecare bucureștean. Credem că experiențele recente precum pandemia sau războiul din Ucraina ar trebui să fie momente cruciale în modul în care percepem misiunea autorităților publice. Reziliența despre care am tot discutat în ultimii ani nu poate fi construită pe baza precarității și a temii.

Metodologie

Pentru realizarea acestui raport am folosit următoarele instrumente de cercetare:

1. Interviu și discuții în teren cu membri ai comunităților afectate de sărăcie. Am inclus în studiu 30 de persoane afectate de sărăcie locativă, care locuiesc în clădiri abandonate, zone de locuire informală sau într-un imobil de tip adăpost pus la dispoziție persoanelor vulnerabile de către un om de afaceri din București. Pentru a vedea cum este afectată viața persoanelor care locuiesc în locuințe improprie, am petrecut mai mult timp alături de aceste comunități, în care Asociația Parada furnizează servicii sociale. Am inclus trei zone pe care noi le clasificăm drept forme de locuire informală, având în vedere definiția legală a acestui tip de comunitate.
2. Solicitări de informații de interes public în baza Legii 544/2001. Majoritatea lor au fost trimise în anul 2022, însă am formulat câteva și în 2023.
3. Analiză de documente: hotărâri ale consiliilor locale și general, strategii naționale și documente internaționale relevante pentru domeniul locuirii. De asemenea, am analizat și principalele texte de lege privind locuirea: Legea 114/1991 și Legea 151/2019.
4. Opiniile informate, bazate pe experiența și expertiza organizațională ale celor două organizații neguvernamentale care au redactat acest raport. Fundația Parada furnizează servicii sociale persoanelor vulnerabile din 1996, iar ActiveWatch monitorizează activitatea Primăriei Municipiului București și militează împotriva evacuărilor și pentru locuire socială începând cu 2012.

Concluziile secțiunii:

Insecuritatea locuirii

- Persoanele care trăiesc în forme precare de locuire (clădiri abandonate, barăci) au un lung istoric de evacuări, fiind afectate de procesul de reșezare într-o nouă gospodărie și sărăcite cu fiecare nouă evacuare sau mutare;
- Unele evacuări sunt brutale, rapide și conduc la pierderea tuturor bunurilor materiale pe care familiile le dețin (incluzând actele de identitate), fie pentru că nu au timpul necesar să golească locuința, fie pentru că nu au unde să le depoziteze până la relocare. În astfel de situații, trebuie să recompună gospodăria următoare de la zero. Acest lucru adâncește și mai tare vulnerabilitatea respectivelor familii. În consecință, prin pierderea echilibrului pe care îl aveau, oricât de fragil ar fi fost el, riscă să rămână fără loc de muncă și să suporte deteriorarea situației familiale.
- În majoritatea locurilor documentate am cunoscut familii extinse sau familii care ne-au povestit că și rudele lor locuiesc în condiții similare, fiind evident eșecul politicilor sociale care ar fi trebuit să tempereze procesul de perpetuare a sărăciei.
- Teama omniprezentă că vor înfrunta o nouă evacuare îi determină să își proiecteze viitorul pentru perioade foarte scurte de timp, concentrându-se mai degrabă pe identificarea unor soluții imediate și provizorii de adăpostire;
- Deși actele de identitate constituie condiție minimă pentru a putea accesa diferite forme de ajutor social care i-ar putea extrage din starea de vulnerabilitate acută, obținerea acestor documente este o sarcină foarte complicată și pentru care rareori primesc sprijin din partea autorităților publice;

Invizibilitate și violență

- Statisticile oficiale despre regimul evacuărilor nu iau în considerare fenomenul de auto-evacuare – plecarea acestor familii în urma unor amenințări (venite de la proprietari ori reprezentanți ai autorităților publice) și fără să existe un ordin oficial de evacuare. În aceste condiții, la momentul actual, nu există o statistică nici măcar apropiată de dimensiunea reală a persoanelor afectate de evacuări în București;

- Multe dintre persoanele incluse în studiu evită în mod activ contactul cu reprezentanții direcțiilor de asistență socială din cauza temerii că minorii le vor fi preluați și instituționalizați, o practică frecventă de intimidare a acestor familii de către autoritățile publice. O mare parte a persoanelor intervievate nu au încredere că autoritățile publice vor face ceva pentru a le ajuta;
- Am întâlnit oameni care depun solicitări pentru locuințe sociale încă din anul 2000. Cei mai mulți dintre ei sunt descurajați de zecile de ani pe care trebuie să îi petreacă pe listele de așteptare și de birocrăția excesivă parcursă an de an, drept pentru care renunță la actualizarea dosarului. Astfel că numărul de dosare complete depuse la primăriile de sector și/sau la Primăria Generală nu reprezintă un indicator al nevoii reale de sprijin pentru locuire;
- În București, nicio structură publică nu găzduiește familii aflate în situații urgente privind locuirea. Singurele soluții pentru familiile evacuate sunt improvizații care contravin dreptului constituțional la viață intimă, familială și privată - separarea mamei și a minorilor de tată și găzduirea în centre pentru femei victime ale violenței domestice, respectiv asigurarea adăpostului pentru persoane fără adăpost (pentru bărbați);
- Poliția Locală este mult mai prezentă în viețile acestor oameni decât serviciile sociale. Majoritatea persoanelor incluse în studiu au vorbit despre interacțiuni agresive atât cu poliția locală, cât și cu reprezentanții ai serviciilor de asistență socială (chiar demersuri de intimidare pentru a-i convinge să plece din locuințe);
- Deși autoritățile publice descriu ajutorul de chirie drept o soluție instituțională, majoritatea persoanelor spun că, de fapt, piața chiriilor nu le este accesibilă din cauza rasismului, a cheltuielilor neacoperite de acest ajutor (garanție, avans pentru chirie) sau a proprietarilor care refuză să înregistreze oficial contractul;
- O formă de violență subtilă a sistemului de asistență socială este birocrăția greu de navigat pentru accesarea diferitelor tipuri de ajutoare. Am întâlnit persoane care nu pot citi, care nu au banii necesari să meargă în localitatea natală pentru obținerea unor documente sau care nu știu unde este sediul instituțiilor publice la care trebuie să ajungă;
- Viața în comunități este uneori violentă, oamenii fiind jefuiți dacă lasă locuințele nesupravegheate.

Muncă, venituri și ieșirea din zona informală

- Amenzile au un efect major asupra angajării acestor persoane, pentru că atrag după sine poprirea veniturilor obținute. Majoritatea lor pot accesa piața muncii doar în cadrul unor locuri de muncă plătite cu salariul minim pe economie, deci nu își pot permite popririle pentru achitarea amenzilor (multe dintre ele fiind primite strict în virtutea vulnerabilității);
- Paradoxal, multe dintre amenzi sunt date pentru muncile pe care oamenii le fac cu scopul de a-și asigura un venit (colectare de PET-uri, vânzare ambulantă).
- Deși există stereotipul că locuirea informală sau fără forme legale nu necesită costuri, sumele pe care aceste familii trebuie să le plătească (chirii informale, înțelegeri cu vecinii pentru acces la utilități, amenajarea spațiilor, chiar obținerea actelor de identitate etc) sunt uneori mult mai mari decât eventuala plată a unei chirii sociale;
- Locuirea socială este asociată, de obicei, cu persoane fără venituri. Cu toate acestea, în studiu sunt incluse și persoane pensionare (cu zeci de ani de contribuție sau persoane cu dizabilități) și persoane angajate pe salariul minim pe economie. Costul chiriei pe piața liberă este însă o cheltuială mult prea mare raportată la veniturile acestor familii.
- În ciuda faptului că, în prezent, există posibilitatea legală de a emite acte de identitate provizorii, unele persoane au întâmpinat dificultăți majore în procesul de obținere a acestor acte. Spre exemplu, polițistul de proximitate nu le găsește la adresa indicată, pentru că nu anunță momentul în care vine, iar emiterea acestor acte se refuză dacă ultimul domiciliu nu este în București, chiar dacă legea nu prevede această condiție. Lipsa actelor de identitate este un alt impediment în găsirea unui loc de muncă sau în accesarea unor servicii sociale.

Condiții de locuire

- Majoritatea gospodăriilor depind, pentru accesul la apă, de cișmelele publice, instalații care se închid pe perioada iernii. Accesul la apă se face uneori și prin intermediul unor înțelegeri informale cu vecinii, care ajung să condiționeze accesul la apă sau să solicite sume de bani pe care nu le justifică (iar oameni nu pot contesta sumele, nici dacă acestea sunt în mod evident mult peste ceea ce ei cred că au consumat). La fel se întâmplă și în cazul accesului la electricitate;
- Încălzirea gospodăriilor se face, de multe ori, cu materiale de plastic, care degajă fum și toxicitate în locuințe. Mai mult, au existat și incendii în aceste tipuri de locuințe, instalațiile de încălzire fiind improvizate și, prin urmare, chiar periculoase pentru viața respectivilor oameni;
- Majoritatea locurilor vizitate nu sunt izolate termic, deci sunt greu de încălzit, au mucegai și sunt supraaglomerate, afectând direct starea de sănătate a oamenilor;
- Gestionarea deșeurilor reprezintă o problemă semnificativă și este unul dintre principalele motive pentru care oamenii sunt amendați frecvent - fiindcă nu dețin documente pentru locuințele lor, aceștia nu pot încheia contracte cu salubritatea. Unii au fost amendați pentru că nu au încheiat astfel de contracte, în timp ce alții au fost sancționați pentru orice deșeuri care se aflau pe spațiul public din proximitatea lor, indiferent dacă ei sunt cei care le-au aruncat sau nu;
- Supraaglomerarea locuințelor face ca aceeași cameră să fie și dormitor, și spațiu de depozitare pentru materialele de încălzire sau chiar și baie.

Copiii și femeile în contextul locuirii improprii

- Munca în astfel de gospodării este mult mai solicitantă pentru femei. Acestea sunt nevoite să care apă, să spele de mână și să îngrijească numeroși membri ai familiei fără posibilitatea de a găti volume mari, din cauza lipsei frigiderelor și, implicit, a posibilității de conservare a hranei pe perioade mai lungi de timp;

- O parte dintre femeile incluse în studiu sunt mame singure, care, pe lângă munca din gospodărie, sunt responsabile și de îngrijirea copiilor care nu au vârsta școlarizării sau nu au locuri în creșe și alături de care trebuie să stea în gospodărie, fără sprijin. Multe sunt nevoite să presteze diferite munci, la negru, pentru a acoperi cheltuielile destinate hranei;
- Unele au menționat explicit că simt nevoia de sprijin psihologic pentru că se simt „triste” constant;
- Copiii din aceste locuințe sunt afectați de evacuările succesive, unii dintre ei temându-se că vor fi separați de familiile lor și că vor ajunge în plasament;
- În cazul unei evacuări, există situații în care copiii sunt nevoiți să lipsească de la școală pe durata relocării. Mai mult, dacă noua locuință găsită de părinți se află departe de școală, copiii sunt constrânși să parcurgă zilnic distanțe lungi pentru a beneficia de dreptul la educație;
- Condițiile improprii de locuire - precum supraaglomerarea locuințelor și lipsa electricității - îngreunează studiul de acasă;
- Unele ajutoare destinate copiilor, cum ar fi stimulentele pentru prevenirea abandonului școlar, nu pot fi accesate pentru că sunt condiționate de lipsa amenzilor părinților sau de deținerea unui card bancar;
- Cu scopul de a evita contactul cu Poliția Locală, copiii sunt mai degrabă ținuți în locuințe pentru a nu atrage atenția, în loc să se joace în curtea imobilului. Tot ei se numără printre motivele pentru care unele familii nu găsesc locuințe de închiriat, proprietarii evitând familiile cu mulți copii.

Copiii locuirii informale

Majoritatea copiilor pe care i-am întâlnit pe parcursul acestei cercetări erau școlarizați. Majoritatea tipurilor de ajutor social pe care aceste familii le primesc sunt direcționate către copii și au forma programelor școală după școală. Însă, odată întorși acasă, trăiesc în aceeași insecuritate și în condiții precare de locuire. Mai mult, din cauza veniturilor reduse, alimentația acestor copii se reflectă și în starea lor de sănătate:

R: Am avut probleme cu copilul mic. Îi cădea părul. Mai avea puțin păr, are alopecie. Are trei ani. Are și helicobacter și gastrită. Ar trebui să-i dau de mâncare bine, dar îi dau ce am. Îi trebuie o alimentație mai bună, dar ce pot să îi dau eu?

Parte dintre acești copii trăiesc în familii monoparentale, în grija exclusivă a mamei. Pregătirea pentru școală este exclusiv în sarcina copiilor, ei neavând posibilitatea de a fi sprijiniți de adulți:

R3: O duc la școală și, după muncă, mă duc tot eu să o iau. Dacă nu termin la scări, mă așteaptă la școală. (...). Nu stă nimeni cu gura pe ea, face ea singură temele. Eu nu știu s-o ajut oricum, că nu am școală.

Uneori, plecarea tatălui din gospodărie atrage dificultăți birocratice care provoacă probleme de navigare mamelor singure. Beneficiile sociale pe care, teoretic, le pot accesa depind de adeverințele de venit ale ambilor părinți. Dacă tatăl a abandonat gospodăria, pentru mame este foarte greu să clarifice juridic această situație, iar instituțiile publice nu le ajută să obțină documentele necesare:

W6: Vreau să-l dau în judecată pe tatăl copilui, ca să mă ajute cu chiria, ca să iau și eu cantină socială. Nu mai știu absolut nimic de el. E afară. Nu vreau pensie alimentară, dar am nevoie de hârtia aia, că copiii sunt pe numele lui. Oriunde mă duc, mi-o cere. Și eu nu am nicio clasă, nu știu nici măcar să scriu. Nu știu nimic.

PL1 s-a aflat într-o situație similară cu cea a lui W6. Sprijinită de o fundație, a mers în instanță și a obținut documentul. Cu toate acestea, faptul că nu știe să citească a împiedicat-o să continue demersurile pentru obținerea beneficiilor sociale:

PL1: Nu am primit nimic niciodată de la primărie. Am vrut să fac o suplimentară pentru ăsta mic. Mi-a zis că îmi trebuie ceva de la tatăl la copil. L-am dat în judecată cu tanti F. Am hârtia aia de la proces, dar dacă eu nu știu să scriu și să citesc, nu m-am mai dus, că nu știu ce să fac.

Paradoxal, deși copiii sunt printre cei mai vulnerabili în condiții de locuire precară, ei reprezintă și motivul pentru care familiile nu sunt primite cu chirie, chiar dacă părinții au resursele financiare necesare pentru astfel de cheltuieli. Familiile numeroase nu sunt primite în unele locuințe strict din cauza numărului mare de copii:

F: Am stat prin case părăsite. Unde am avut posibilitatea și ne-a primit, am plătit chirie.

Intervievator: De ce nu vă primeau cu chirie?

F: Pentru că eram mulți copii la părinți, eram șase, cu mama și tata eram opt.

Eram prea mulți și zicea că distrugem casa. Și așa este și la ora actuală. Oriunde mă duc, că am zece copii, nu ne dă cu chirie că suntem prea multe persoane. Le zic că le mai dau 50 de lei, 100, dar peste tot îmi zic: „Pleacă de aici, că-mi distrugi casa”.

O practică uzuală este ca vecinii să alerteze poliția sau proprietarii clădirilor abandonate de existența familiilor în imobilele respective. Uneori, chiar copiii sunt cei care își denunță involuntar familiile că s-au mutat în aceste imobile. În consecință, de teamă că vor fi descoperiți, amendați sau că li se vor lua copiii, există o constantă preocupare a părinților ca cei mici să nu facă gălăgie și, uneori, chiar să evite să iasă în curte mai mult decât e necesar. Astfel, unii copii sunt controlați excesiv și au restricții de mișcare aproape în permanență:

F: Sună vecinii [la poliție]. Îi vede. Copiii nu ies pe stradă, ca să deranjeze pe cineva. Dar văd că vin de la școală, că se duc la școală.

A: Au făcut vecinii sesizare la poliție. Că a venit o familie cu mulți copii.

MA1: Știa poliția că ne-am mutat aici, că ies copiii și se joacă în curte. Fac gălăgie.

Una dintre problemele majore ale familiilor care locuiesc fără forme legale este menținerea în școală a copiilor. În general, școlarizarea pentru copiii care provin din familii vulnerabile și fără domiciliu a devenit mai accesibilă (deși, în multe cazuri, este necesar sprijinul organizațiilor neguvernamentale). Dar instabilitatea locuirii (faptul că sunt nevoiți să se mute frecvent) poate face naveta copiilor complicată. De aceea, sarcina de a găsi o locuință este cu atât mai dificilă, unul dintre principalele criterii fiind distanța față de școală:

L: Oriunde ne-am dus noi ne-am gândit să fie aproape de școală.

Iar aceasta nu constituie singura modalitate în care locuirea afectează școlarizarea copiilor. Fiecare evacuare este trăită intens de copii și, uneori, până la definitivarea procesului de instalare într-o nouă locuință, ei sunt nevoiți să lipsească de la școală. Evident, pentru copii, inclusiv temele sunt o provocare în astfel de condiții:

W1: Am trei nepoți în grijă. Le merge greu, că nu avem unde să punem capu' jos. Unde să învețe dacă nu au unde să stea? Copiii ăștia au rămas și fără casă, și fără școală. Unde să învețe dacă dormim pe stradă acu'? Pe bănci?

Conform experților Parada, deși numărul copiilor școlarizați din mediile vulnerabile a crescut în ultimii ani, aceștia ajung, de fapt, să abandoneze școala înainte de finalizarea celor zece clase obligatorii. Odată cu trecerea acestor copii în clasa a V-a, efortul instituțiilor publice de a-i menține în școală pare că se diminuează.

Prin aceste dislocări succesive, copiii sunt nevoiți să schimbe constant cartierul, naveta către școală și chiar grupul de prieteni. La acest stres, se adaugă violența forțelor de ordine și a reprezentanților protecției sociale, familiile ajungând să se teamă constant că vor fi preluați în sistemul de protecție

A: Copiii, când au auzit de protecția copilului, a zis: „Mami, nu vreau ca să ajung pe la cămin”. Au la școală copii de la casa de copii și știu că e rău acolo și le e frică. Le e frică, sunt conștienți și tace și merge cu noi dintr-o casă în altă, nu are ce face.

MA5 are acum 17 ani. S-a născut în niște barăci și toată viața lui a locuit fără forme legale. Până la vârsta de 11 ani, nu a putut începe școala și nici nu a avut certificat de naștere. Înmatriculat, cu greu, la 15 ani, a trebuit să renunțe, fiindcă nu a avut telefon pentru școala online, impusă în perioada pandemiei:

MA5: Eu, când eram mic, nu am avut certificat de naștere până la vârsta de 11 ani. M-a ajutat domnul Ionuț [director Parada] și m-am dus la a doua șansă la 15 ani. Dar a venit pandemia și nu aveam telefon, nu puteam să fac online.

Nu plănuiește să reia cursurile, însă se străduiește să se angajeze.

MA5: Încerc să mă angajez acum, dar chestia e că trebuie să-mi fac buletin. Și nu știu cum să fac. Măcar provizoriu am vrut să fac, dar mi-a zis [de la Primăria de Sector] că degeaba dacă nu mă ia cineva în spațiu.

Pentru persoanele care locuiesc în fosta clădire de birouri a unui om de afaceri există o atentă supervizare din partea asistenței sociale din sector. Familiile sunt monitorizate mai ales în ceea ce privește menținerea copiilor la școală. Ele nu au fost, însă, îndrumate să depună dosare pentru locuințe sociale.

Dincolo de aspectele ce țin de școală și de calitatea vieții, copiii locuirii precare trăiesc, în general, o copilărie trăită în condiții ostile. În timp ce realizam interviuri cu adulții dintr-o zonă de locuire informală, copiii preșcolari ai acestora se jucau cu caserole goale de carne și găleți de plastic:

Intervievator: Cu ce vă jucați?

Copii: Cu gunoaie!

R3: Se joacă cu gunoaie, da, dacă nu au jucării, se joacă cu gunoaie. Cu casolete de carne, cu cămile cu care bem apă.

Femeile duc greu în gospodărie

În toate gospodăriile incluse în cercetare, femeile sunt cele care se ocupă de muncile casnice. Această sarcină, în condiții de locuire precară, nu este deloc una ușoară:

C2: Ehe, mai trăiesc eu să mai iau pensie? La stilul și cu stresul și cu munca. Că muncești greu, muncești ca un bărbat. Eu muncesc ca un bărbat. Iarna tai lemne, mă duc în frig, mă duc în ger. Vara, în soare.

Femeile sunt responsabile aproape în totalitate și de creșterea copiilor. Pe lângă munca în gospodărie, transportul copiilor la școală și înapoi este o sarcină pe care ele trebuie să o îndeplinească zilnic, indiferent dacă lucrează sau nu.

BB2: Soția duce, întoarce copiii de la școală. Spală, gătește.

Uneori, pentru că școala la care învață copiii este foarte departe de locuință, femeile ajung să petreacă mult timp din prima parte a zilei pe drumuri:

BB3: Sora mea are copii mici, duce copiii la școală, schimbă trei autobuze, are și copiii în școli diferite. Nici nu știe unde să se împartă. Și până ajunge acasă, trebuie să plece iar după ei, aproape. Și pentru că o are pe-aia mică, mică rău, trebuie să o ia cu ea toate drumurile astea.

Pentru mamele singure care au copii cu dizabilități și sunt aflate constant sub presiunea evacuării, situația pare fără de ieșire. De vreme ce trebuie să îngrijească de fetița cu dizabilități, pentru care nu a știut cum să ceară ajutor, W3 nu a mai lucrat de patru ani:

W3: Am nevoie de ajutor, am nevoie de cineva să mă învețe unde să merg să o înscriu undeva să învețe să meargă. Are patru ani și are handicap. Nu i-am făcut certificat pentru că nu am cu cine să merg, nu mă ajută nimeni, nu știu încotro să mă duc.

Imposibilitatea de a-și ajuta copilul a condus la depresie: „Nici azi eu nu pot să accept că ea e bolnavă”. Cu toate acestea, trebuie să gestioneze relația cu fosta ei soacra, care o amenință frecvent cu evacuarea din apartamentul în care locuiesc împreună:

W3: Stau la fosta mea soacră, nu e plătit curentul și apa, nu prea sunt condiții. Acolo unde stau sunt cu un picior afară. Mi-a zis de câteva ori să plec, dar nu am unde să mă duc.

Aceeași problemă a depresiei a menționat-o și W9 atunci când a fost întrebată de nevoile imediate pe care le are. Fost copil instituționalizat, mamă de curând, la momentul interviului locuia fără forme legale alături de familia extinsă:

W9: Momentan ar fi util să vorbesc cu un psiholog. Că am cam... Nu știi, mi se pare că am nervi, sunt supărată.

Am întâlnit persoane adulte, cu propriile familii, care locuiesc în locuințe nesigure care, la rândul lor s-au născut în familii vulnerabile. Moștenirea sărăciei în aceste familii este un fenomen larg răspândit. De regulă, copiii născuți în astfel de locuințe nu sunt incluși în programe sociale care să conducă la autonomie financiară în viața de adult. Imposibilitatea părinților de a evita ca propriii copii să aibă parte de un destin similar cu al lor reprezintă o continuă frustrare pentru mamele incluse în studiu:

MB2: Eu am început să muncesc cu carte de muncă imediat ce am putut să las copiii singuri. Că nu aveam cu cine să îi las în casă. Dar și când nu aveam de muncă, eu tot mă duceam la primărie să depun dosar de locuință. Le ziceam: „Doamnă, eu nu am decât alocații, că nu am cu cine să las copiii acasă, unde să îi las, cu cine? Singuri, în casă, la patru ani?” Nu am avut nimica, nu am putut să le ofer la copiii mei nicio casă. Nu am avut... am stat așa. S-au măritat, s-au însurat. Și acum au și ei camere, așa, pe ici, pe colo.

MA1: Prima oară am locuit la niște barăci, în centru. Acolo mi-am născut copiii.

MA5: Eu m-am născut la barăci. Am aproape 18 ani acum. Eu doar așa am trăit, cu evacuările astea.

W1: Încerc să mă ocup de copii acum. Să nu fie cum am crescut eu, amărâtă. Nu am avut nimic, nu am putut să merg la școală.

Povestea de dinainte:

Trecutul comun al persoanelor studiate

Majoritatea persoanelor incluse în studiu sunt oameni care provin din familii vulnerabile, cu un lung istoric de locuire precară, ori foști copii ai străzii, proveniți din centre de protecție a minorului, deseori victime ale abuzurilor angajaților acestor instituții. Pe parcursul cercetării am intervievat persoane născute în familii fără adăpost și care, de-a lungul întregii vieți, au fost constant nevoite să se relocheze din cauza evacuărilor sau a practicilor de auto-evacuare (evacuarea fără un ordin oficial, venită în urma presiunilor directe sau indirecte ale proprietarilor sau ale autorităților publice), temându-se că vor suferi repercusiuni dacă nu se vor muta. O altă categorie este reprezentată de femeile văduve sau divorțate care au rămas fără o parte consistentă din venitul familiei sau care au fost alungate din locuințele foștilor parteneri. În cele din urmă, am vorbit cu oameni care câștigă salariul minim pe economie sau care au venituri din pensii insuficiente pentru asigurarea unui trai decent.

Uneori, copiii din casele ocupate fără forme legale ajung să își întemeieze familiile proprii în același imobil. Fenomenul de perpetuare a sărăciei este cu atât mai evident în acest tip de locuire. În toate cele trei comunități informale studiate am întâlnit această situație. Spre exemplu, în comunitatea informală PL, toate cele cinci familii multigeneraționale sunt înrudite:

PL3: Suntem toți neamuri aici. E ceva oameni: mama, soacră-mea... să tot fie.

Mai mult, comunitatea de aici este înrudită cu o parte dintr-o altă comunitate informală inclusă în studiu (din zona C).

În multe dintre locurile documentate existau cel puțin trei generații (părinți, fii și nepoți), iar pentru una dintre comunități am identificat chiar patru generații între pereții acelorași camere.

Parte dintre femeile incluse în studiu sunt mame singure care au ajuns în situația de locuire precară în urma violenței domestice atât asupra lor, cât și asupra propriilor copii:

R1: Pe fata mea a gonit-o bărbatul ei, care e alcoolist. A venit la mine. A gonit-o. Și să mă credeți, că nu vă mint. Cojile de cartofi le lua ea așa și le curăța de tot miezu' de pe coji. Și din varza de o găsea, cotoarele le curăța de varză de-i ieșea de o mâncare.

W1 s-a născut și a trăit primii 15 ani de viață într-o zonă de barăci improvizate, în Sectorul 5. Mama ei a murit cât încă era copil, iar despre tată are puține informații. Crescută de bunică, la momentul interviului era mama singură de 20 de ani a doi copii.

În studiu am inclus și doi foști copii instituționalizați ai străzii, adică persoane care s-au aflat în responsabilitatea statului în perioada copilăriei. Ambele persoane au povestit episoade traumatice din orfelinat (violențe, violuri) care le-au determinat să părăsească adăposturile statului și să plece în stradă încă de la vârste fragede. Chiar și după ce au devenit adulți, pare că ele încă trăiesc sub imperiul acestor evenimente. Ambele au plâns în timpul interviului, discutând despre perioada în care s-au aflat în grija statului:

L: Era un iad acolo, în casa aia. Eram 400 și ceva de suflete. Nu am mai suportat și am fugit pe stradă.

A1: A fost urgie acolo. Când venea seara, venea calvarul. Când vedeam că se înnoptează, mă apuca groaza. Bătute, violate în băi. Ne trimitea la cerșit. (...) Te tundeau la zero, te udau, te băteau bine de tot. Te băgau la beci în pielea goală.

L și A1 și-au trăit copilăria în anii '90. Chiar dacă situația copiilor abandonați s-a ameliorat între timp, cele ale adulților care au trăit în copilărie traumele instituționalizării rămân acute. Situația foștilor minori instituționalizați, care acum trăiesc în diferite forme de locuire precară, este, în opinia autorilor raportului, responsabilitatea unui sistem public de protecție eșuat, care nu a reușit să îi pregătească pentru o viață adultă independentă.

După ce au părăsit centrele de minori, ambele persoane au rămas fără adăpost. A1 a trăit un an în apartamentele sociale ale Fundației Parada, însă, pentru că nu a dispus de suficiente fonduri pentru a menține funcționarea respectivelor apartamente, Fundația a fost nevoită să sisteze programul. Ulterior, A1 a încercat să locuiască împreună cu mama ei, însă nu s-a putut adapta alături de această familie și a fost

nevoită, timp de doi ani, să doarmă în scări de bloc, clădiri abandonate și canale. L. a ajuns și el persoană fără adăpost, nereușind nici acum să găsească, la mai bine de 35 de ani de când a părăsit sistemul, o soluție de locuire stabilă și decentă.

Pentru una dintre familiile incluse în studiu, cu zece copii la momentul interviului și cele mai multe evacuări și auto-evacuări, istoricul de locuire precară își are originea în copilăria timpurie a tatălui. Familia lui s-a relocat în București, după ce au pierdut locuința din Teleorman („*Tatăl meu a avut un apartament, dar l-a păcălit. l-a dat actele în mână și ne-am trezit în stradă*”), iar Revoluția i-a prins fără o locuință atribuită de către ICRAL (Întreprinderea de Construcții, Reparații și Administrare Locativă). Astfel că, de la vârsta de cinci ani și până la momentul interviului (44 de ani), bărbatul își trăise întreaga viață în barăci sau locuințe abandonate. Familia din care face parte, formată din cinci frați și tatăl său, a trăit restul vieții în aceeași manieră:

F: A venit la București și i-a dat un termen. l-a zis să stea acolo până îi găsește și nu i-a mai găsit. După revoluție imediat, ne-a dat pe stradă. Și de atunci doar pe străzi locuim.

F: Toți cinci frații suntem așa, locuim așa. Iar eu locuiesc și cu tatăl meu. Și toți avem așa, șase copii, șapte copii, nouă copii.

O excepție de la lungul șir de generații vulnerabile o face BB1. Situația ei financiară s-a agravat după moartea soțului, când ea a rămas singură, cu trei minori în grijă. Locuiește în București de 50 de ani și a muncit toată viața pe șantier, în construcții. În anii '90, când a început vânzarea locuințelor publice, BB1, deja văduvă, nu a reușit să achiziționeze apartamentul în care locuia și a fost nevoită să se mute, împreună cu cei trei copii, într-un bloc destinat muncitorilor de pe șantier. După falimentul fabricii la care lucra, ea, alături de o comunitate numeroasă, a fost tolerată să locuiască în sediul fostei întreprinderi, fără acces la electricitate și apă. A locuit așa șapte ani, în condiții greu de imaginat. În paralel, a încercat să obțină o locuință socială, însă fără succes. Noi am întâlnit-o în singurul bloc din Municipiul București în care sunt cazate familii fără adăpost, clădire ce aparține unui controversat om de afaceri. În acest imobil, sistemul de alocare a camerelor este aleatoriu:

BB1: Ȃla a băgat buldozerul unde stăteam. Ce să fac eu, unde să mă duc? Am avut plasa de acte la mine, dar el nu mai ade la poartă, de la toi oamenii ia care vin şi tot i cer lucruri. Dar l-am prins acolo şi i-am zis, cu plasa de acte, ce i cum. i el m-a întrebat: „Ce vrei, femeie?” Zic: Uite, am lucrat colo, am plasa cu documente, am fost la primărie, dar stau în stradă acum. i el de departe a zis: „la vedeți, mi, biei, ce vrea femeia asta”. i eu am zis că vreau o locuință. i el a zis: „Biei, ocupai-vă de ea”.

Unele familii au venit în București cu sperana unei viei mai bune. Migraia internă de la orașe sărace spre comuniti dezvoltate nu este un fenomen specific numai României, acesta fiind efectul direct al dezvoltării teritoriale inegale:

BB4: Acolo [n Bacău] nu era bine. Am venit aici. Am venit pentru o via mai bună. Acolo am încercat să mă fac asistent maternal personal i îmi zicea mereu: „Vino altă dată, nu acum”. Am zis să venim aici că e oraul mai mare i o fi mai bine.

Este i cazul lui BP, pe care am găsit-o pe un teren abandonat, lângă conductele Regiei Autonome de Distribuie a Energiei Termice (RADET), într-o zonă de corturi improvizate. A venit aici pentru că locuința ei din Ploieti era neîncăpătoare. De asemenea, banii pe care soul ei i ctig din colectarea de PET-uri sau din munci pe șantier ca zilier sunt mai mulți aici decât în fostul oraș:

BP: Pe soul l-au dat afară de la colectare acolo i am venit aici. Aici se ctig mult mai mult decât în Ploieti. i aa sunt aici mai multe familii care vin cteva zile, mai pleacă în oraele lor i se întorc apoi.

Regulile nescrise ale locuirii precare

În ciuda preconcepției că locuirea fără forme legale este gratuită, din datele culese pentru realizarea acestui raport a reieșit faptul că, în realitate, costurile asociate acestei forme de locuire sunt impredictibile și relativ mari în raport cu veniturile familiilor.

Multe dintre familiile intervievate au fost nevoite să achite „taxe” de intrare în imobil unor persoane care nu aveau drepturile legale asupra acestuia:

S: Care au plecat au vândut. De exemplu, Dana a stat aici, la noi, și a cumpărat cu 10 milioane când a venit.

Locurile în care persoanele vulnerabile își permit plata unei chirii sunt nesigure atât din perspectiva vieții la comun – fiindcă ele închiriază deseori doar o cameră a locuinței, dar și a celor care percep chirii, pentru că aceștia nu sunt întotdeauna proprietarii imobilelor. A1 a închiriat o singură dată un apartament, din banii pe care îi câștiga la un mall în București. Din cauza unei probleme de sănătate, a fost spitalizată o perioadă de timp. La întoarcerea acasă, și-a găsit camera golită de toate lucrurile personale, iar cei care locuiau în imobil cu ea îi luaseră inclusiv actele, pentru a se asigura că vor primi chiria:

A1: Îmi luaseră buletinul. Mi-au furat din casă tot ce aveam bun, plus acte. Mi-au luat tot, tot. Am plecat în stradă de atunci. Am luat-o de la zero.

În unele situații, plata este una lunară, sub formă de chirie. Unele persoane care plătesc chiria respectivă știu că locul nu aparține de drept celui care o solicită, însă altele sunt induse în eroare și se consideră chiriași de bună-credință. În ambele cazuri, persoanele care achită astfel de costuri sunt relativ captive acestui sistem de plată. Pe piața liberă, ele fie nu găsesc chirii financiar accesibile, fie nu sunt primite în imobile:

F: De fiecare dată când am sunat la cineva să închiriez, am sunat, am vorbit, a fost de acord să ne întâlnim cu dâșii și am spus: Domnule, eu am copii. „Ce înseamnă că ai copii?” Domnule, eu am zece copii. „Te rog frumos, închide, nu mai este valabil anunțul”.

Într-o altă așezare informală, chiria lunară pentru o cameră cu pereți din uși și cu pământ pe jos este de 250 de lei. Oamenii care trăiesc aici nu au acces la apă și nici la electricitate. Apa pe care o iau de la vecini, în baza unor înțelegeri informale, este contra cost. Una dintre persoanele intervievate aici a spus că a încercat să închirieze un apartament, însă, deși ar fi putut accesa ajutorul de chirie pus la dispoziție de către primărie, i-a fost imposibil să achite garanția solicitată de proprietar.

În România se manifestă multiple practici prin care aceste familii sunt înșelate, pentru că, în general, piața chiriilor este mai degrabă nereglementată. Astăzi, încă există un procent considerabil de chiriași fără contracte de închiriere. Situația este cu atât mai dăunătoare pentru familiile care au acces doar la acest tip de piață informală. Spre exemplu, membrii uneia dintre familiile intervievate au povestit că, deși plăteau chiria lunar către o persoană pe care o credeau proprietar, au primit vizita poliției locale de sector, care i-a avertizat că acel imobil este ocupat ilegal și că trebuie să plece. Nu au avut în niciun moment un ordin de evacuare, dar familia a decis să își caute o altă locuință, temându-se că statul îi va despărți de copii:

A: Primăria a venit. Cu Poliția. Noi știam că plătim la doamna asta, dar a venit Poliția. Nu a venit și asistența socială. Ne așteptăm să ne de afară la început de martie, că acum, pe iarnă, avem o hârtie la mână că nu au voie să ne dea afară. (...) Nu ne-a amenințat aici nimeni că ne ia copiii, dar asta o să fie primul subiect dacă nu părăsim când ne spun ei.

Uneori, proiectele de dezvoltare a orașului nu țin cont de familiile vulnerabile. Oamenii care trăiesc în comunitățile informale studiate povestesc că persoane din primăria de sector au venit de mai multe ori să îi avertizeze cu privire la implementarea unui proiect de reamenajare a zonei. Fără să li se explice pe îndelete despre ce este vorba, ei nu știu cum și când ar urma ca acest proiect să le afecteze locuirea în zonă:

R2: Și e vorba să dea jos tot ce e aici și noi, dacă nu avem acte, ne aruncă. Nu știu unde ne aruncă. Se face ceva cu lacurile astea și o șosea, nu știu cum.

În lipsa unor documente legale care să îi protejeze de o eventuală evacuare, singura variantă a lor este să aștepte informațiile fragmentate pe care le primesc de la reprezentanții autorităților publice care vin în teren.

Paradoxal, chiar și construcția unui complex de blocuri prin Agenția Națională pentru Locuire – adică o formă de locuire subvenționată de stat – a dus la evacuarea unor

familiei, după cum ne-a povestit F, evacuat de pe terenul unde trăia pentru a face loc noilor blocuri ridicate de autorități.

O mare parte a vulnerabilității acestor familii este provocată de nesiguranța locuirii și de amenințările cvasipermanente cu evacuarea. De obicei, alarmarea vine fie de la presupușii proprietari, fie chiar de la autoritățile statului.

Insecuritatea locuirii constituie cea mai mare problemă și pentru persoanele intervievate în clădirea omului de afaceri care găzduiește familii fără adăpost. Deși acestea nu trebuie să plătească nimic (chirie sau utilități), lucru pentru care toată lumea și-a manifestat recunoștința, lipsa unui contract le face foarte vulnerabile în fața planurilor pe care omul de afaceri le-ar putea avea cu respectiva clădire:

BB1: Este bine aici, da. Dar, știi dumneata, poți să mănânci ceapă și mămăligă, dar să pui capu' pe pernă și, gata, să fii și tu liniștit?

Intervievator: Dar când ziceți „liniștit”, la ce vă referiți, de ce vă e frică?

BB1: Ți-e frică, dacă îți zice să pleci, dacă nu e al tău, nu e nimic. Unde te duci tu, femeie bătrână. Dacă îmi zice să eliberez, unde să mă duc?

Intervievator: Dar v-a zis cât puteți să stați aici?

BB1: Nu știm noi.

BB3 și BB4, care locuiau în același imobil privat, au ales să părăsească pentru o perioadă de timp clădirea respectivă din cauza problemelor cu vecinii. Alături de ei, mai multe persoane intervievate au vorbit despre scandalurile care aveau loc acolo:

BB3: Am plecat o perioadă, da, am ales să mergem prin case părăsite. Era fără lume, mai liniște. Aici, care înjură, care iese...

BB4: Nu e vorba de copii, că toți avem copii. Dar sunt oameni care mai bea, ascultă muzică, înjură.

Chiar și așa, locuitorii acestui imobil au mai multă încredere în omul de afaceri decât în instituțiile statului.

În București există în continuare persoane care locuiesc în imobile și/sau pe terenuri cumpărate cu chitanță, adică în baza unei înțelegeri, fără a avea acte de proprietate.

Una dintre persoanele din comunitățile informale incluse în acest studiu a ajuns să locuiască pe un teren achiziționat acum 23 de ani în baza unei astfel de chitanțe de mână:

R1: Casa asta a mers din mână în mână. Cu chitanță.

Acest tip de achiziție este una informală și nu oferă drepturi de proprietate asupra locuinței și/sau terenurilor, făcându-i vulnerabili la evacuare pe locatari. La momentul achiziției, oamenii au avut convingerea că locuința va rămâne în posesia lor, însă ei sunt conștienți acum că nu se bucură de drepturi de proprietate, motiv pentru care trăiesc într-o stare de permanentă nesiguranță.

Accesul la apă, electricitatea, încălzirea locuințelor și gestionarea deșeurilor

Pentru cetățenii care trăiesc în comunități informale sau în locuințe precare, accesul la utilități este anevoios și, de multe ori, ajunge să coste mai mult decât în cazul în care ar exista un contract cu furnizorii. Cu o singură excepție, toate familiile incluse în studiu locuiesc fără forme legale, fiind nevoite să se adăpostească în locuințe abandonate, în foste fabrici sau în construcții improvizate pe terenuri libere. În aceste condiții, imobilele nu sunt conectate la rețelele de furnizare de servicii publice (electricitate și apă), aspect care afectează puternic traiul persoanelor. Lipsa accesului la utilități duce la deteriorarea calității vieții, la creșterea riscului de abandon școlar în rândul copiilor și la dificultăți în menținerea unui loc de muncă.

Pentru așezările informale documentate, unde există înțelegeri referitoare la cheltuielile cu electricitatea în baza unui contract comun sau a unor înțelegeri cu vecinii, plata facturii depinde întotdeauna de buna înțelegere în comunitate. Dacă una dintre familii nu își plătește partea sa de factură, întreaga comunitate riscă să rămână fără electricitate. Mai mult, există frecvent certuri cu privire la consumul pe familie, lucru care tensionează relațiile în aceste comunități.

Pentru familiile care nu sunt conectate la electricitate, singura variantă este utilizarea lumânărilor. Această sursă deschisă de foc s-a dovedit extrem de riscantă în unele comunități:

S: Au plecat la PET-uri la blocuri și a lăsat copiii. Erau și copiii mai mari acasă, știau să aibă grijă de foc, dar dormeau. A uitat lumânarea așa și nu și-a dat seama că a lăsat-o în ceva de plastic. A ajuns flacăra la plastic și a luat foc. Noroc că s-au trezit și au ieșit singuri.

Nici apa nu este o resursă la care persoanele din acest studiu au acces ușor. Majoritatea lor au apă de la cișmelele din apropierea locuințelor. Preponderent, asigurarea apei pentru uzul casnic este sarcina femeilor sau a copiilor, cu toate că munca aceasta are dificultăți și potențiale efecte asupra sănătății. Având în vedere că familiile sunt numeroase, volumul de apă necesar pentru consum este unul deloc neglijabil. Unele familii primesc sprijin de la persoane cu mașini, care, în schimbul unei plăți, transportă volume mai mari de apă în gospodărie. Însă, pe timpul iernii, problema se agravează, fiindcă cișmelele sunt închise, iar distanțele de la care familiile aduc apă se măresc.

S: Căram cu PET-uri de 5 litri. Se duceau mai ales copiii, cu cărucioare. Vara te mai duceai, dar iarna e greu. Să-i vezi cum puneau în albi și trăgeau ca săniile.

MB1: Acum [în august] luăm apă de la țâșnitoare, că sunt astea de la care bei, de pe stradă. Avem la colț. Dar chestia e că în septembrie se închid. Că vine frigul și lumii nu îi mai e sete. Trebuie mereu să găsim soluții.

MA2: Aduc apă de la țâșnitoare aia și încălzesc. Dacă merg copiii la școală, vă dați seama, trebuie spălați, nu pot să-i trimit așa. Mai e un om de ne mai ajută cu mașina să cărăm uneori.

Uneori, pentru că nu există o sursă de apă în proximitatea locuinței și pentru că femeile din comunitate nu pot căra volume mari, familiile sunt nevoite să cumpere apă îmbuteliată chiar și pentru gătit și spălat, lucru care le împovărează financiar:

MB1: Când a fost soțul plecat la muncă în străinătate, nu ne trebuia chiar așa multă apă. Luam bidoane d-alea de zece kile de la magazin. Zilnic, cu bani, ce să fac? Pe timp de iarnă nu era nicio soluție, eram și gravidă cu fata. Trebuia să ne chinuim așa, nu aveam ce să facem.

Membrii uneia dintre comunitățile informale ajunseseră la o înțelegere pentru un furtun pe care îl aveau tras la limita proprietății. La fel ca în cazul electricității, costurile lunare erau stabilite de persoana care le asigura bunul, fără vreo modalitate

de control a corectitudinii costurilor. Inclusiv acest acces era lipsit de siguranță, oamenii fiind frecvent amenințați că nu vor mai primi apă de la vecin. În iunie 2023, de altfel, acesta a sistat complet apa către comunitate. În urmă cu aproximativ 15 ani, persoana respectivă, care acum furnizează cu întreruperi apă comunității, și-a extins limitele proprietății și a dezafectat o sursă publică de apă folosită de locuitori:

C2: Aici, pe platou, unde este ăsta [care furnizează apă și electricitate] acum a închis tot, chiar și strada. E stradă și pe hartă dacă vă uitați. Omul ăsta ne-a pus bețe în roate. Să plecăm. Ani de zile. Zicea că e terenu' lui și să plecăm. Era mare pompa de apă. Acum nu știu dacă omul are acte că și-a pus gardul. Și-a revendicat el aici.

Pentru persoanele care nu au reușit să ajungă la o înțelegere informală stabilă cu privire la apă, accesul la acest bun se bazează pe empatia vecinilor și pe procese continue de negociere:

R2: Apă luăm de la vecini. Mai ne dă. Câteodată mai te cerți cu ei. Câteodată nu mai are milă, câteodată are milă de copii. E greu, că începe școala, trebuie spălați.

Pe perioada iernii, asigurarea căldurii este o sarcină complicată și costisitoare. Majoritatea familiilor care locuiesc în condiții precare folosesc instalații de încălzire improvizate, care pun în pericol chiar viața (un butoi, coșuri pentru evacuarea fumului izolate cu pal etc). Una dintre persoanele intervievate și-a pierdut întreaga familie (soția și copiii) într-un incendiu. De asemenea, materialele arse sunt, în mod obișnuit, resturi de lemne sau plastice, care la contactul cu focul produc fum în camerele locuinței:

R4: Spargi lemne pe bordură, bagi două-trei placaje în sobă, un plastic sau niște pungi și ai aprins. Ca să nu mori de frig. Dar nu eram să iau foc? De la burlan. Că burlanul e lipit de pal, cum avem noi casele doar din placaje și șipci, s-a încins ăla, s-a umplut podul de fum. Am dat copiii repede afară, iarna, noaptea. Și ,după aia, un frig...

L: Mi-a murit și soția, și copiii. Durerea mea e în inimă.

Pe PL2 am găsit-o într-una dintre cele mai sărace comunități informale din București. Camerele sale nu au podele, pe jos fiind pământ bătătorit, iar pereții sunt, de fapt, uși și alte placcje colectate din gunoi. Cea mai mare problemă pentru ea, însă, este încălzirea pe timp de iarnă. Aceasta a relatat că, destul de recent, din cauza improvizățiilor, una dintre camere a luat foc:

PL2: Ne încălzim cu ce strângem de pe stradă. Lemne, cartoane. E fum tare de tot. Și astă iarnă a și luat foc aici.

Nici gestionarea deșeurilor nu reprezintă o sarcină ușoară. Acesta este unul dintre motivele recurente pentru care oamenii primesc amenzi. În urma efortului a două dintre comunitățile cercetate de a contacta reprezentanții Primăriei, au fost montate cuve de colectare a deșeurilor în Sectorul 6 și Sectorul 2. Pentru o altă comunitate, lucrurile au rămas, însă, neschimbate. În ciuda silinței locatarilor de a curăța spațiul, lipsa ridicării gunoiului de către firmele de salubritate face ca efortul comunității să devină relativ inutil. De vreme ce oamenii nu au acte de proprietate sau dovada că locuiesc acolo, ei nu pot încheia contracte pentru servicii de colectare a deșeurilor:

R3: Aici trebuia o cuvă mare de gunoi, basculă de aia. Că, na, se adună aici, la noi. Uite, noi am făcut curat aici. Că ne place și nouă curățenia, nu suntem pe lumea lui Pazvante [Chioru']. Nu avem așa condiții.

Gestionarea gunoiului, însă, constituie o problemă recurentă nu doar pentru așezările informale, ci chiar și pentru persoanele care locuiesc fără forme legale, izolat de alte familii. Pare că tema deșeurilor este folosită frecvent ca pretext pentru a aplica amenzi acestor persoane, în ciuda faptului că unele se declară precaute tocmai pentru a evita sancțiunile:

F: Noi aveam saci de gunoi menajeri și îi duceam la pubelă. Și era o firmă pe stradă și arunca cutii de televizor, fel și fel. A dat vina pe noi, ne-a dat 50 de milioane [5.000 lei] pentru că am aruncat gunoi pe stradă. Și i-am spus: Unde e filmarea, care e dovada că am aruncat eu? Și mi-a zis: „Hai, mă, pleacă dracu' de aici”.

Majoritatea familiilor intervievate locuiesc într-o singură cameră, fie că este vorba de locuințe abandonate ori de comunități informale (barăci sau încăperi ale unor foste fabrici). Aceste circumstanțe conduc la supraaglomerare, dar și la probleme ce țin de igienă și intimitate:

R1: Când mă spal, ies copiii afară. Când se spală ei, ies eu afară. La lighean, ce să facem?

Pe lângă gestionarea supraaglomerării, familiile sunt nevoite să amenajeze în același spațiu o bucătărie sau chiar să depoziteze lemnele de foc. Camerele de locuit ajung, în consecință, să fie concomitent încăperi de depozitare, locuri pentru efectuarea temelor școlare, bucătării, dormitoare și băi:

R3: Unde crezi că punem noi lemnele de foc? În casă, cu noi. Totul e în casă. În spatele casei nu pot, mai fură vecinii și eu mă chinui să fac rost de ele.

Pentru majoritatea familiilor am observat că există reguli informale de locuire în comunitate ca acestea să împartă spațiile comune: curți și, uneori, chiar holuri ale unor imobile, atunci când mai multe familii trăiesc în camere separate. Regulile respective sunt, însă, adesea afectate de frecvențele conflicte care pornesc, de pildă, de la plata unor facturi comune sau de la violența unor locatari, pe fondul consumului de alcool:

MB1: Suntem trei familii aici. Vară-mea, mama și eu. Nu avem probleme, ne cunoaștem.

MB3: Cu ăștia din spate doar avem probleme. Că sunt nebuni. Când se îmbată, el sună continuu la poliție. A vrut și să dea foc aici.

Unele familii folosesc conductele orașului pentru funcții vitale, precum asigurarea încălzirii locuinței. Spre exemplu, una dintre acestea ne-a povestit că a trăit ani de zile într-o baracă ridicată în preajma unei conducte RADET:

A: Am stat în niște barăci la Militari, vreo șapte ani de zile, făcute din uși. Erau niște țevi din astea. Și căldură aveam de la ele, practic. Am stat așa, dar fără lumină. Dar era căldură și aveam și un robinet cu apă.

Lipsa electricității și a electrocasnicelor face ca viața să fie și mai costisitoare pentru aceste familii. De pildă, fiindcă nu au un frigider, oamenii sunt nevoiți, în timpul verii, să gătească strict cât consumă într-o zi, pentru a nu se altera mâncarea:

MA2: Uitați, mâncare, am luat azi. Gâturi, ca să fac o ciorbă. Mai lungă. Iau d-astea care expiră, că e mai ieftin.

MA1: Poate vă cade și un frigider. Să avem și noi unde să ne ținem mâncarea. Mai facem o tocăniță, o ținem acolo. Și, când iau salariul, să iau și eu mai multă mâncare. Acum nu avem unde să o ținem și, după aia, se duce banii.

Acte de identitate

Marea majoritate a persoanelor incluse în studiu nu au acte de identitate emise pe adresa unde locuiesc de fapt. În condiții de locuire informală sau fără forme legale, oamenilor le este foarte dificil să obțină documente care să corespundă cu realitatea:

C1: Avem [acte de identitate], dar nu pe adresa asta. Noi avem cartele. Chiar, acum îmi expiră buletinul. Eu am pe Sectorul 5. Să vedem dacă îmi mai face verișoara mea.

O altă familie a avut dificultăți majore în a trece numele tatălui pe certificatele de naștere. Pentru că acesta nu a avut mult timp act de identitate, doar doi din cei zece copii ai săi au numele tatălui scris pe actele de naștere, îngrădind astfel chiar dreptul la familie.

Din păcate, la nivelul instituțiilor nu există o practică unitară privind emiterea actelor de identitate. Spre exemplu, în una dintre comunitățile studiate, deși unul dintre membrii familiei are cartea de identitate emisă pe acea adresă, pentru restul gospodăriei erau emise cărți temporare, fără adresă:

R1: Noi avem d-alea de un an. Am avut și d-alea normale, cartele. Depinde de voturi, n-a vrut să ne mai facă.

Pentru persoanele care au acte de identitate fără domiciliu, cu o valabilitate de un an de zile, există o îngrijorare permanentă referitoare la emiterea următoarelor documente:

R4: Expiră acum buletinul. Nici nu știu ce să fac. E greu rău de tot.

Mai multe persoane incluse în studiu au reușit să obțină acte de identitate cu domiciliu prin plata unei taxe la un proprietar. Două dintre ele ne-au spus chiar că și-au făcut buletin la o adresă la care se realizează foarte multe astfel de aranjamente privind actele și că poliția cunoaște situația respectivă:

BB3: Am plătit și ne-au făcut buletin.

Intervievator: V-au zis ceva când au văzut adresa?

BB3: Ei, știu de acum. Nu ne-au zis nimic.

PL: Eu am buletin mai de mult. Îmi expiră la anul. Am dat opt milioane [800 de lei]. Acum am auzit că e și mai scump.

Toate drepturile și beneficiile de asistență socială pot fi accesate cu un act de identitate, drept pentru care, deseori, persoanele aflate în sărăcie extremă nu se pot bucura de formele de sprijin dedicate lor. Modul prin care reușesc să obțină acte este fie cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale (pentru obținerea cărților de identitate temporare, cu valabilitate de un an, fără adresă), fie prin plata unei taxe informale la persoane dispuse să le ia în spațiu. Rareori, persoanele care locuiesc fără forme legale reușesc să obțină acte de identitate cu domiciliu și valabilitate îndelungată cu sprijinul bisericii, prin bunăvoința persoanelor din această instituție:

MB2: M-am rugat de cineva de la biserică. Și m-a ajutat cineva de acolo. Tot aveam cartelă și era greu, că trebuia schimbat la an și mai trebuia să aștept și o lună până venea poliția să verifice.

Lipsa buletinului devine o problemă acută mai ales în cazul femeilor însărcinate. Absența acestui document face aproape imposibilă accesarea serviciilor medicale prenatale necesare și îngreunează procedurile de înregistrare pentru nou-născut, afectând copiii care provin din familii aflate în situații precare. O tânără a povestit că, timp de patru ani, de la împlinirea vârstei de 14 ani, nu a avut act de identitate. Doar cu trei luni înainte de naștere a reușit să găsească o persoană care să o ia în spațiu:

B: Aveam 18 ani, nu aveam buletin, bineînțeles. Că nu aveam pe ce. Și nu aveam cum să nasc. Dacă eu nu aveam buletin, nu aveam cum. Nu aveam cum să-mi iau medic, să fac nimic nu puteam. La șase luni de sarcină abia am reușit.

O altă consecință a lipsei actelor de identitate este imposibilitatea sau dificultatea angajării cu forme legale. Deși, teoretic, nu ar trebui să existe piedici în angajarea celor cu cărți de identitate temporare, unele persoane ne-au povestit că potențialii angajatori au oprit procesul de recrutare imediat ce au aflat că au acte de identitate fără domiciliu.

Investițiile în amenajarea locuințelor și condițiile de locuire

Pentru persoanele incluse în documentare, mutarea într-o locuință presupune un efort logistic și financiar consistent. De regulă, camerele ce urmează a fi locuite sunt insalubre, adesea pline de deșeuri, umiditate și mucegai, iar amenajarea implică, înainte de toate, eliberarea spațiului respectiv. De cele mai multe ori, nu există geamuri sau orice fel de instalație de încălzire. În funcție de resursele financiare ale fiecărei familii, amenajarea spațiului se poate opri la igienizare ori poate presupune investiții mai mari (am întâlnit inclusiv persoane care și-au achiziționat godin, ferestre de termopan sau chiar parchet pentru podele). Intențiile de amenajare a locuinței depind și de siguranța traiului în acel spațiu. De regulă, oamenii evită să investească sume mari în locuință dacă nu au o înțelegere informală cu proprietarul sau dacă există zvonuri cu privire la evacuare:

S: Dar știți... ce de bani? A băgat ginere-miu aici o groază de bani. Magazia asta nu am mai terminat-o, că venise într-un timp că ne dă afară și chiar ne speriasem. Cu construcția asta, cu blocurile astea. Am băgat și eu termopane. Cameră cu bucătărie cu hol.

Una dintre primele femei venite în așezările informale incluse în studiu (acum 21 de ani) a depus eforturi considerabile pentru a amenaja locuința. Pentru că era într-o fostă fabrică, abandonată de foarte mult timp, a fost nevoită să scape de „munți de gunoi” pentru a face o cameră locuibilă. Povestește că, în prima noapte petrecută în clădirea industrială abandonată, a fost nevoită să doarmă în frig și condiții teribile, alături de cei cinci copii:

*C2: Când am venit, am venit cu cinci copii. Era băiatu' cel mai mic de avea patru luni atunci. Nu erau uși, nu erau geamuri, nu era nimic. Și erau minus 15 grade afară. Nu aveam paturi, nu aveam absolut nimic. Am trimis-o pe T*** de am luat niște preșuri d-astea de la uși, de la blocuri. Ca să învelesc copiii. Am stat pe niște cartoane până a doua zi. Apoi au venit prieteni de îi știam de la tarabe, unde vândusem. Țăla mi-a dat o plapumă, Țăla o pătură, Țăla pat. (...) Eee, toate bune și frumoase, nu știam să fac sobă. Ce să fac? Cum se face soba? Am cărat cărămizi. Cu sacul. Mamă, erau înghețate. Și pune una lângă alta, am pus foc aici pe terasă. Am încălzit apă și am dezghețat pământ.*

Membrii unei familii intervievate au povestit că au amenajat chiar și o baie folosită la comun de toți membri comunității, cu sprijin de la Partida Romilor. Camerele amenajate (pe parcursul anilor) au fost, însă, distruse din cauza utilizării extensive a toaletelor și a surselor de apă, care a condus la refulare. Acum, cei doi copii minori care se aflau în grija mamei locuiesc în aceeași cameră cu femeia și partenerul acesteia.

Pentru că majoritatea locuințelor documentate sunt, de fapt, improvizații, familiile mențin cu greu spațiile uscate și curate. Una dintre familiile care trăiește într-o baracă a încercat să izoleze podeaua, însă sarcina s-a dovedit imposibilă, în condițiile în care camera are și rol de baie:

R3: Ea are și pereții mucegăiți. Are viermi pe jos, unde a avut o mochetă. A făcut pe dedesubt, că trage umezeala.

R4: Am ciment pe jos, dar e și niște pământ. Când spăl copiii, apa se duce sub linoleu. Mai pun un covor, dar nu ajută.

Familia din care fac parte F și A are cea mai mare frecvență a evacuărilor și a auto-evacuărilor. Spre exemplu, pe parcursul vieții, ei au fost nevoiți să se mute de aproximativ 30 de ori într-o perioadă de numai doi ani. Fără să poată aprecia numărul total de locuințe schimbate, povestesc că mereu trebuie să amenajeze spațiul la un standard minim de locuire. Încăperile prin care au trecut (foste fabrici, locuințe abandonate) au avut uneori chiar și găuri în tavan, ploaia curgând direct în camerele în care stăteau.

F: Majoritatea caselor în care intrăm sunt distruse. Am dat eu cu glet, cu lavabilă, am făcut eu baia, totul. Trebuie condiții la copiii. Amenajez chiar și o baie.

A: Păi, trebuie să facem curat, că pun copiii mâna pe mizerie. Se îmbolnăvesc. Întâi facem noi curățenie, zugrăvim. Spălăm pe jos cu clor.

Uneori, bunurile acumulate de persoane de-a lungul vieții sunt pierdute pe loc în urma unei evacuări brutale. Având în vedere dificultatea cu care reușesc să facă rost de mobilier, haine sau chiar electrocasnice (folosindu-se deseori de donații sau de lucrurile aruncate la ghețele blocurilor), este cu atât mai greu să o ia de fiecare dată de la capăt. Timp de cinci ani, una dintre familii a investit fonduri în construcția unei

barăci solide. La scurt timp după ce a finalizat proiectul, a fost nevoită să plece din casa abia ridicată:

F: Pe Calea Griviței e o casă demolată și ne-a dat afară. Am stat acolo cinci ani. Am făcut rost de bani, am pus de-o parte și ne-am luat până și ușă de fier, cum e la apartament. Pereți dublii, cu spumă la mijloc, tavan fals. Am făcut o baracă super. Și când am terminat tot, la o lună de zile, după Paște, în 2019, a venit și ne-a dat afară. Am demolat-o după ce am băgat vreo 6.000 de lei în ea.

Pe unii, riscul de a pierde bunurile deținute îi face chiar să aleagă să trăiască în zone subterane, precum galeriile metroului, decât să se adăpostească într-o locuință abandonată:

L: Dacă e proprietar și intri într-o locuință d-asta părăsită, proprietarul, dacă vine, cheamă poliția. Te ia, te dă afară și îți aduci și tu câteva lucruri acolo... E greu. E mai bine în stradă.

Igienizarea viitoarei locuințe face parte din ritualul de mutare și pentru familia lui MA1, chiar dacă oamenii nu sunt convingși că vor locui acolo, riscând ca munca și investițiile financiare să fie inutile. Din cauza amenințărilor constante că vor fi scoși din spațiul în care trăiau, familia a identificat o locuință abandonată în care s-ar putea reloca. Pentru a evita situațiile în care proprietarul ar putea să îi dea în judecată pentru vandalism și distrugere, aceștia filmează procesul de curățenie, astfel încât, dacă proprietarul va veni pe perioada în care locuiesc acolo, să aibă dovezi că ei, de fapt, au adus îmbunătățiri locului:

MA1: Noi am făcut curățenie în casa aia. Aici [unde locuiesc acum] să zic că mai stau un pic. Dar sigur, sigur, 100% va veni. După Paște. Că a zis că suntem amărâți, să facem și noi Paștele. După, să vedeți dumneavoastră, vine și ne dă afară.

MA3: Nu ne-am interesat [dacă proprietarul ne-ar lăsa să locuim în clădire], doamna. Am spart lacătul, l-am pus pe-al meu. Am fost patru-cinci zile la rând și am făcut curat. Am tăiat ierburi, am aruncat gunoaie, molozuri, ce a fost pe acolo. Așa s-a întâmplat și aici.

Insecuritatea locuirii: ciclul constant al evacuărilor

Pe lângă condițiile grele de locuire, insecuritatea locuirii reprezintă o sursă de îngrijorare permanentă pentru familiile cu care am vorbit. Deși se întâmplă să locuiască mai mulți ani în același spațiu, oamenii au mărturisit că iminența evacuării este un pericol pe care îl resimt zilnic. Chiar dacă pare că traiul în astfel de comunități a condus la internalizarea acestei temeri, starea de insecuritate privind locuirea îi împiedică să își planifice viitorul mai departe de posibila următoare evacuare.

Plecarea din aceste forme de locuire se desfășoară fie prin evacuarea asistată de forțele de ordine, fie în urma presiunilor reprezentanților autorităților publice. Deși cea din urmă nu este, în mod formal, o evacuare, o asemenea practică înglobează caracteristicile unei auto-evacuări, pentru că are loc ca urmare a exercitării unor presiuni (in)directe. Uneori, chiar vecinii sunt cei care încearcă să convingă familiile să plece. Persoanele care locuiesc în condiții improprie sunt, în egală măsură, indezirabile pentru anumiți vecini și pentru autoritățile publice:

C1: Că s-a dus și el [proprietarul ansamblului rezidențial din apropierea zonei de locuințe informale] la primărie. Și a întrebat: „Cum putem noi să-i dăm afară pe țiganii ăia?” Și primarul le-a zis: „Ce să le facem noi? Că atunci se mută toți, cu copii, în față la primărie”. Exact așa le-a zis vechiul primar care a fost.

Menținerea regimului fragil de utilizare a spațiului constituie o provocare și în raport cu viața în interiorul comunității. Securitatea locuirii este amenințată chiar de persoane care, căutând un adăpost, vor să se alăture comunității. Uneori, pentru a-și face loc, ele trebuie să elibereze camere ocupate de alte familii:

C2: Aoleo, ce era aici înainte! Dacă plecăm, de exemplu, să mă duc undeva, îmi închideam ușa. Când mă întorceam, găseam camera ocupată. Eu am avut mai multe camere aici, că am avut nouă copii. Acum ne îngrămădim într-una.

Deși există norme informale de conviețuire în aceste forme de locuire în comun, uneori sunt încălcate și creează un context violent, capabil să vulnerabilizeze chiar și persoanele care nu sunt direct implicate în conflict. Unele familii ne-au povestit că, în cazul unor violențe, poliția a venit și i-a identificat pe toți, indiferent dacă au fost sau

nu implicați în actele antisociale. Mai mult, în unele dintre comunitățile informale, oamenii sunt nevoiți să aibă permanent un membru al familiei prezent în locuința improvizată, astfel încât să nu le fie furate lucrurile.

În toate locurile documentate am întâlnit persoane cu familii extinse aflate în situații asemănătoare între ele. Istoricul de locuire i-a adus, uneori, laolaltă, dar evacuările succesive i-au îndepărtat, mutându-se în funcție de capacitatea locuințelor sau a spațiilor pe care le găsesc pentru construcția de barăci:

Intervievator: Mama dumneavoastră locuiește tot în București?

L: Da, dar în casă părăsită. Au găsit ei pe undeva, dar am auzit că a venit proprietarul peste ei. Peste o lună de zile a zis că îi dă afară. Și o să ajungă și ei pe stradă, la fel.

Câteodată, aceste familii închiriază locuințe pe perioade foarte scurte, pentru a trece peste o perioadă delicată din perspectiva sănătății:

MB1: Am stat și prin parcuri. Eu am stat cinci zile în parc. De unde să iei cu chirie, cine să te primească? A început soțu' și frații să facă la parbrize, stăteau de dimineața până seara și am făcut niște bani cât să închiriem ceva, că năștea soția lu' frate-miu. A născut exact când ne-am mutat în casa asta. Dar frații au rămas pe stradă, că nu încăpeam toți. Când am intrat în casa din C*, atunci au venit și ei, că era loc. Au stat vreo trei săptămâni pe stradă.***

Persoanele intervievate elaborează strategii de relocare înainte să fie ținta unor evacuări forțate. Tocmai pentru că le este teamă că își vor pierde bunurile sau că le vor fi preluați copiii de către serviciile de asistență socială, preferă să plece discret, înaintea intervenției în forță a autorităților locale:

F: Ne-a lăsat proprietarul să stăm un timp. Și apoi ne-a dat afară. A zis că nu se mai poate, că ne-a înțeles pe timp de iarnă, dar să plecăm. Dacă e casa lui, cum? Doamne ferește!

În unele situații există înțelegeri cu proprietarii, care tolerează o perioadă ca familiile să locuiască în imobilele lor. Cu toate acestea, ei nu acceptă plata unei chirii, lucru care ar asigura o formă de stabilitate – chiar dacă temporară – pentru aceste familii. De cele mai multe ori, însă, proprietarii refuză orice formalizare a relației, temându-se că nu vor mai putea să evacueze imobilul la fel de ușor:

A: Noi eram de acord dacă plăteam apa și curentul, adică să ne lase să stăm acolo și să plătim. Ne-a zis: „Stați aici cât se poate și apoi plecați. Că dacă plătiți ceva pe numele meu, pe urmă vă ridicați cu pretenții”.

Unele familii nu își mai amintesc nici măcar de câte ori au fost nevoite să se mute, istoricul fiind greu de reconstituit:

Intervievator: De când aveți copii, vă puteți aminti prin câte case ați trecut?

L: Aaa, nu am cum să vă spun, credeți-mă. Ne-am mutat, cred, în doi ani de zile, în peste 30 de case. Doar în doi ani, da.

Statisticile oficiale cu privire la evacuări nu țin cont de fenomenul auto-evacuării, adică de decizia familiei de a se muta fără intervenția autorităților publice. Pentru aceste persoane, argumentul cel mai puternic pentru plecarea voluntară îl constituie frica de Poliția Locală, care amenință cu alertarea serviciilor sociale și preluarea de către acestea a copiilor:

A: Ne zicea că: „Vine Protecția Copilului peste voi și vă ia copiii”. Și noi, când auzeam așa ceva, din cauza la copii, plecam oriunde. Că nu vreau să ajung să-mi ia copiii. Că știm cum ajung copiii dacă se duc la casa de copii.

În unele situații, evacuarea forțată se întâmplă rapid, fără avertismente. Or, oamenii nu reușesc să găsească o alternativă de locuire înainte de termenul stabilit de proprietar sau de Poliția Locală. În aceste cazuri, ei nu reușesc să golească locul din care sunt evacuați și sunt nevoiți să își lase în urmă toate bunurile. MA2 povestește că, după prima amenințare cu evacuarea (alarmări ce uneori au loc și cu un an înainte de evacuarea efectivă), ține pregătită lângă ușă o geantă cu acte și haine minim necesare pentru familie. Fiecare evacuare, de fapt, vulnerabilizează suplimentar familii deja fragile, în condițiile în care a o lua de la capăt este o sarcină complicată pentru oricine, cu atât mai mult pentru persoane cu venituri extrem de mici și hărțuite de forțele de ordine. Perioada de recuperare ulterioară evacuării este greu de traversat, iar sprijinul asociațiilor neguvernamentale poartă un rol fundamental în înlocuirea bunurilor pierdute de aceste familii:

A: Lucrurile... dacă putem să le luăm [când suntem evacuați], bine, dacă nu, le lăsăm acolo. O luăm des de la zero, de la lingură.

MA4: Noi doar cu bagaje suntem, stăm așa, cu cochilia în spate mereu.

MA3: Am pierdut haine la copii, lucruri care poate erau de valoare sentimentală pentru noi. Ne dă în grabă afară, nu ai timp.

MA1: Uneori ne dă 20 de minute, așa. A venit și cu excavatoru' peste noi. Lui mama i-a rămas butelia, frigiderul, tot.

MA3: Doar domnul Ionuț [directorul Fundației Parada] știe, săracu', câte paturi, șifoniere, dulapuri ne-a adus. Dar dacă noi stăm aici, vine mascații. De frică, ne luăm copiii. Ne mai arde nouă de lucruri? Fugi afară cu copiii și, dacă ai noroc, iei măcar actele.

W5 povestește că a avut la dispoziție o singură oră pentru a goli camera în care locuia. Conform acestuia, proprietarul a intrat și a distrus o parte dintre bunurile aflate în locuință. Poliția, chemată la fața locului, a venit doar pentru a pune presiune suplimentară pe familia lui, victima violenței proprietarului fiind apoi percheziționată de autorități:

W5: A venit proprietarul cu un muncitor cu niște bâte în mână. Au intrat în toate camerele și au început să spargă ferestrele, să dea cu paru' în ce aveam pe acolo. A venit și la noi în cameră și a început să spargă. A zis să ne luăm bagajele și să plecăm. După, a venit poliția, ne-a controlat pe noi, ne-a făcut percheziție. Și ne-a zis poliția că avem o oră să plecăm. Și am plecat.

Pentru familia lui A, cea mai rapidă evacuare dintr-o locuință a fost după trei zile, imediat după ce reușise să igienizeze locul și să văruiască. În multe situații, oamenii știu că este nevoie de un ordin judecătoresc pentru a fi evacuați, dar aleg să plece la prima amenințare din partea proprietarului sau a poliției tocmai pentru a nu risca să le fie preluați copiii în sistemul de protecție al statului.

Toate persoanele incluse în studiu, care locuiesc fără forme legale în locuințe abandonate, resimt teama evacuării. Strategiile de pregătire pentru o eventuală evacuare sunt, însă, diferite pentru fiecare familie. Pentru unii, ea pare mai degrabă o fatalitate, iar familiile nu reușesc să întocmească un plan pentru un astfel de moment, mai ales că „iminența” evacuării se poate întinde și pe perioade de ani de zile:

MB1: Eu nu m-am întâlnit cu proprietarul, vecinii [s-au întâlnit]. Ne mai dă un termen și încă un termen. De vreo doi ani e așa, de ne tot zice să plecăm. Încă nu i-a rezolvat actele [pentru demolarea imobilului] cred.

MA1: Și, acum, noi ce să facem? Unde să intrăm, unde să stăm? Intrăm în case abuzive, unde putem și noi să intrăm. Când ne dă afară, ieșim afară. Ce să facem? Asta e.

MB1 are un lung istoric de evacuări. Nici ea nu își mai amintește numărul evacuărilor prin care a trecut. Prima evacuată din familia ei a fost bunica sa, la începutul anilor '90, după ce aceasta a căzut în plasa unei înșelătorii, într-un schimb de apartamente, și a rămas pe străzi. În acest moment, această familie este la a patra generație de persoane nevoite să se adăpostească în locuințe abandonate. MB1 povestește că a fost evacuată inclusiv dintr-un imobil public de către un fost primar general și că familia ei a fost luată cu microbuze și dusă într-un câmp, la marginea Bucureștiului, fără să existe o minimă infrastructură de locuire de urgență (spre exemplu, containere)¹. Ea avea numai șapte ani când a trăit această întâmplare:

MB2: Era un bloc cu multe familii, un bloc social. Noi nu primisem acolo locuință de la primărie, dar unde să stăm? De acolo ne-a evacuat și ne-a dus pe Glina, ne-a dus pe câmp. Ne-a dus cu microbuzu', ne-a lăsat acolo și ne mai aducea apă și sendvișuri.

MB1 și MB2 (mamă și fiică) au încercat o reconstituire a locuințelor prin care au trecut, însă le-a fost imposibil să și le amintească pe toate:

MB2: Am stat la Sfântu Gheorghe, apoi am plecat pe Dacia, apoi pe Banu Manta. De acolo, parcă, la Gara de Nord, apoi Griviței. Sau Moșilor? Și am stat și pe la Foișor. Apoi, la Popa Rusu.

Cele două au povestit că într-una dintre aceste locuințe s-au salvat în ultimul moment, fiind trezite de zgomotul buldozerului care demola clădirea:

MB1: Era buldozerul și noi dormeam în casă. Nu știa că noi dormeam în casă. Nu am apucat să scoatem nimic din casă, am pierdut tot ce aveam.

Cele două au avut momente în care au trăit chiar și „la veceuri”, într-un pasaj pietonal subteran cu toalete publice abandonate, și „pe groapă”, în zona Glina. Toate acestea s-au întâmplat în copilăria lui MB1.

¹ În cadrul interviului ne-au fost arătate fotografii de la protestele organizate în fața PMB ca reacție la această evacuare.

În unele situații, evacuările conduc la despărțirea familiilor, pentru că ele nu reușesc să găsească o locuință suficient de spațioasă încât să poată găzdui întreaga familie:

MA1: Am stat mulți ani în locul ăla. Dar când a intrat primaru' nou, ne-a dărâmat barăcile. Acolo s-a destrămat familia. Care încotro...

Pentru persoanele incluse în studiu, nu doar lipsa unui orizont și a unor perspective este problematică, ci și alternativele din prezent. Am întâlnit oameni care refuzau să aplice pentru ajutor de chirie, spre exemplu, pentru că acesta este limitat (perioade care variază de la șase luni la doi ani):

BB5: Ce fac după? Că nu o să am mai mulți bani, tot nu o să-mi permit, că ăsta e salariul. Mai bine stau aici, până mă dă afară, dacă m-o da.

După ce a trecut prin două evacuări – prima, pentru a face loc unui complex imobiliar, iar a doua, din cauza unui incendiu –, BB1 se teme că vă retrăi aceleași experiențe, însă nu are nicio soluție.

Multe dintre familiile intervievate sunt nevoite să părăsească imobilul din cauza unor proiecte de investiții care vizează construcția de clădiri noi. Spre exemplu, B3 a povestit că propria familie a fost evacuată din fosta fabrică Dacia pentru că „urma să construiască birouri acolo”. Cu toate acestea, a povestit că proprietarul i-a ajutat să își care bunurile cu mașina la noua locuință.

Alte comunități sunt direct amenințate de proiecte vaste de infrastructură pe care chiar autoritățile publice le planifică. Totuși, oamenii sunt confuzi și nu sunt informați cu privire la situația lor locativă, pentru că, în general, autoritățile publice au ignorat comunitățile vulnerabile și le-au tratat strict în paradigma încălcării legii:

PL3: Ne-a zis un vecin, ne-a anunțat că vor să facă un parc. Dar de la primărie nu ne-a zis nimeni. Vorbește lumea doar. Au început să pună niște borduri pe lângă șină, pun și nisip peste. Au mai și dărâmat, dar unde au dărâmat nu stăteau oameni.

PL4: Păi cred că, dacă era, ne anunțau și pe noi, să ne luăm lucrurile. Dar de doi ani n-a venit nimeni să ne zică.

Muncă multă, bani puțini

Unul dintre cele mai puternice stereotipuri privind oamenii care sunt nevoiți să se adăpostească în clădiri abandonate este că nu muncesc. Însă majoritatea celor incluși în studiu sunt oameni care prestează munci în regim de zilier, care muncesc pe salariul minim pe economie, pensionari sau persoane nevoite să stea acasă cu copiii care nu pot fi încă școlarizați.

Lipsa actelor de identitate reprezintă o piedică importantă în calea angajării acestor oameni. Din cauza stigmei asociate cu acest tip de act, chiar și un document de identitate temporar, deținut de majoritatea lor, conduce la dificultăți majore în găsirea unui loc de muncă la care să beneficieze și de un contract

Mai mult, unele dintre persoanele incluse în studiu menționează explicit că plata (salariu) o dată pe lună este o varianta ce nu poate fi gestionată de familie, aceștia trăind, la propriu, cu cheltuielile de pe o zi pe alta:

F: Lucrez fără acte de vreo opt ani. Am fost angajat cu carte de muncă și luam salariul la două săptămâni. Și copiii trebuie să mănânce seară de seară. Și mănâncă mult. La mine trebuie 15-18 pâini pe zi, că am zece copii.

Pentru unii dintre aceia care reușesc angajarea formală există un lung istoric de abuzuri din partea angajatorilor, care a condus la neîncredere în acest tip de muncă:

C1: La mine muncește soțul cu băiatul. A lucrat cu contract de muncă, acum a făcut o pauză. Știți cum e, se fac pe trei luni, se mai face o pauză, iar înnouiește. Șantier, ei sunt cu șantierul. Și gineri-miu, tot la fel. Ne descurcăm. Greu, dar ne descurcăm.

Uneori, nici munca zilieră nu este plătită, unii oameni fiind exploatați:

C2: Am venit pe jos din Roșu. M-a dus ăsta la cules de cireșe. De dus, m-a dus cu mașina. De întors, m-a lăsat pe jos. Și nici nu m-a plătit. La omul bogat să nu te aștepți să fie cinstit.

De vreme ce nu pot accesa oficial piața muncii, unele persoane acceptă munci grele, pentru care primesc remunerații relativ mici în raport cu efortul depus. Lipsa unui contract de muncă implică și lipsa protecției din partea statului.

Printre persoanele intervievate am întâlnit și trei persoane pensionate, nevoite să muncească pentru a-și completa veniturile din pensie:

C2: Soțul e pensionat, că e operat pe cord deschis. Are o pensioară de 6 milioane [600 de lei] pe lună. Și mai muncește și la omu' ăsta. Are un milion [100 de lei] pe săptămână și îi mai dă 3 milioane [300 de lei] la final de lună. Deci 12 milioane [1.200 de lei] în total. Muncește fără libere, de luni până duminică, de la 7 dimineața la 7 seara.

De multe ori, locuirea precară și dificultatea asigurării unei igiene de bază conduc la imposibilitatea angajării. În lipsa dușului și a unor haine curate, unele persoane nu au încercat să își caute un loc de muncă. A1 s-a angajat pe un post de personal de curățenie doar atunci când a reușit să acceseze serviciile sociale ale Fundației Parada:

A1: Când am văzut că sunt și eu curată, mi-am căutat de lucru.

A1 s-a angajat ca personal de curățenie și a primit o garsonieră la demisolul clădirii în care lucra (în momentul interviului, locuia acolo de 16 ani). Munca se desfășoară fără forme legale, iar plata nu este suficientă pentru a achita o chirie. Ca să rămână în această locuință, este nevoită să facă munci suplimentare pe care, în condiții normale, nu le-ar accepta, însă este nevoită să accepte pentru că nu are alternativă de locuire:

A1: Eu, ca să îmi păstrez cazarea, vă dați seama, trebuie să mă execut.

Deși locuința nu are condiții optime, A1 este recunoscătoare și fericită pentru această soluție. Totuși, se teme permanent că va fi dată afară, având în vedere că nu există niciun contract de închiriere. De-a lungul anilor petrecuți acolo, nu a refuzat nicio sarcină de muncă solicitată, pentru că a vrut cu orice preț să își păstreze locul de cazare:

A1: Nu am contract. Nu sunt sigură că nu mă dă afară, stau mereu cu gândul, totdeauna. Trăiesc într-un stres continuu, am albit în cap, am făcut ulcer. Îmi doresc casă din tot sufletul. O garsonieră mică, să fie a mea. Eu să deschid, eu să închid. Asta îmi doresc eu de la viața asta. Nu cer nimic la nimeni în plus.

Fie că muncesc la negru ori cu forme legale, fie că sunt pensionari, persoanele cu care am discutat în cadrul acestui studiu au venituri prea mici în raport cu necesarul pentru un trai minim decent. MB2 a muncit aproape toată viața cu carte de muncă și își dorește tare o pensie, drept pentru care s-a străduit să își mențină locurile de muncă, în ciuda unui ritm amețitor al evacuărilor. O scurtă perioadă de timp, a încercat să plătească și o chirie:

MB2: Stăteam cu chirie și plăteam 12 milioane vechi [1.200 de lei], fără utilități. În ultima perioadă se măriseră facturile și cu toate cheltuielile ajunsesem la 20 de milioane [2.000] de lei pe lună, toate astea. Pur și simplu nu mai aveam ce să le dau de mâncare copiilor. Pentru ce să mai stau? Să le dau lor toți banii?

Un alt cuplu întâlnit într-una dintre comunitățile informale aplică de 20 de ani pentru o locuință socială. Ambele persoane au muncit toată această perioadă la serviciul public de salubritate. Una dintre ele este acum pensionară, iar cealaltă încă muncește. Mai bine de 25 de ani, au locuit pe un teren, în construcții improvizate. Pentru a face loc unor clădiri noi, au fost nevoiți să se relocheze, iar în prezent așteaptă în continuare o locuință socială. Plata unei chirii nu a reprezentat o opțiune nici pentru ei, deși ambii au avut un loc de muncă stabil. Cheltuielile privind chiria ar fi fost mult peste posibilitățile lor financiare:

Intervievator: Dar dumneavoastră ați făcut dosar de locuință socială?

C7: Eee, sunt la zi cu așa ceva. Sunt pe locul *. La Sector. La Capitală nu am depus, nu, dacă o iau iar de la început, nu am făcut nimic. Din 2000 depunem, pe fiecare an înnoim dosarul.

MA2 lucrează ca personal de curățenie într-o scară de bloc, iar înainte de acest loc de muncă a fost angajată la o firmă de salubritate care presta servicii unei primării din București. Pentru că munca este anevoioasă, iar ea are o afecțiune cronică, partenerul ei se duce zilnic să o ajute cu golirea ghenelor. Cu toate acestea, primesc un singur salariu, adică 1.400 de lei pe lună. Cei doi merg la muncă în fiecare zi a săptămânii, inclusiv sâmbăta și duminica. Totuși, pentru că MA2 are în grijă o familie extinsă (copiii ei - unii fiind minori - au, la rândul lor, copii), salariul nu este suficient nici măcar pentru hrană:

MA1: Noi nu prea luăm salariu, de fapt. Adică luăm, dar ne împrumutăm câte 50 de lei, câte 50 de lei, cât să avem ce mânca. Și, până la ziua de salariu, mai luăm o sută, două de lei.

În cadrul procesului de documentare am intervievat și persoane pensionare, trecute de vârsta de 62 de ani. Pensia primită de ele nu este suficientă pentru a achita o chirie, deci singura opțiune a fost depunerea unui dosar de accesare a unei locuințe sociale. Pensia, de fapt, nu îi ajunge lui BB1 nici măcar pentru cheltuielile zilnice, drept pentru care, chiar dacă are 77 de ani, este nevoită să facă curățenie în scări de bloc. După ani de zile petrecuți pe listele de așteptare, a decis să apeleze la bunăvoința unui binefăcător:

BB1: Trăiesc din pensie, am 1.000 de lei. Mai mătur și eu niște scări de bloc, mă duc o zi da, una nu. Păi, ce să faci? Doar pastilele cât costă. Lucrez așa, fără contract, îmi dă administratorul banii.

Oamenii poartă un sentiment de abandon total din partea statului și resimt doar disprețul autorităților care încearcă să îi convingă să plece din locurile în care ei încearcă să își găsească un rost:

R4: Suntem vai de capul nostru, nu avem ce să dăm la copii. Vă zicem drept, suntem vai de capul nostru. Nu ne ia în considerație.

R2: O să ne ia și drepturile. O să fie mai greu. Suntem niște sclavi.

R1: Nu putem să trăim, asta e.

Amenzile: o formă de incriminare a sărăciei

În discuțiile despre dificultățile pe care le întâmpină la angajare, cel mai adesea au fost menționate amenzile pe care oamenii le au înregistrate. Deși, în mod curent, primarii și reprezentanții Poliției Locale susțin că amenzile sunt inutile, fiindcă persoanele nu le achită, acestea produc efecte contrare obiectivelor de reinscriere socială. O consecință directă este că angajarea ar conduce la popririi ale sumelor pe care ar trebui să le primească. De vreme ce majoritatea locurilor de muncă

disponibile pentru oamenii care locuiesc în condiții precare sunt remunerate cu salariul minim pe economie, aceste popriri constituie cheltuieli pe care familiile vulnerabile nu și le pot permite:

L: Cu amenzile astea nu poți să ai un loc de muncă. Dacă te duci și muncești, îți face și carte de muncă, îți oprește din salariu. Și eu măcar nu știu câte amenzi sunt. Aia e problema. Îți oprește din salariu, păi ce fac, muncesc opt ore pe zi? Hai, să spun că iau 13 milioane [1.300 de lei]. Îmi iei tu, stat, vreo șase, eu cu ce mai trăiesc?

Cardurile pe care primesc alocația copiilor sunt folosite, uneori, pentru a primi donații destinate celor mici, tocmai pentru a-i ajuta în momentele critice. Din cauza acestor amenzi, banii primiți din donații nu ajung la familie, fiind instantaneu opriți în cuantumul datoriei pentru amenzile încasate (orice sumă de bani, cu excepția alocației, este oprită):

*A: Mi-a zis: „Uite, ăștia sunt pentru ****” și mi-a dat banii ăștia. În loc să mă duc să îi cumpăr haine, mi-au pus poprire pe ei.*

În mod paradoxal, unele amenzi care ajung motiv pentru a nu se angaja cu forme legale sunt aplicate chiar pentru munca prestată. O activitate pe care femeile din aceste comunități o desfășoară pentru a câștiga un venit zilnic este colectarea de PET-uri, o muncă grea, ce presupune un efort fizic considerabil și o plată infimă. La acestea se adaugă și teama că vor fi amendate, deoarece practica Poliției de a le amenda pentru această activitate este una recurentă:

C2: Cu PET-urile a zis că fac prejudiciu statului. A zis că suntem hoți. Dar eu nu am furat în viața mea... Dar facem prejudiciu statului, da, așa au zis.

În ciuda amenzilor și a celor trei *sabene*² confiscate de Poliție, femeia susține că și în prezent desfășoară aceeași activitate, însă este nevoită să muncească pe ascuns de frica sancțiunilor:

Intervievator: Și acum din ce trăiți?

C2: Pe furiș mai fac ce mai fac. Mai muncesc colo și colo.

²Sabena este un sac supradimensionat, de rafie, folosit pentru a colecta și a transporta deșeurile din plastic.

PL2 menționează, la rândul ei, că majoritatea amenzilor primite sunt pentru colectarea de PET-uri:

Intervievator: Dar voi ați avut amenzi vreodată?

PL2: Oho, o dată? Și câte amenzi! Și câte sesizări avem! Fac vecinii, că e gălăgie. Și ne dau amenzi mai ales dacă văd PET-uri, că strânge aici. Vine și le ia. Poliția Locală ni le ia.

Pentru una dintre femeile intervievate, opțiunea de a munci cu contract de muncă a fost atrăgătoare, fiindcă avea nevoie de asigurare medicală ca să își gestioneze problemele de sănătate. Astfel că s-a angajat ca personal de curățenie în două scări de bloc, însă i-a fost oferit un contract de muncă pe numai două ore, în ciuda faptului că volumul de muncă este mult mai mare decât atât. Remunerația pentru aceste ore este de 600 de lei, dar ea rămâne cu doar 400 de lei, fiindcă restul banilor sunt opriți de autorități pentru plata unor amenzi anterioare. Nereușind să se descurce financiar, este nevoită, după orele de muncă formală, să colecteze plastic și fier pentru suplimentarea venitului:

R3: Pe două ore am 6 milioane [600 de lei]. Dar îmi oprește 2 milioane [200 de lei] pentru că am amenzi. Dezastru, am și trei copii. Ne descurcăm cu gunoaie, doamnă. Scormonim după plastic, sticle. Ca să aducem pâine la copii.

În unele situații, oamenii amendați nu știu nici măcar că au fost sancționați. Mai multe persoane care nu știu să citească au povestit că reprezentanții Poliției Locale susțin că le oferă doar un avertisment. Unii află însă că au fost amendați doar în momentul în care aplică pentru o formă de ajutor social de la Primărie, deci mult peste termenul legal în care pot contesta sancțiunile:

L: Știți cum e la amenzile pe care le primim noi? Vine gaboru' la tine, vede că stai jos: „Semnează, că-ți dau un avertisment!” Da' fără să fac nimic. Eu semnez, dar ei bagă altceva. Așa se întâmplă la toți oamenii străzii de obicei.

A: Am o sută un milion de lei amenzi. Adică zece mii și o sută de lei. De la semafoare, unde mai vând flori. Mă mințea că îmi dă avertisment, eu nu știu să citesc, nu știu să scriu. Și semnam.

Nici motivul pentru care oamenii sunt amendați nu este întotdeauna foarte clar. Și, pentru a accesa diferite forme de sprijin sunt nevoiți să plătească, în ciuda faptului că nu știu de unde provin amenzile sau că nu au avut posibilitatea de a le contesta:

C2: Am amenzi de 40 de milioane [4.000 de lei]. Din 2010 tot am amenzi. M-a găsit la circa financiară. Că eu nu știu de ce iau amenzi, dar scrie acolo.

MB1: Am 12 milioane [1.200 de lei] amendă și nu știu de la ce. Nu am avut treabă cu nimic, nici măcar cu controlorii. Nu am semnat niciodată, decât pe una de carantină, că am venit din Marea Britanie și trebuia să stau în carantină. Dar acolo am cinci milioane [500 de lei]. Dar restul până la 12, nu știu. Nu am semnat niciodată decât pe aia de carantină. Am căutat pe internet să întreb și eu de unde am amenzile astea. Nici nu pot să iau ajutorul de rechizite pentru fată de la primărie și nu știu de la ce am amendă.

MB1: Am avut și eu o dată o amendă, dar nu mi-a dat pe loc, nici nu am semnat. Și nici nu mi-a trimis-o aici, ca să o contest. S-a dus direct la ANAF. Am plătit-o, ce să fac?, ca să depun dosarul de locuință.

Pentru multe dintre persoanele incluse în studiu este evident că practica de a primi amenzi are legătură cu vulnerabilitatea lor. Ele consideră această frecvență a amenzilor primite ca fiind o tactică de pedepsire și de îndepărtare a lor din oraș. O persoană interviuată numește explicit această politică de amendare ca fiind una rasistă și bazată pe faptul că persoanele vulnerabile nu își pot exercita dreptul la apărare:

F: Având culoarea asta la față și ne vede și ei că suntem mai incuți și că nu avem carte, o să zică că nu o să umble ăștia niciodată, că nu au carte și nu au cum să ne dea în judecată sau să conteste. Sunt conștienți și ei că nu putem. Barem Poliția Locală se joacă cu noi cum vor ei.

Accesarea sprijinului de locuire

Toată persoanele care au participat la acest studiu și-au manifestat, într-un fel sau altul, deznădejdea că autoritățile publice îi vor sprijini să își îmbunătățească situația de locuire. Dacă foarte puțini dintre ei (trei familii) își reînnoiesc periodic dosarul pentru o locuință socială, toți ceilalți sunt extrem de sceptici că demersurile lor vor avea succes. Nici măcar în situații de criză nu au încredere că vor fi sprijiniți:

F: Ce fel de ajutor să cerem dacă ne evacuează? La cine? Nu cred că există așa ceva, cineva să te ajute.

Singura soluție de urgență oferită de autorități pentru familiile evacuate sau aflate în situația de locuire în stradă este una improvizată și lipsită de considerație pentru dreptul la familie: separarea familiei. Astfel, bărbații sunt cazați la adăpostul pentru persoane fără adăpost, iar mamele și copiii minorii - la centre pentru victime ale violenței domestice. În toate situațiile de evacuare documentate de cele două organizații care au întocmit raportul, familiile au refuzat această soluție. Unul dintre motive îl reprezintă teama că proprii copii vor rămâne instituționalizați:

A: Noi nu dormim separați de copii. Și dacă vede că nu se reasează familia cu munca sau ceva, copiii rămân instituționalizați acolo și pe mamă o dă afară. Păi, nu am auzit noi?

În București nu a existat niciodată un program de locuire de urgență pentru familiile evacuate, prin care autoritățile publice să ofere posibilitatea conviețuirii familiilor.

Oficial, tipurile de sprijin pentru locuire pe care persoanele și familiile vulnerabile le pot accesa sunt fie locuința socială, fie ajutorul pentru plata chiriei, pentru o perioadă ce variază de la o primărie la alta.

Unele persoane intervievate au depus dosare pentru o locuință socială, însă foarte puține au considerat că este util să reia anual procesul, în condițiile în care implică un efort considerabil pentru ceea ce ei consideră un demers fără șansă de izbândă. Spre exemplu, oamenii ar fi nevoiți să se deplaseze în localitățile natale pentru a obține documente care atestă că nu dețin proprietăți. Iar cifra dosarelor validate și cea a apartamentelor alocate confirmă această viziune pesimistă. Procesul de depunere a dosarelor ajunge să fie resimțit de persoanele vulnerabile ca o formă de hărțuire birocratică:

C1: Nu am depus pentru că știu că aștepti mult dacă nu ai cunoștințe [pile], nu avansează cererea.

MB2: Te duci cu dosarul și îți zice încă o hârtie în plus să mai faci. Înc-o hârtie, înc-o hârtie. Le depui pe toate, le aduci tot ce scrie. După ce depui, iar tre' să mai duci o hârtie. Până m-a pus pe mine pe lista aia... nu știu eu cât am umblat să duc toate alea. Am plătit și amenda, ca să fiu pe zero, că nu mă primea dacă aveam amendă.

MB5: [Banii investiți în alcătuirea dosarului pentru o locuință socială] Sunt niște bani aruncați de pomană. Dânsa a aruncat cu banii zeci de ani. Mai bine îi dădea la un amărât de la colț. Statu' român așa e, te halește, te halește. Așa am făcut și eu, ani de zile am dat bani. Am aruncat bani la stat. Mai bine mă lipsesc.

BB1 a reluat procesul de reînnoire a dosarului pentru o locuință socială timp de opt ani. Pensionară de 79 de ani, a menționat că toată alergătura necesară pentru depunerea acestui dosar a fost foarte dificilă: a trebuit să meargă în localitatea natală ca să obțină documente, a reînnoit alte acte etc. Într-un final, după opt ani de eforturi, a renunțat să mai spere:

*BB1: La Primăria Capitalei am făcut șapte, opt ani dosarul. Am făcut actele, înnoiește-le, reînnoiește-le, dă bani. (...) Te saturei atâția ani. Te duci și te întorci. Ba că nu e bună adevărta aia, ba să vii cu astalalta. Și, după, cică ești pe locul 70. Tot să mai trăiești să primești. Ce rost are să mă duc așa pe drumuri? M-am și zăpăcit, du-te iar, vino, du-te la notari. Am adus de la ****
***, din satul unde m-am născut, o adevărta că nu am avut locuință.*

Pentru unele persoane nu este clară nici măcar procedura prin care se aplică pentru o astfel de locuință, întreg procesul fiind mult prea complicat ca să fie dus la îndeplinire:

C: Păi, am făcut [dosar pentru locuință socială], dar nu știu eu de fapt. Am vrut, dar nu știu. Am fost la... primărie, nu? Am depus acum 15 ani.

Intervievator: Păi, trebuie depus în fiecare an.

C2: Aaa, în fiecare an? Nu știu, nu.

A2: Nu am încercat să aplic pentru o locuință, nu. Dar nici nu știu cum să umblu, cum să procedez, nu.

Persoanele incluse în studiu au povestit că li se reproșează că nu depun dosare atât la primăria de sector, cât și la Primăria Municipiului București, deși nu există această obligație. Într-o încercare de a-și crește șansele, unii aleg să depună dosarul în ambele locuri, în ciuda efortului pe care îl presupune acest demers:

MB4: Eu cred că știu ce e cu ăștia. Până nu ai dosarul depus la primărie de sector, prima dată... Deci, eu așa am făcut, depuneam toate actele acolo și, după aia, luam ce rămânea și mai completam și depuneam și dincolo. Că, dacă nu, te întreabă: „Ai dosaru' depus la primăria mare?” Și, dacă zici nu, îmi spune: „Atunci nu mai vorbim!”

MB1: Da, sunt mulți care depun și colo, și colo. Că, dacă nu, te întreabă după aia: „Păi, ai încercat să faci ceva?”

MB2: Asta ne zice, da, dacă nu încerci, nu ți se dă. Așa mi-a zis de o sută de ori.

Alături de persoanele cu dizabilități, adulții care au crescut în orfeline sunt una dintre categoriile menționate explicit în Legea Locuinței ca având punctaj în plus față de alte categorii. Deși se află într-o astfel de situație, A1 nu a fost sprijinită de autoritățile publice și nici nu a reușit să completeze dosarul pentru o locuință socială.

De-a lungul anilor, cele două organizații neguvernamentale care semnează acest raport au întâlnit frecvent argumentul lipsei de interes. Reprezentanții ai diferitelor instituții publice responsabile cu îmbunătățirea calității vieții pentru acești oameni învinovătesc persoanele vulnerabile că nu depun minimul efort pentru a-și completa dosarele anual. Totuși, fac abstracție complet de numărul foarte limitat de locuințe disponibile în fiecare an (uneori chiar 0) și nu aduc în discuție lipsa de interes a autorităților publice pentru dezvoltarea stocului de locuințe publice. Pentru unele familii, anii petrecuți pe listele de așteptare constituie un argument solid pentru renunțarea la reînnoirea dosarului. De fapt, numărul anual de dosare validate pentru locuințe sociale nu reprezintă decât vârful aisbergului și nu reflectă nevoia reală de sprijin de locuire la nivelul Bucureștiului.

Deși majoritatea persoanelor incluse în studiu cunosc tipurile de ajutor pe care le pot accesa, ele au informații vagi referitoare la procesul de aplicare. Mai mult, din cauza unor experiențe traumatice anterioare ale unor cunoscuți, preferă să nu apeleze la respectivele ajutoare:

C5: Nu aplic [pentru accesarea ajutorului de chirie], nu. Ce să fac, să mă despartă ăștia de bărbat?

MB2 este unul dintre oamenii cu cel mai îndelungat istoric de depunere a solicitărilor de locuințe sociale. Ne-a arătat documente depuse începând cu anul 2000 și continuând până în 2020, când a plecat din țară pentru o perioadă îndelungată. Aceasta a povestit un episod despre alocarea unei locuințe de către Sectorul 5, o casă pe care, în realitate, nu a primit-o niciodată:

MB2: De la Sectorul 5 mi-a dat o locuință. Adică, nu mi-a dat-o, mi-a zis: „Dute și plătește chiria!” Vedeți, am chitanță, am plătit la ICRAL [fosta denumire a Administrației Fondului Imobiliar]. De la ICRAL mi-a zis: „Plățiți degeaba, nu o să vedeți casa asta.” Și de la Sectorul 5 îmi tot zicea: „Stați să semneze primarul.” Am așteptat, la o săptămână mă mai duceam, întrebam, și zicea la fel: „Mai așteptați.” O lună de zile m-a ținut așa. Până mi-a zis că a plătit altcineva chiria și am pierdut casa. Pentru că nu am avut bani de șpagă, de-aia.

Acum a reluat procesul de depunere, însă este descurajată: „[Sunt] prea jos pe lista de așteptare, dar mai depun, că mă dă afară de aici, ce să fac?”

Având în vedere lungul istoric al mamei ei cu procesul de depunere a documentelor, MB1 a decis să nu aplice pentru locuință, motivând că: „Nu avea niciun rost, nu am mai depus.”

MB2 a încercat să depună cerere și pentru ajutor de chirie, dar problema avansului și/sau a garanției, neacoperite de autoritățile publice, o împiedică să aplice:

MB2: Trebuie să stai în sectoarele alea ca să-ți dea ajutorul de chirie. Trebuie să-mi găsesc acolo chirie. Și acolo [Sectorul 1] totul e foarte scump, 400 de euro o chirie. Plus că-ți trebuie garanție și aia nu ți-o dă ei. Și ajutorul e de 9 milioane [900 de lei]. Păi, îmi ajunge mie? Că am și băiatul cu mine.

Uneori, pare că improvizațiile pe care acești oameni trebuie să le facă pentru a obține acte de identitate sunt speculate de autoritățile locale pentru a evita să ofere drepturile sociale la care aceste persoane ar putea avea acces. Autoritățile publice speculează faptul că persoanele vulnerabile își fac acte identitate pe adrese la care nu locuiesc în realitate și îi trimit către primăriile pe raza sectorului căruia trăiesc efectiv. Evident, nu pot obține ajutor de chirie de la un alt sector pentru că locuiesc fără forme legale. Cu toate acestea, reprezentanții autorităților publice îi îndeamnă să se adreseze altor instituții, fără a-i ajuta să înțeleagă ce au de făcut pentru a obține sprijinul:

MA1: Aici, unde stăm, e Sectorul 4. Și primăria mi-a zis că trebuie să mă duc la Sectorul 4 după ajutor de chirie. Și am zis: Doamnă dragă, nu are cum să-mi plătească mie ajutor de chirie acolo. Pe ce bază? Eu am buletin în Sectorul 5. Sectoru' 4 nu se uită la mine. Ce să fac? Mă duc eu, așa, că: Uitați, eu locuiesc la voi în sector. Ce să-mi facă ei, că nu-mi fac nimic. Ei mă trimit la [Sectorul] 5. Cine să preia cazul nostru? Că nu-l preia nimeni.

Amenințarea cu preluarea copiilor de către stat are efect de descurajare a persoanelor care intenționează să aplice pentru o locuință socială. Fiindcă este necesară o anchetă socială pentru completarea dosarului, există familii care evită să aplice, deși locuiesc în condiții improprii, de teamă că o anchetă socială ar conduce la preluarea copiilor. În mod paradoxal, chiar în timpul procesului de aplicare pentru o locuință decentă, copiii ar putea fi despărțiți de familii întrucât nu au condiții decente de locuire:

W8: Am făcut o cerere, prin 2002. De atunci nu am mai înnoit dosarul. Că ei nu știu decât: „Dați-ne copilul, îl băgăm în asistență socială!” Și noi știm ce înseamnă asta pentru ei, că suntem din case de copii.

Alte beneficii sociale

Deși, conform legii și reglementărilor locale, o persoană sau o familie vulnerabilă ar putea avea acces la diverse forme de sprijin, acestea nu ajung, în realitate, tocmai la cei mai vulnerabili dintre cetățeni. Oamenii nu primesc informații despre cum ar putea să fie sprijiniți, iar procedurile se dovedesc dificil de navigat. În același timp, o bună parte a cetățenilor simt că au fost abandonați și nu au încredere că statul îi va sprijini.

Toate persoanele incluse în studiu și-au manifestat o profundă lipsă de încredere față de disponibilitatea instituțiilor publice de a-i sprijini. Deși unii au renunțat să mai depună dosare pentru locuințe sociale sau să apeleze la diferite forme de sprijin social, alții încearcă în continuare. Cu toate acestea, adesea nu înțeleg ce au de făcut sau nu cunosc tipul de sprijin de care pot beneficia. Una dintre preocupările lor este că actele depuse pentru diferite forme de ajutor expiră, iar procesul de aplicare trebuie reluat, timp în care nimeni din instituțiile publice nu le comunică ce se întâmplă cu documentele respective:

R4: Am făcut o cerere luna trecută pentru niște bonuri de masă și nu mă sună. A zis că mă sună ei la sfârșitul lunii, acu' suntem în 12 și nu m-a sunat.

În unele situații, dificultatea de a naviga prin etapele pentru obținerea acestor beneficii sociale începe chiar de la lipsa informațiilor privind adresele instituțiilor publice care ar putea să îi ajute:

R3: Am auzit că dă niște sprijin și primăria mare, niște bani sau așa. Dar nici nu știu unde vine asta [sediul Primăriei].

Pentru A1, care a trăit o copilărie instituționalizată și plină de abuz din partea autorităților statului, este de neconceput ca acum să acceseze servicii publice de asistență socială, deși locuiește într-un apartament din care ar putea fi evacuată oricând:

A1: Nu am fost niciodată la Primărie, nu. Dar statul român nu a făcut niciodată nimic pentru copiii de la casele de copii.

În calea accesului la beneficii de asistență socială stau și bariere despre care am vorbit amănunțit mai sus, precum lipsa documentelor de identitate sau amenzi neplătite.

Brutalitatea întâlnirii cu autoritățile publice

Majoritatea persoanelor au povestit episoade brutale de interacțiune cu autoritățile publice. Fie că au povestit despre amenințările privind preluarea copiilor de serviciile de asistență socială, despre tehnicile violente de legitimare sau despre hărțuirea prin aplicarea amenzilor de către Poliția Locală, oamenii au mai degrabă instinctul de a se ascunde de autoritățile publice.

Oamenii resimt aceste comportamente ca fiind abuzive, dar nu au informațiile sau sprijinul juridic de a se apăra sau de a contesta respectivele amenzi:

S: Amenzi se mai dau pentru gunoaie. Ce crezi? Nici nu avem containere. Nu mai știe cu ce să ne sperie.

În ciuda detaliilor unor practici violente, persoanele intervievate par resemnate cu privire la relația tensionată cu autoritățile publice. Identificarea prin acte de violență pare un procedeu comun, ce nu îi mai surprinde:

C2: Vine mascații, mamă, cu picioarele în ușă. Am ieșit, zic: Ho, aici sunt copii. Nu se întâmplase nimic, a venit pur și simplu. Ne tot numără, să vadă câți suntem. Așa fac ei controale, cu mascați. A trebuit să scol copiii, la cinci dimineața, ca să le facă Poliția poze.

Toate familiile care au menționat vizitele Poliției Locale au reclamat același comportament agresiv, total lipsit de considerație, inclusiv în situațiile în care sunt minori în comunitate:

F: Le-am zis la oamenii de au venit să ne scoată: Vă rog să vorbiți mai încet, că am copii în casă, să nu îi speriați. Și a zis: „Credeți că ne interesează pe noi? Noi am venit să ne facem meseria.”

Serviciile sociale din Municipiul București par mai degrabă pasive și nu desfășoară activități de tip outreach (servicii în comunitate, în care asistentul social se deplasează în mijlocul persoanelor vulnerabile pentru a oferi sprijinul necesar):

R3: Nu a venit niciodată la noi, aici. Dacă avem nevoie de ceva, mergem noi la ei. Pe stradă, aici, să vadă cum trăim, nu vin. Nu ne ajută. Or face ură de rasă, ceva de genul ăsta. Dar noi suntem așa... Ori noi, ori dumneavoastră, tot oameni suntem. Nu suntem animale.

Totuși, atunci când sunt vizitate de către Asistența Socială, familiile spun că reprezentanții acesteia folosesc tactici care mai degrabă intimidează și conduc la teamă:

B: A venit o singură dată Asistența Socială, dar, nu știu cum să vă spun, mascați în alt fel de oameni. Aveam vreo 16 ani atunci. Au venit femeile astea două în casă, eu locuiam cu fratele meu. Nu ne-au zis nimic, cine sunt și ne-au luat la întrebări. Noroc că eram cu un vecin în curte și ne-a zis el, a sunat și i-au zis acolo că sunt de la casa de copii.

În urma respectivului incident, deși are nevoie de sprijin, B nu mai dorește să apeleze la serviciile Direcției de Asistență Socială. Lipsa de încredere a acestor oameni este atât de serioasă încât nici măcar nu încearcă să apeleze la eventuale servicii sociale destinate lor. Imaginea pe care serviciile sociale și-au construit-o descurajează orice fel de contact:

B: Nu mă duc [la DGASPC], nu. Nici nu m-aș descurca și aș fi sigură că nu mă bagă nimeni în seamă.

Pentru unele familii, primul contact cu reprezentanții direcțiilor de asistență socială nu a avut loc, dar teama tot se manifestă. Simplul fapt că există amenințarea preluării copiilor de către stat - uneori construită fără a avea un contact direct cu asistenții sociali - este un motiv suficient pentru evitarea contactului cu instituția:

F: Până acum nu am cerut de la nicio primărie nimic, pentru că ne-a fost frică. Ne-a fost frică că poate vine cineva și ne face vreo comisie. Să ne ia copiii.

A: Dacă acum vine cineva și ne zice să plecăm până mâine că vine cu Protecția Copilului, eu până mâine am plecat. În seara asta, la 12 noaptea, eu am plecat.

Vizitele polițiștilor sunt frecvente în comunitățile descrise în această secțiune până în punctul în care ajung să se cunoască pe numele mic cu persoanele vulnerabile. Din înțelegerea noastră, ei frecventează aceste locuri nu doar în cazul în care există

sesizări sau când apar incidente, ci o fac sistematic, pentru monitorizarea componenței grupului. În opinia noastră, în mod normal, acest tip de intervenție ar trebui, însă, să se desfășoare prin serviciile de asistență socială. Polițiștii cunosc detalii despre evacuarea familiilor și le avertizează cu privire la această situație. Totuși, reprezentanții serviciilor sociale nu vin să ofere sprijin în teren pentru respectivele familii și nici nu le ajută să găsească soluții de relocare în siguranță.

Interacțiunile dintre Poliția Locală și unele dintre familiile ajung, uneori, chiar la agresiune fizică. Una dintre persoanele incluse în studiu ne-a povestit despre practica Poliției de a ridica și a conduce oamenii la secție pentru identificare. Deși avea act de identitate, deci identificarea se putea face în stradă, acesta a povestit că a fost jignit și luat din stradă împotriva voinței lui:

L: De obicei iau oamenii de pe străzi, să le ia amprente, să le facă poze, să știe de omul respectiv dacă pățește ceva, să știe cum îl cheamă. Dar eu nu am vrut să mă duc acolo, dar te luau cu japca. Te lua, te băga. Și am zis: Dacă am buletin, îți arăt buletinul. Ce îți mai trebuie ție să faci poze? A înjurat, m-a făcut în tot felul: „Dă-te dracu’ de boschetar!” și așa mai departe. Noi nu suntem văzuți bine. Odată a venit un jandarm și mi-a zis: „Dă-te dracu’ de câine, pleacă de aici!” Nu făcusem nimic, doar stăteam acolo. Cei mai ai dracului sunt jandarmii și Poliția Locală.

Pentru A1, după părăsirea sistemului de protecție destinat minorilor, interacțiunea cu instituțiile statului s-a desfășurat strict în condiții violente, fără amintiri cu privire la vreo formă de sprijin:

A1: Ne dădeau în șuturi afară [din scări de bloc]. Ne băteau. Eram foarte mulți, un an și ceva am stat așa pe stradă.

Oamenii se simt complet vulnerabili în fața autorităților publice, pe care le percep mereu ostile. În ciuda faptului că își îngrijesc copiii, lipsa banilor necesari închirierii unei locuințe de pe piața liberă este resimțită, uneori, ca o formă de “infraționalitate” pentru care serviciile sociale urmează să îi pedepsească:

A: Degeaba avem copiii la școală, curați. Dar noi dacă acum stăm într-o casă părăsită, fără acte la mână, vine Poliția și cu Protecția [Copilului]: „Ai ceva la mână?” Nu, că stăm ilegal. Și ne ia copiii.

Excesul de zel al Poliției Locale ajunge până în punctul în care vizitează familiile proaspăt mutate în locuri abandonate, chiar dacă proprietarul nu a solicitat asta. MA3 a povestit că au primit vizita unui echipaj la scurt timp după ce s-au mutat, pentru ca apoi chiar proprietarul să comunice Poliției că au acordul lui să locuiască acolo. Cu toate acestea, vizitele nu au încetat, pretextele fiind uneori bizare:

MA3: Peste noi a venit Poliția de atâtea ori. Ne-a dat afară de aici, după ce a venit proprietaru și le-a zis că ne lasă să stăm. El nu a venit niciodată cu Poliția. Dar a venit Poliția, că de ce am intrat aici și ne-a gonit.

MA5: A făcut o sesizare o doamnă, vecină aici. A zis la Poliție că omorâm porumbei, că, de când ne-am mutat noi, nu mai sunt așa mulți. A zis că-i mâncăm. Nu porumbeii ei, că n-are păsări. Păsări, așa, libere. Și-a venit Poliția!

În cazul altora, violența este mai degrabă simbolică. Pentru BB1 este evident că instituțiile publice nu au niciun interes de a o sprijini, deși este o pensionară cu o pensie minimă. Singurele forme de ajutor vin din partea Bisericii Adventiste, prin intermediul căreia primește, spre exemplu, hrană. Pierderea încrederii în autoritățile publice a început din momentul în care primarul de sector a promis că o va ajuta cu relocarea, dar ea a ajuns să fie evacuată fără niciun sprijin din partea statului. Deși femeia a primit vizita Asistenței Sociale pentru a-și depune dosarul de locuință socială, nimeni din instituțiile publice nu a mai verificat dacă are nevoie de ceva după această etapă birocratică. Prin urmare, a abandonat orice demers de solicitare a sprijinului instituțional:

BB1: La cine să te duci? Că n-au nevoie de tine. Nici atunci [în pandemie] nu mi-au adus nimic. De unde să mă ia pe mine? Nu se ocupă, nu știe ei de mine. Nu vrea nimeni să ajute, doar cu vorbele. Eu m-am dus și la primăria aia mare, și la sector și n-au avut nevoie de mine.

BP povestește că a primit vizita celor de la Protecția Copilului, o întâlnire care a fost extrem de brutală, pentru că au vrut să o despartă de propriii copii:

BP: A venit de la Secția ** aici. Poliția. Au crezut că nu avem locuință unde să stăm. Ne-au zis că ne ia copiii. Le-am zis: În niciun caz! Copiii sunt bine, sănătoși. A venit un om foarte rău. Rău, rău! Ne-a făcut în tot halul. Că: „Vă iau copiii.” Trăgeau de ei.

Biserica Adventistă o ajută pe PL4 să își plătească chiria pentru o cameră și îi oferă, la fel cum procedează în cazul lui BB1, alimente. Femeia, cu mobilitate extrem de redusă și cu probleme de vedere, a încercat să obțină încadrare în grad de handicap, însă comisia Primăriei a evaluat-o ca fiind aptă de muncă.

Nici unii aleși locali nu dovedesc mai multă înțelegere în mandatul lor atunci când vine vorba despre aceste persoane. Deși nu la fel de intensă, violența acestora față de astfel de persoane capătă două dimensiuni principale. Pe de o parte, violența subtilă a lipsei de preocupare pentru tema locuirii sociale în ultimii 30 de ani (așa cum puteți citi mai departe în acest raport) și, pe de altă parte, violența mai directă prin care marginalizează aceste persoane și nu le respectă dreptul de a fi primite în audiență:

MB2: M-am dus cu nepoată-mea, că și ea are buletin aici, să facem audiență. Dar nici nu m-a sunat să-mi zică dacă am sau nu audiență. Am scris și nu m-au anunțat nici acum.

Intervievator: Când ați depus? Și unde? La Sectorul *?

MB2: E mult timp, mai mult de un an. Nici acum nu m-a sunat să vorbesc cu primarul ăla, viceprimarul, oricine vorbește cu noi. La capitală, nu la sector.

Vulnerabilitatea extremă a acestor persoane este motivul pentru care ajung să accepte situații lipsite de considerație pentru demnitatea umană. O familie din studiu ne-a povestit două situații în care problema locuirii pentru persoanele vulnerabile a fost tratată de politicieni într-un mod cel puțin lipsit de respect. Primul episod îl are în centru pe unul dintre foștii primari generali, care, din spusele oamenilor, a decis să aloce locuințe sociale pe criterii subiective, în funcție de discursul persoanelor care au așteptat la ușa lui:

MB2: Am stat toată noaptea să intru la el [un fost primar]. Am auzit noi așa, că dă case. Unii primea, alții nu. Dădea pe loc, la ăia la care voia el. Am intrat acolo și eu și ce credeți că ne-a zis? Că ce am venit cu minciunile astea la el? Era o cameră mare și erau toți acolo și i-am explicat situația. I-am zis ce se întâmplă și mi-a zis că mint. Am stat toată noaptea și nu mi-a dat nimic. Unii reușea, alții nu.

Al doilea episod în care un politician gestionează fără scrupule nevoia acută de locuințe sociale îl are ca protagonist pe un fost candidat la funcția de președinte.

Pentru a strânge semnăturile necesare candidaturii, acesta a promis oamenilor că, dacă depun dosarul de locuință socială în perioada preelectorală și semnează pentru candidatura lui, le va oferi locuințe sociale odată ce ajunge președinte:

*MB2: Au făcut atunci: „Hai, votați pe D***!” Țsta de la televiziune. Am depus atunci și la el. Zicea că, imediat ce iese președinte, ne dă case. Am depus dosar direct, cu ANAF, cu toate hârtiile alea. Am făcut cerere la el și am lăsat la el documentele. Ne dădea și numere d-alea. O vrăjeală. Totul, ca să semnezi, ca să poată să candideze.*

II.
LEGISLAȚIE ȘI
STRATEGII
NAȚIONALE
RELEVANTE

II.1. Legislație națională

Mai jos facem o scurtă trecere în revistă a documentelor adoptate la nivel național care vizează îmbunătățirea condițiilor de locuire pentru grupurile vulnerabile. Credem că este important să inventariem aceste inițiative ale Guvernului tocmai pentru a arăta că, la nivel național, există, teoretic, o înțelegere rezonabilă cu privire la nevoia de politici publice în domeniul locuirii.

Politica publică care vizează incluziunea persoanelor fără adăpost - ce conține *Strategia privind incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2021-2027* și *Planul de acțiune* aferent implementării acesteia - este un document elaborat, în 2021, de către Ministerul Muncii, în cadrul unui proiect cu finanțare din partea Programului Operațional Capacitate Administrativă (POCA). În opinia noastră, Ministerul a eșuat să identifice corect principalul factor care ar conduce la îmbunătățirea vieții persoanelor afectate de sărăcie profundă, anume accesul la o locuință. Prin acest document, Ministerul Muncii și Solidarității Sociale nu propune politici publice care să conducă, în mod real, la creșterea stocului de locuințe publice, rezumându-se la soluții care vizează mai degrabă efectele lipsei unei locuințe, și nu cauza vulnerabilității. Mai multe organizații neguvernamentale am transmis Ministerului propuneri de modificare a acestei politici publice. Puteți [citi aici documentul complet](#).

Strategia Națională a Locuirii pentru perioada 2022-2050 identifică în mod corect, în opinia noastră, reprezentanții autorităților publice locale drept principali responsabili pentru implementarea politicilor de locuire (pag. 12). Cu toate acestea, deși este larg acceptat faptul că la nivelul autorităților publice locale nu există suficientă preocupare pentru domeniul locuirii sociale, nu sunt propuse măsuri legislative care să conducă la obligații pentru respectivele autorități.

Înțelegem că autonomia locală și descentralizarea se află la baza deciziei de a nu impune obligații în domeniul locuirii. Cu toate acestea, având în vedere evidenta lipsă de preocupare politică la nivel local pentru dezvoltarea stocului de locuințe publice, precum și imperativele europene privind locuirea (asumate și de România), credem că domeniul locuirii nu mai poate fi lăsat complet în responsabilitatea autorităților publice locale. Reprezentativ pentru lipsa de voință politică a autorităților locale este că cea mai mare primărie din

România - Primăria Municipiului București - nu a accesat niciodată fonduri guvernamentale disponibile pentru construcția de locuințe sociale, în ciuda unei nevoi uriașe la nivelul comunității.

Conform Strategiei Naționale a Locuirii, în perioada 2007-2022, adică în 15 ani, în România au fost construite 90 de blocuri de locuințe sociale, însumând 3.911 locuințe sociale, prin programele de construcții de locuințe sociale finanțat de MDLPA. La nivelul Municipiului București (deci pentru un singur oraș), în anul 2023, s-a înregistrat o cerere de peste 20.000 de locuințe sociale.

Pentru perioada 2022-2050, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA) și-a propus construirea a 8.000 de unități locative cu destinația de locuințe sociale și alte 4.418 locuințe pentru tineri sub 35 de ani care provin din medii defavorizate (pag. 76). De asemenea, în document se discută despre *revizuirea și simplificarea procedurii de alocare a locuințelor sociale și elaborarea unui Plan Național de Acțiune dedicat problematicii așezărilor informale*. În planul strategiei, MDLPA propune scheme de vouchere pentru acoperirea costurilor de chirie. Atragem atenția că această propunere nu are șanse să producă efectele scontate, fiind o soluție parțială doar pentru o anumită categorie de persoane. Pe de o parte, existența unei piețe gri a chiriilor va face dificil de identificat proprietari dispuși să închirieze în baza unui contract. Pe de altă parte, multe dintre persoanele vulnerabile întâmpină rezistență din cauza persistenței rasismului. Credem că această politică mută responsabilitatea intrării în legalitate a pieței chiriilor pe umerii potențialilor chiriași, un lucru nedrept, în condițiile în care discutăm despre o responsabilitate publică de a reglementa acest domeniu.

Un alt aspect care nu este abordat de Strategia Națională a Locuirii îl constituie pericolul gentrificării, fenomen care face ca grupurile vulnerabile sau cu venituri reduse să ajungă să nu își mai permită locuirea în orașele mari. Această temă, din punctul nostru de vedere, majoră este menționată doar timid în document (pag. 94). Exemple din țările vestice sau din Statele Unite ne arată că unele zone urbane gentrificate au ajuns cu prețul chiriilor în punctul în care nici măcar populația cu venituri medii nu și le mai permite. În astfel de condiții, orașele nu doar că nu mai respectă principiile dreptului la oraș și pe cele de dezvoltare durabilă asumate, dar putem ajunge în situația în care lucrători esențiali pentru viața orașelor să fie nevoiți să facă zilnic naveta.

Strategia Națională a Locuirii s-a aflat în dezbateri publice în anul 2022. Mai multe organizații neguvernamentale am transmis către MDLPA sugestii de îmbunătățire a documentului. O mare parte a sugestiilor noastre au fost preluate, însă a rămas nerezolvat faptul că autoritățile publice locale - în ciuda rolului fundamental de creștere a accesului la locuințe decente și sigure pentru grupurile vulnerabile - nu sunt obligate să aplice măsuri de creștere a stocului de locuințe sociale.

România și-a asumat, prin [Ministerul Afacerilor Externe, Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă](#), un document al Organizației Națiunilor Unite (ONU). Obiectivul 11 al acestei strategii vizează explicit asigurarea accesului pentru fiecare la locuire adecvată, sigură și la prețuri accesibile. Tot aici este menționată explicit intervenția în comunitățile informale, în sensul îmbunătățirii condițiilor de locuire. Obiectivul se găsește într-o formă identică și în [Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030](#).

Relevant pentru tema locuirii, un ultim document strategic asumat de Guvernul României este Strategia Națională privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei pentru perioada 2022 - 2027. În acest document, în secțiunea Priorități-cheie, este menționată „asigurarea accesului la locuire decentă, inclusiv prin îmbunătățirea accesului la locuințe sociale și tarife sociale pentru utilități” (pag. 14, pct. 1).

În concluzie, deși unele dintre strategiile relevante pentru domeniul locuirii sociale recunosc problema și, la nivelul obiectivelor, își declară intenția de ameliorare, nu regăsim, la nivelul acțiunilor și al programelor, niște măsuri clare și eficiente de asigurare a accesului la locuințe decente pentru populația vulnerabilă.

Din perspectiva legislației, principalul text de lege care reglementează domeniul locuirii este Legea Locuinței nr. 114/1996. În opinia autorilor acestui raport, Legea Locuinței, în ciuda unor modificări punctuale, este neactualizată adecvat și nu este formulată în concordanță cu angajamentele asumate de România prin documentele europene ratificate. În totalitatea sa, textul de lege este lipsit de substanță atunci când vine vorba de accesul la locuire pentru persoanele vulnerabile.

Având în vedere angajamentele luate de România, unele strategii din domeniu, dar mai ales situația reală din teren (vezi prima secțiune a raportului), enumerăm jos

principalele probleme ale textului de lege, raportându-ne la persoanele care au nevoie de sprijin pentru locuire:

1. Persoanele aflate în risc iminent de a fi evacuate și cele care locuiesc în așezări informale, pentru care există pericolul de a-și pierde locuințele, nu sunt considerate o categorie prioritară în niciuna dintre categoriile de locuințe definite în document.

În 2017, Legea a fost completată prin includerea unei noi categorii de locuințe: locuințe de sprijin. Singurele familii menționate ca fiind eligibile pentru locuințe de sprijin sunt cele care riscă să fie evacuate din cauza imposibilității de plată a creditelor ipotecare. Astfel că, în acest moment, legea nu oferă nicio soluție de locuire de urgență pentru familiile vulnerabile aflate în risc iminent de evacuare din alte cauze decât cea menționată. Conform documentelor europene, rapoartelor FEANTSA și instrumentului ONU de monitorizare a situației locuirii, orice evacuare trebuie gestionată prin oferirea de alternative de locuire adecvată. Or, în prezent, pentru persoanele care locuiesc fără forme legale nu există nicio formă de locuire de urgență prevăzută în acest text de lege.

2. Art. 47 prevede că doar locuințele sociale nu pot fi vândute de către autoritatea publică (ulterior, și locuințele de sprijin au fost încadrate în această categorie). Având în vedere numărul mic de locuințe publice, informație confirmată chiar și de Banca Mondială într-o analiză³ din 2016, considerăm că legea trebuie modificată astfel încât niciun fel de locuință publică să nu poată fi vândută. Asta cu atât mai mult cu cât rămâne strict la latitudinea autorității publice în ce categorie încadrează o locuință: deci, autoritatea publică locală poate decide să vândă locuințe publice prin simpla reclasificare a acestora, ceea ce pare că a făcut Primăria Municipiului București prin instituirea categoriei intitulate locuințe de mișcare a doua.
3. Art. 48 exceptează de la lista de posibili chiriași ai locuințelor sociale persoanele care au „înstrăinat o locuință după data de 1 ianuarie 1990” sau care au în proprietate o locuință. În opinia noastră, această prevedere trebuie modificată, ținând cont de particularitățile socio-economice ale perioadei actuale. În practică, am întâlnit persoane care au moștenit cote-părți din

³ http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2017_11_09_Strategia_Nationala_a_Locuirii_2017-2030.pdf

locuințele părinților și care nu au avut acces la ele din cauza fraților ori care au vândut locuințele pentru că acestea erau în zone rurale, lipsite de perspective financiare pentru familiile lor. Dezvoltarea inegală din România are efecte importante asupra șanselor de dezvoltare a copiilor și, de aceea, există familii nevoite să se mute în zone urbane din cauza lipsei de servicii sociale din mediul rural, a dificultăților de a găsi locuri de muncă, a școlilor greu accesibile etc.

4. Având în vedere că în documentele europene se discută despre dreptul la locuire decentă, credem că legea trebuie să cuprindă explicit acest drept, iar întregul text trebuie să fie recalibrat plecând de la acest deziderat. În prezent, textul de lege face abstracție de cei mai vulnerabili oameni (persoanele fără acte de identitate și persoanele fără venituri) și, prin urmare, conduce la eșecul tuturor politicilor publice care vizează îmbunătățirea calității vieții pentru respectivii cetățeni.
5. În prezent nu există nicio reglementare privind modul de distribuire pe categorii a locuințelor aflate în proprietatea autorității publice locale, ajungând în situația în care acestea rămân vacante cu anii. Credem că este necesară o metodologie care să stabilească obligații cu privire la modul de distribuire a acestor imobile/apartamente pe categoriile prevăzute de lege, obligații privind reabilitarea lor (inclusiv cu posibilitatea de a accesa fonduri de la MDLPA) și punerea în circuit a acestor unități locative.
6. Textul de lege nu instituie nicio obligație pentru autoritățile publice locale. Așa cum arătăm în a treia secțiune a raportului, acest lucru conduce la situații inacceptabile, cu ani întregi în care autoritățile publice nu repartizează nicio locuință socială. Toate politicile publice din domeniul locuirii sunt dependente de autoritățile publice locale. În aceste condiții, credem că este important ca legea să cuprindă prevederi obligatorii raportate la satisfacerea nevoii de sprijin în locuire. Spre exemplu, acestea pot lua forma unui procent minim obligatoriu de solicitări de locuințe sociale pe care autoritatea publică trebuie să-l acopere, sau cea a unui număr minim de locuințe publice raportat la populația de pe teritoriul administrativ.
7. În ciuda faptului că, potrivit Art. 35, este sarcina proprietarului de a întreține o locuință pe care o are în proprietate, acest lucru nu se întâmplă în practică. Având în vedere că în locuințele sociale sunt persoane cu venituri reduse, disponibilitățile financiare pentru lucrări de întreținere și/sau îmbunătățire

sunt minime. Credem că este necesar să existe obligativitatea explicită de întreținere a locuințelor sociale de către municipalitate.

8. O provocare majoră pentru cei care au nevoie de sprijin pentru locuire este hărțuirea birocratică pentru constituirea dosarului de locuință socială. Anual, oamenii sunt nevoiți să adune documente de la diferite instituții publice, unele persoane începând acest proces în urmă cu peste 20 de ani. Credem că legea ar trebui să menționeze o listă minimă de documente și doar acelea care nu pot fi obținute de autoritatea publică locală direct să fie solicitate potențialilor beneficiari.
9. În acest moment, Legea locuinței nu prevede nicio formă de sprijin de locuire de urgență pentru familii. În București, de exemplu, în cazul evacuărilor, practica este separarea familiilor: femeile și minorii sunt adăpostiți în centre pentru victime ale violenței domestice, iar bărbaților li se oferă varianta adăpostului de noapte. Deși instituțiile publice trebuie să furnizeze servicii pentru a sprijini familiile, acestea contribuie de facto la separarea lor. O posibilă soluție ar putea fi includerea familiilor aflate în risc iminent de evacuare sau în situația de a nu avea un adăpost între categoriile eligibile pentru locuințe de sprijin / de necesitate.
10. Având în vedere asumarea Declarației de la Lisabona (semnată în 2021), evacuările ar trebui să reprezinte o excepție, desfășurându-se strict sub condiția oferirii unei alternative decente și sigure de locuire. Cu toate acestea, în mod paradoxal, la nivelul capitalei, chiar Primăria Municipiului București, prin Administrația Fondului Imobiliar, este unul dintre agenții activi ai evacuărilor. Ținând cont de responsabilitatea autorităților publice locale de a implementa strategii ce vizează asigurarea condițiilor de locuire decentă pentru grupurile vulnerabile, credem că trebuie menționat explicit în Legea Locuinței că autoritatea publică locală nu mai poate efectua evacuări și că singura formă prin care oamenii vor elibera locuințele/imobilele publice va fi relocarea, cu acordul persoanelor, în locuințe alternative.
11. Instituirea unei noi forme de locuințe, anume programul housing first, și finanțarea acestuia inclusiv prin fonduri guvernamentale. Deja implementat în alte state din lume, programul a fost pilotat și și-a dovedit succesul în comunitățile în care este derulat. De altfel, în Planul de Acțiune al Strategiei Naționale a Locuirii (pag. 91) este propusă această formă de locuire.
12. În acest moment nu există nicio prevedere privind relația dintre primăriile de sector și Primăria Generală a Municipiului București în legătură cu depunerea

dosarelor, obligația de a colecta/sistemiza informații referitoare la nevoile de locuire, obligația de extindere a stocului de locuințe publice etc. Considerăm că este necesară o clarificare a textului legii cu privire la coordonarea dintre primăriile de sector și PMB, inclusiv pentru crearea unui sistem unic de depunere a dosarului, care să fie luat în calcul la ambele tipuri de primărie.

Locuirea a devenit o problemă acută chiar și pentru persoanele cu venituri medii, în condițiile în care cheltuielile pentru facturi și chirii înregistrează creșteri. Locuințele publice trebuie văzute nu doar ca măsuri sociale, ci trebuie asimilate politicilor publice care încearcă să răspundă unor probleme mai complexe, cum ar fi - așa cum precizează Carta Leipzig - reducerea speculei imobiliare din orașe. O parte dintre măsuri ar putea fi cuprinse în regulamente locale, însă credem că sunt necesare completări și ale legislației naționale, pentru că autoritățile publice locale manifestă o lipsă de interes pentru tema locuirii publice.

Prin activitatea organizațiilor noastre cu persoane care sunt afectate de sărăcie locativă, am remarcat că una dintre problemele majore o reprezintă violența simbolică a sistemului, manifestată în diverse forme: descurajarea persoanelor posibil eligibile de la a aplica, lipsa de sprijin pentru persoanele care nu știu să citească sau să scrie, practici de trimitere a persoanelor de la PMB la primăriile de sector etc. În acest context, credem că ar fi utilă identificarea unei soluții legislative la nivel național pentru instituirea unui avocat al poporului la nivel local⁴, astfel încât să existe resurse disponibile pentru acompaniere, oferire de sprijin, inclusiv financiar, pentru obținerea documentelor necesare et cetera. Deși în regulamentele locale există prevederi privind sprijinirea persoanelor pentru completarea dosarelor de locuințe sociale, acest ajutor este oferit în mare parte, în realitate, de activiști și organizații neguvernamentale.

O altă problemă o constituie lipsa de corelare a activității instituțiilor publice locale cu documente europene asumate de România și, apoi, cu strategiile naționale. Absența consecințelor referitoare la neimplementarea acestor strategii și, deci, ratarea unor angajamente asumate va face inutil efortul autorităților publice centrale de transpunere a documentelor europene la nivel național. Rolul autorităților publice locale este crucial în implementarea oricărei politici de locuire sau de reducere a inechităților sociale. Credem, așadar, că este necesar un cadru legislativ prin care

⁴ Spre exemplu: <https://www.lgo.org.uk>

autoritățile publice locale (inclusiv consiliile locale) să fie informate direct cu privire la ratificarea unor documente internaționale relevante pentru activitatea lor și la instituirea unor mecanisme de raportare și centralizare a modului în care autoritățile locale contribuie la implementarea strategiilor naționale.

Legea nr. 151 din 24 iulie 2019 pentru completarea Legii 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului recunoaște oficial locuirea informală și descrie modalitățile de intervenție astfel încât persoanele care trăiesc în acest tip de așezări să fie protejate de evacuări brutale.

Legea definește o așezare informală ca fiind o „grupare de minimum 3 unități destinate locuirii dezvoltate spontan, ocupate de persoane sau familii care fac parte din grupuri vulnerabile definite conform Legii asistenței sociale nr. 292/2011, cu modificările și completările ulterioare, și care nu au niciun drept asupra imobilelor pe care le ocupă. Așezările informale sunt situate de obicei la periferia localităților urbane sau rurale, cuprind locuințe improvizate, realizate din materiale recuperate, și/sau locuințe realizate din materiale de construcții convenționale, iar prin localizarea și caracteristicile socio-demografice generează excluziune, segregare și marginalizare socială. Prin situarea în zone de risc natural (alunecări de teren, inundații), biologic (gropi de gunoi, depozite de deșeuri, situri contaminate și altele asemenea) sau antropoc (zone de siguranță sau zone de protecție ale obiectivelor Seveso⁵, ale infrastructurilor tehnico-edilitare și altele asemenea), unele așezări informale pun în pericol siguranța și sănătatea locuitorilor lor”.

În ciuda nevoii evidente a unui cadru legislativ pentru această realitate socială, textul de lege, în opinia noastră, este departe de a produce efectele dorite. Spre exemplu, prima etapă prevăzută în document este constituirea unei comisii pentru coordonarea implementării măsurilor de îmbunătățire a condițiilor de viață a persoanelor care locuiesc în așezări informale. În capitală, de pildă, arhitectul-șef al Primăriei Municipiului București ar fi trebuit să alcătuiască această comisie, însă ea nu există nici acum, în 2023. Deși Primăria Sectorului 2 și Primăria Sectorului 3 au transmis date către Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice Administrației informații cu privire la așezările informale, acest efort nu a fost coordonat și nici nu a existat o metodologie unică la nivelul orașului pentru colectarea informațiilor, tocmai din cauză că nu există comisia menționată mai sus, care ar trebui să coordoneze demersul. Așadar, formal, pentru că nu există obligația de constituire a acestei

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/major-accidents-involving-dangerous-chemicals.html> - Directiva Seveso se referă la controlul pericolelor de accidente majore care implică substanțe periculoase.

comisii, municipalitatea a decis amânarea și, deci, neimplementarea unui text de lege.

Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației a realizat în 2022 un prim raport cu privire la situația așezărilor informale din România. Documentul arată încă din deschidere că situația raportată de autoritățile publice locale este subestimată în comparație cu situația reală, pentru că „lipsa de experiență în identificarea și raportarea informațiilor privind așezările informale, reticența față de perspectiva soluționării problemelor asociate locuirii informale, nevoia perfecționării instrumentelor utilizate și a furnizării unor informații practice privind tipuri de probleme și soluții de îmbunătățire a calității vieții a populației care trăiește în acest tip de așezări reprezintă obstacole în constituirea unei baze de date care să reflecte dimensiunea reală a fenomenului” (pag. 2).

Presupunând că există voința politică necesară, o problemă importantă de conținut este, însă, imposibilitatea de a implementa această lege în raport cu soluțiile propuse. Cadrul legislativ nu permite mare parte dintre soluțiile identificate în cadrul textului de lege. Spre exemplu, se propun locuințe sociale alternative locuitorilor acelor așezări informale pentru care se recomandă desființarea din motive ce țin de riscul asupra populației. Cu toate acestea, pentru a accesa o locuință socială este necesară inițierea unui proces birocratic care, în București, se dovedește a dura și peste 20 de ani. Prin urmare, relocarea în locuințe sociale nu reprezintă o opțiune viabilă. Pentru situația în care, totuși, locuințele pot rămâne pe același amplasament, sunt identificate soluții de „sprijin în reconstrucția locuinței”. În ciuda acestui fapt, este neclar regimul legal în care autoritatea publică locală poate aloca fonduri publice pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit în imobile care nu îi aparțin - de cele mai multe ori fiind structuri nesigure, fără izolație și construite din materiale recuperate din deșeuri - și modul în care poate sprijini financiar branșarea la rețele de apă, de electricitate sau de colectare a apei reziduale. Primăriile ar putea asigura o parte dintre sumele necesare prin ajutoare de urgență, însă nevoia de investiții în imobilele respective este mult peste sumele alocate, în general, prin aceste forme de sprijin.

II.2. Situație locală la nivelul Municipiului București

Reglementări locale - repartizare locuințe și stoc locuințe publice la PMB

În București, documentele locale care reglementează modul în care stocul de locuințe publice este administrat sunt neclare și, pe alocuri, prezintă inconsistențe. În opinia noastră, reglementarea ambiguă și totala lipsa de transparență cu privire la stocul de locuințe publice și a regimului acestora, adâncește neîncrederea că autoritățile publice locale din Municipiul București sunt oneste și propun politici de locuire care să conducă la îmbunătățirea calității vieții pentru persoanele aflate în situații financiare grave. La acestea adăugăm dezinteresul, pe perioada analizată de noi (2010 - 2022), cu privire la lărgirea stocului de locuințe publice.

Tipul de locuințe de la nivelul Municipiului București este prevăzut în [Hotărârea Consiliului General 42/13.02.2003 - Regulament de repartizare a locuințelor și a terenurilor aferente acestora](#). Documentul este foarte important pentru că definește categoriile locuințelor din fondul locativ de stat repartizabil. Conținutul acestei Hotărâri este ambiguu și, în opinia noastră, a condus la o proastă gestionare a acestor locuințe. Categoriile identificate în această hotărâre de Consiliu General sunt locuințe „de mișcarea a doua” (definite ca locuințele eliberate prin deces, mutarea foștilor chiriași, reziliere contracte etc), locuințe realizate din fonduri proprii, locuințe sociale și locuințe realizate în baza Ordonanței 19 din 1994 privind stimularea investițiilor pentru realizarea unor lucrări publice și construcții de locuințe. După cum se vede, modul de clasificare a locuințelor este neclar, amestecând două criterii: modalitatea prin care o locuință a intrat în stocul de locuințe publice și posibila destinație. Conform acestei hotărâri de Consiliu General, pare că locuințele realizate din fonduri proprii sau din mișcarea a 2-a nu pot fi clasificate ca locuințe sociale. Nu este deloc clar nici modul în care un imobil/apartament ajunge să fie clasificat ca fiind locuință socială.

IMPORTANT: Legea Locuinței nu prevede categoria locuințelor „de mișcarea a 2-a”. Nu am reușit să identificăm o hotărâre e Consiliu General sau un document de lege prin care să fie instituită această categorie. Din documentele pe care le-am parcurs pentru acest raport, înțelegem că, odată eliberată o locuință, aceasta poate ulterior lua orice altă destinație devenind locuință de mișcarea a 2-a.

Tot în ceea ce privește transparența fondului locativ de la nivelul Bucureștiului, o altă problemă este faptul că unele dintre primăriile de sector ignoră prevederile [Hotărârii de Guvern 457/2017](#) (transpuse în legislația locală prin [Hotărârea de Consiliu General 425/2018](#) - Regulamentul de repartizare a locuințelor). Aceasta prevede obligația de a publica informații complete cu privire la numărul de locuințe pe care îl au în proprietate sau administrare, destinația acestora și gradul de ocupare. Autoritățile publice locale din București raportează aleatoriu aceste situații (cu pauze și de doi ani de zile - [aceste informații nu au fost publicate în perioada februarie 2020 - aprilie 2023](#)). Mai mult, informațiile publicate sunt incomplete. Nu a fost publicată niciodată o situație a tuturor locuințelor publice, destinația acestora și gradul lor de ocupare (informațiile publicate pe site-ul PMB se limitează la situații lunare și la locuințe sociale).

Un alt regulament local important pentru domeniul locuirii în București este *Regulamentul Serviciului Public de Administrare a Fondului Imobiliar aflat în domeniul public și privat al Municipiului București*, adoptat prin [Hotărârea de Consiliu General numărul 101 din 2018](#). Deși acest regulament ar trebui să fie corelat cu regulamentul de repartizare a locuințelor, există discrepanțe consistente, începând chiar de la listarea categoriilor care compun fondul de locuințe. În acest document, fondul de locuințe este compus din: sociale, de necesitate, de sprijin, pentru tineri, în regim normal de închiriere. După cum se vede, categoriile de aici sunt semnificativ diferite față de cele listate în Regulamentul care stabilește repartizarea locuințelor (conform unui răspuns primit de la PMB anul acesta, ambele hotărâri de Consiliu General sunt în vigoare).

Regulamentul nu conține o metodologie prin care apartamentele libere sunt repartizate între diferitele categorii de locuințe (așa cum sunt descrise mai sus). Mai mult, întotdeauna a predominat lipsa de transparență cu privire la numărul de unități locative din fondul de locuințe, starea acestora sau gradul de ocupare al tuturor locuințelor aflate în fondul de locuințe. În mai multe cazuri, reprezentanții instituțiilor din subordinea PMB au invocat, în cadrul diferitelor ședințe ale comisiilor de specialitate din CGMB, faptul că unele locuințe sunt nelocuibile din cauza degradării.

Capitolul Locuință Socială al regulamentului de repartizare se limitează, în mare măsură, la prevederile legale din Legea Locuinței.

Art. 12 precizează explicit că personalul „din cadrul compartimentelor specializate din spațiul locativ” vor sprijini persoanele în procesul de depunere a dosarului.

Din mărturiile persoanelor care au încercat să navigheze acest proces, de multe ori, interacțiunea cu persoanele din acest departament a fost dificilă. Mai mult, sprijinul pe care acest departament l-ar putea oferi este doar cu informații generale. Unele persoane au însă nevoie de sprijin în completarea unor formulare, ghidaj către instituțiile implicate sau chiar sprijin financiar. Mulți oameni au întâmpinat dificultăți în a achita taxe notariale sau a se deplasa în localitățile în care s-au născut pentru a scoate documente necesare pentru dosarul de locuință socială (conform actualei metodologii, trebuie aduse documente care să ateste că nu au proprietate de la fiecare domiciliu care a figurat pe cartea lor de identitate). De-a lungul anilor, activiști și organizații neguvernamentale din Municipiul București (Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire fiind cel mai activ în această zonă) au sprijinit persoanele în alcătuirea și depunerea acestor dosare.

Art. 17 face o încercare timidă de asumare a unei agende de rezolvare a problemei lipsei de locuințe sociale:

În cazul în care numărul cererilor pentru atribuirea de locuințe sociale înregistrate la nivelul autorității administrației publice locale este, timp de cel puțin un an, constant mai mare decât numărul locuințelor sociale aflate în proprietatea autorității administrației publice locale, aceasta poate aproba închirierea de locuințe (spre exemplu, locuințe de sprijin) și numai dacă se constată un excedent pe celelalte tipuri de locuințe, cu respectarea prevederilor locale.

Inserarea termenului *poate* face această prevedere opțională, lăsând problema numărului insuficient de locuințe sociale raportat la numărul de dosare depuse în termeni de *posibilitate*, și nu de obligație. Mai mult, completarea acestui articol cu condiția excedentului pentru „celelalte tipuri de locuințe” creează confuzie și face, în opinia noastră, acest articol ușor de ignorat în practică.

Primăria Municipiului București nu a închiriat niciodată locuințe pentru a le oferi persoanelor aflate pe liste de așteptare. A făcut-o însă pentru locuințe de serviciu și a oferit locuințe cu chirii subvenționate personalului medical și nemedical din spitalele din subordinea CGMB.

Secțiunea locuințe de sprijin prevede explicit că singurele persoane eligibile sunt cele care urmează să fie evacuate din locuințe în baza unui ordin de evacuare.

Existența unui ordin de evacuare face ca demersul să fie deja tardiv. Programele de prevenție în domeniul locuirii trebuie să vizeze predictibilitatea locuirii și să evite complet situația de a ajunge persoană fără adăpost. Or, având în vedere mecanismele birocratice greoaie este greu de crezut că de la emiterea ordinului de evacuare până la părăsirea locuinței persoanele pot face o tranziție ușoară, lipsită de trauma unei evacuări forțate. Mai mult, acest articol face abstracție de o realitate pe care chiar Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației a admis-o în Strategia pentru Locuire - piața chiriilor este una puternic informală. În aceste condiții este rezonabil să credem că o parte consistentă dintre chiriașii din București nu au contracte de închiriere. Deci, de fapt, acest articol exclude de la posibilitatea de a primi sprijin o mare parte din persoanele/familiile care ar avea nevoie de sprijin.

Una dintre problemele grave în gestionarea patrimoniului este lipsa lucrărilor de reparație/întreținere a apartamentelor. Nu cunoaștem numărul apartamentelor libere care sunt inutilizabile din cauza lipsei de fonduri pentru reabilitare, însă, din discuțiile din cadrul comisiilor de specialitate, pare că aceasta este una dintre problemele stocului de apartamente aflate în proprietatea instituției publice. Regulamentul are o descriere cel puțin bizară și interpretabilă a apartamentelor libere, deci care pot fi atribuite persoanelor care au nevoie de sprijin în locuire. La Art. 2, locuințe libere sunt fie acelea nou construite de PMB, fie „locuințe rămase libere urmare a încetării contractului de închiriere”. Din analiza acestor două definiții, putem trage concluzia că apartamentele fără chiriași anterior intrării în vigoare acestui regulament nu sunt considerate locuințe libere. Cu toate acestea, nu avem informații cu privire la numărul sau starea apartamentele care erau goale înainte de intrarea în vigoare a acestui regulament.

În ceea ce privește lucrările de reabilitare a acestor apartamente, la Art 56 al regulamentului este precizat că anual se va întocmi o listă cu privire la necesarul de „lucrări de întreținere și reparații curente”. Cu toate acestea, nu a fost niciodată publicată o listă a tuturor imobilelor cu destinația de locuințe care ar avea nevoie de aceste reparații. O altă posibilă problemă este definiția procesului de reabilitare - la Art 56 (4) acest proces este definit ca *refacerea sau ameliorarea construcțiilor astfel încât acestea să satisfacă cerințele de siguranță, de confort și de economicitate, pentru a asigura cel puțin nivelul minim exigențelor minimale stabilite de lege*. Exigențele minimale stabilite de lege presupun condiții minime (suprafațe) pe care parte dintre apartamentele construite în perioada comunistă nu le pot îndeplini.

În Secțiunea a 2-a în care sunt cuprinse obligațiile operatorului lipsesc, în opinia noastră, elemente cruciale. De-a lungul timpului, mai multe persoane ne-au relatat că, la momentul alocării unei locuințe sociale, au fost nevoite să plătească chiar ele restanțele la întreținere ale familiilor care au locuit înaintea lor în acele apartamente. Astfel că este necesar ca, printre obligațiile operatorului, să se numere și achitarea tuturor datoriilor, în calitate de proprietar, a restanțelor, anterior atribuirii apartamentelor.

Practici în gestionarea stocului de locuințe la PMB

În 2016, Consiliul General al Municipiului București a votat o hotărâre conform căreia primăriile de sector trebuie să transmită lunar situația solicitărilor de locuințe sociale, a persoanelor evacuate și a locuințelor sociale libere. Aceste informații, deși limitate în ceea ce privește nevoia de sprijin în locuire (persoanele care figurează ca solicitanți de locuințe sociale sunt aceia care reușesc să completeze dosarele de locuințe sociale și care au răbdarea și perseverența de a redeține aceste documente pe perioade care depășesc, uneori, chiar și 20 de ani), pot oferi o imagine cu privire la urgența de a dezvolta politici de locuire socială. Spre exemplu, pentru luna iulie, la nivelul municipiului București erau 14.262 de solicitări pentru locuințe sociale (cereri locuințe sociale, persoane evacuate, cazuri sociale) și doar 3 locuințe sociale libere (Primăria Sector 4)⁶.

Având în vedere că Primăria Municipiului București nu construiește locuințe pentru creșterea numărului de locuințe publice, singura modalitate prin care este crescut numărul locuințelor publice este prin preluarea apartamentelor libere de certificat de moștenitor. Adică acele locuințe care, în urma decesului proprietarul care nu are

⁶ Metodologia de colectare a datelor este neclară. Este evident că nici primăriile de sector nu au înțeles modul de raportare către PMB, având în vedere conținutul situațiilor transmise.

urmași rămân în proprietatea PMB. Însă aceste apartamente, conform unei hotărâri din 2018 devin locuințe de necesitate, puse la dispoziție familiilor care trebuie să fie relocalate pe perioada lucrărilor de consolidare. La o lună după emiterea acestei hotărâri, Consiliul General a amendat acest proiect și a introdus posibilitatea ca locuințele libere de certificat să fie încadrate și la categoria locuințelor de serviciu. În 2022, după doi ani de presiune a comunității care a primit note de atribuire în blocurile de locuințe sociale încă nefinalizate din Prelungirea Ghencea (situație detaliată mai jos), Consiliul General a emis o hotărâre prin care aceste locuințe pot fi repartizate și persoanelor care așteaptă finalizarea acestor locuințe.

Majoritatea locuințelor sociale distribuite la nivelul sectoarelor sunt locuințe date în administrare de Primăria Municipiului București (vedeți secțiunea de mai jos cu privire la situația stocului de locuințe publice). Conform unei decizii de Consiliu General din 2018 și a Regulamentului de atribuire a locuințelor sociale, repartizarea locuințelor libere către sectoare se face din stocul de locuințe sociale libere de pe teritoriul sectoarelor și „reținându-se la dispoziție un număr de locuințe proporțional cu solicitările aflate în evidența Primăriei Municipiului București”. Astfel că, sistemul de transmitere de locuințe de la PMB către sectoare, pentru a fi repartizate persoanelor care solicită locuințe sociale, de fapt, ține strict de disponibilitatea locuințelor, fără a exista vreo politică publică de calibrare a disponibilităților raportat la nevoile sectoarelor.

Lipsa de claritate cu privire la patrimoniul Primăriei Municipiului București nu se oprește la documentele cadru menționate mai sus. De fapt, nici principalele instituții care au prerogative directe în domeniul patrimoniului nu fac lucrurile mai simple. Pentru realizarea acestui raport am transmis o cerere de informații de interes public către registratura PMB cu scopul de a primi un răspuns centralizat, însă diferite instituții din subordinea PMB și-au declinat competența, parte dintre întrebările noastre rămânând fără răspuns.

La nivelul Municipiului București nu există niciun document strategic sau un angajament instituțional cu privire la politicile de locuire socială. Deși există o strategie cu privire la reducerea sărăciei și incluziunea socială, aceasta nu vizează și nevoia de locuire pentru categorii vulnerabile. Există primării de sector care construiesc locuințe cu destinația de locuințe sociale sau care doresc să achiziționeze de pe piața liberă (Primăria Sector 1, 2, 6 sau 5), însă mare parte din aceste demersuri au început abia odată cu PNRR, adică foarte recent.

Dincolo de abandonul generalizat al temei locuirii sociale, la nivel național (problemă menționată chiar în Strategia Națională pentru locuire), Bucureștiul are particularitatea de a fi singurul oraș împărțit pe sectoare. De aici vin mai multe ambiguități de responsabilitate.

Spre exemplu nu am reușit să identificăm niciun document care să definească relația dintre primăriile de sector, PMB și persoanele care aplică pentru o locuință socială. De-a lungul muncii de teren, organizațiile autoare ale acestui raport au întâlnit persoane care au povestit că au fost îndrumate de la sectoare să aplice întâi la PMB, iar de acolo li s-a spus că trebuie să aplice întâi la sectoare. Lipsa unui regulament clar și a unor obligații pe care autoritatea publică trebuie să le respecte conduce, în unele situații, la o formă de *hărțuire birocratică* a acestor persoane și la abandonul încercării de a aplica.

Situația pentru fiecare primărie din Municipiul București

Pentru realizarea acestei secțiuni am transmis cereri de informații publice în baza Legii 544/2001. Centralizăm mai jos informațiile primite, deși nu credem că ele dau măsura nevoii de locuințe publice din București. Principalul motiv este același menționat și de MDLPA în strategia de locuire - numărul de dosare de locuințe sociale validate nu dă măsura reală a nevoii de sprijin în locuire. Mai mult, unele autorități publice nu ne-au transmis informațiile, menționând că „sunt disponibile pe site-ul instituției”, sau transmițându-ne că nu este de competența lor o anumită informație.

Primăria Municipiului București

Primăria Municipiului București are un rol determinant în politicile de locuire publică, fiind principalul deținător, în acest moment, al patrimoniului Bucureștiului, format din clădiri și terenuri. Au existat, de-a lungul timpului, inițiative la nivelul sectoarelor pentru constituirea propriilor imobile cu destinația de locuințe sociale (Primăria Sector 1 sau Primăria Sectorului 6). Primăria Sectorului 3 ne-a transmis că a încercat să construiască, însă Primăria Municipiului București nu a pus teren la dispoziție:

13.14.15. Potrivit art. 20 din H.G. nr. 1275/2000 ”În cadrul strategiei pentru dezvoltarea fondului de locuințe consiliile locale vor urmări asigurarea fondului de locuințe sociale și de necesitate, necesar pentru acoperirea cerințelor pe plan local. (2) Construirea locuințelor sociale și a celor de necesitate se face pe terenurile aparținând unităților administrativ-teritoriale, în zonele și pe amplasamentele prevăzute în documentațiile de urbanism legal aprobate și în condițiile stabilite prin lege, cu respectarea normelor și a normativelor din domeniul investițiilor și construcțiilor.” Astfel, Strategia pentru dezvoltarea fondului de locuințe se asigură de către Consiliul local de sector însă la nivelul municipiului București terenurile aparțin doar unității administrativ-teritoriale (adică municipiului), iar nu subdiviziunii administrativ – teritoriale (adică sectoarelor), motiv pentru care în lipsa transmiterii Sectorului 3 de către Consiliul General al Municipiului București a unui drept de administrare asupra terenurilor municipiului București în vederea construirii locuințelor sociale, la nivelul Sectorului nu se poate realiza acest lucru.

În acest sens, menționăm că potrivit H.C.L. S3 nr. 180/28.03.2019 Consiliul Local Sector 3 a solicitat Consiliului General al Municipiului București teren în vederea construirii de locuințe însă până la acest moment nu a fost adoptată o astfel de hotărâre, motiv pentru care Sectorul 3 se află în imposibilitatea obiectivă de a construi locuințe sociale.

În lipsa unui drept de administrare a Consiliului Local Sector 3 asupra unui teren în vederea construirii de locuințe sociale, Consiliul Local Sector 3 NU poate realiza nici un obiectiv de investiții pentru locuințe sociale

Sursă captură - răspuns Primăria Sector 3:

La nivelul Primăriei Municipiului București în acest moment nu există un departament care să urmărească obiective legate de gestionarea stocului de locuințe publice, pentru a identifica corect nevoile comunității locale cu privire la locuire și pentru a stabili obiective pe termen scurt, mediu și lung cu privire la acomodarea acestor nevoi. Atribuțiile sunt împărțite acum între Administrația Fondului Imobiliar, Direcția Spațiu Locativ și cu altă Destinație, Administrația Municipală pentru Consolidarea Clădirilor cu Risc Seismic, Direcția Patrimoniu, Direcția Asistență Tehnică și Juridică și chiar Administrația Spitalelor și Serviciilor Medicale București (pentru locuințele de serviciu date angajaților din subordinea instituției). Deși locuirea este o temă relevantă din perspectiva nevoilor sociale, Direcția Generală de Asistență Socială are o implicare minimală (contribuie la metodologia de punctaj pentru evaluarea cererilor de locuințe socială).

Răspunsurile la solicitarea noastră de informații de interes public prin care am dorit să avem o imagine de ansamblu cu privire la situația actuală a stocului de locuințe publice a fost un lung șir de trimiteri către alte instituții. Astfel că am avut un succes limitat în obținerea unei imagini de ansamblu cu privire la:

- Situația juridică a imobilelor din proprietatea PMB (publică sau privată);
- Starea fizică a apartamentelor/imobilelor;
- Împărțirea pe categorii a acestor imobile.

Una dintre primele concluzii, deci, este că stocul actual de locuințe/imobile aflat în gestiunea PMB este gestionat prost și lipsit de transparență.

De multe ori, imobilele care sunt revendicate de foștii proprietari, în baza Legii 10/2001 sunt, de fapt, locuințele publice care, până la notificare au fost locuințe atribuite în regim social și, deci, o sursă importantă de persoane care sunt/urmează să fie evacuate. De aceea o măsură imediată pe care autoritățile publice locale ar trebui să o ia în cazul tuturor imobilelor notificate este să identifice persoanele care locuiesc în aceste imobile, să le evalueze situația și să le asiste astfel încât să preîntâmpine evacuările și să asigure o tranziție firească către o altă locuință. Conform răspunsului primit de la PMB, în august 2022 erau înregistrate 42.610 dosare administrative constituite în baza notificărilor formulate în baza Legii 10/2002.

PMB ne-a transmis că nu deține informații cu privire la construcția/achiziția de locuințe înainte de anul 2007. Din datele furnizate, PMB a construit în perioada 2008 - 2014 (din 2014 nu a mai construit nimic) 242 de apartamente (Ansamblul Mărășești, Ansamblul Vitan Dudești, Ansamblul Străpungerea Mărășești, Ansamblul Desișului).

Direcția Generală de Investiții ne-a comunicată că, în 2019, a fost prevăzută construcția de locuințe sociale, dar "din lipsa fondurilor bugetare, cât și a situației juridice incerte a amplasamentelor, acestea nu au fost demarate".

Este important de menționat aici că lipsa de fonduri este strict manifestarea voinței politice a Consiliului General și a primarului general. Cu privire la *incertitudinea amplasamentelor*, cazul construcției de locuințe sociale din Prelungirea Ghencea este grăitor pentru lipsa de claritate la nivelul instituțiilor publice din subordinea CGMB, precum și lipsa voinței politice a Consiliului General al Municipiului București, a primarului și a viceprimarilor de a clarifica situația terenului și de a construi, conform PUZ-ului care prevede construcția a opt imobile cu destinația de locuințe sociale.

În perioada 2010 - 2022, PMB a transmis către primăriile de sector un număr infim de apartamente pentru a fi repartizate - pentru toate cele 6 primării, în cei 12 ani au fost transmise 46 de locuințe pentru repartizare (PS1: 20 de locuințe, PS5: 5 locuințe, PS6: 21 de locuințe).

Din analiza documentelor puse la dispoziție de primăriile de sector și de PMB, reiese că primăriile de sector primesc doar apartamentele „de mișcarea a doua”, de pe raza sectorului, adică cele care rămân libere de contract. Este evident că, în condițiile penuriei de locuințe sociale și a creșterii costului vieții, șansele de eliberare a acestor apartamente sunt minime.

Din datele furnizate, din 2010 și până în 2022 PMB a atribuit 403 locuințe sociale. De menționat că, pentru anul 2020, din cele 123 de apartamente atribuite, 114 sunt apartamente în imobilul din Prelungirea Ghencea care nu este gata nici azi. Astfel că, de fapt, în 12 ani, PMB a dat spre folosință, de facto, 289 apartamente.

Sursă captură - răspuns la solicitarea de informații de interes public:

4. Referitor la punctul 4, cităm: "Date defalcate pe fiecare an, pentru perioada 2010 – 2022 pentru locuințele sociale atribuite...";

Anul	Locuințe sociale atribuite
2010	0
2011	53
2012	52
2013	29
2014	0
2015	35
2016	41
2017	9
2018	6
2019	35
2020	123
2021	0
2022	20

Cu privire la nevoia de locuințe sociale, în baza informațiilor publicate pe pagina de internet a PMB, pentru luna iulie 2023, la nivelul întregului oraș (Primăria Municipiului București și sectoare), erau înregistrate 14.262 de solicitări de locuințe sociale. Dintre acestea, 828 de dosare vizează soluții de locuire pentru persoane evacuate.

Primăria Sectorului 3 se detașează față de celelalte sectoare, având valori mult peste la toate categoriile:

Sursă captură foto - [pagina PMB](#):

Nr. crt.	Primăria	Număr total de cereri înregistrate pe raza sectorului	Persoane evacuate Număr de cereri înregistrate	Cazuri Sociale Număr de cereri înregistrate
1	Primăria Sectorului 1	Până la data de 30.06.2023 nu au comunicat informațiile solicitate		
2	Primăria Sectorului 2	2530	0	3
3	Primăria Sectorului 3	4766	647	4119
4	Primăria Sectorului 4	950	120	830
5	Primăria Sectorului 5	883	40	849
6	Primăria Sectorului 6	Până la data de 30.06.2023 nu au comunicat informațiile solicitate		
7	Primăria Municipiului București - Direcția Spațiu Locativ și cu Altă Destinație	5133	21***	39***
Total		14.262	828	5840

Notă: * Reprezintă numărul de solicitanți care figurează pe listele de priorități pentru anul 2023;

** Reprezintă numărul de solicitanți care urmează să figureze pe listele de priorități pentru anul 2023;

*** Reprezintă numărul de cereri noi înregistrate în luna Iunie 2023;

Datele centralizate sunt conform adreselor transmise lunar de către Primăriile de Sector și Administrația Fondului Imobiliar, până la data de 30.06.2023

Cu privire la numărul de apartamente/locuințe cu destinația de locuințe sociale existente la nivelul Municipiului București, răspunsul primit este incomplet și, pe alocuri, neclar. Domeniul locuirii este gestionat de mai multe departamente și instituții aflate în subordinea PMB sau CGMB. Din răspunsurile primite, reiese că nici măcar în interior nu există o înțelegere clară a atribuțiilor.

Cu privire la numărul de locuințe sociale existente, Administrația Fondului Imobiliar ne-a comunicat că nu are o evidență:

În ceea ce privește locuințele sociale, nu avem o evidență în acest sens, deoarece marea majoritatea apartamentelor care au fost eliberate prin diverse proceduri au reintrat în circuitul locativ prin comisiile special constituite la nivelul Municipiului București.

Direcția de Patrimoniu a Primăriei Municipiului București ne-a comunicat că în proprietatea Municipiului București sunt 2061 de imobile cu destinația de locuințe, dar că acestea sunt distribuite în administrarea AFI, ASSMB, AMCCRS și a Consiliilor Locale de la nivelul sectoarelor. Deci, de fapt, acestea sunt toate imobilele cu destinație de locuință, fără să știm câte dintre ele sunt în categoria de locuințe

sociale (spre exemplu, cele care sunt în administrarea ASSMB sunt locuințe de serviciu pentru medici, iar cele de la AMCCRS sunt locuințe de necesitate, pentru relocare în caz de consolidare a clădirilor).

Situația locuințelor sociale la nivelul sectoarelor, așa cum ne-a fost comunicată de Primăriile de Sector:

Confuzia cu privire la categoria de locuințe *de mișcare a 2-a* persistă. În înțelegerea noastră, aceste locuințe sunt transmise strict pentru repartizare, rămânând în administrarea PMB:

Instituție	Nr locuințe primite în administrare și proprii	Primate de la PMB - mișcare a 2-a	Total
Primăria Sector 1	753	20	773
Primăria Sector 2	259	0	259
Primăria Sector 3	189	5	294
Primăria Sector 4	288	nespecificat	288
Primăria Sector 5	0	5	5*
Primăria Sector 6	136	21	157

*PS5 face o confuzie între *locuință convenabilă*, care descrie calitatea de a fi locuibilă a unei locuințe, și categorie de alocare. Astfel că ne-au transmis că PS5 are „3 locuințe sociale și 115 convenabile” (vedeți mai jos).

Deficitul de locuințe sociale este evident din această centralizare. În opinia noastră, modalitatea actuală de extindere a stocului de locuințe sociale disponibile numai prin vacantarea celor deja existente nu este o soluție viabilă. Una dintre soluțiile rapide și eficiente pentru soluționarea numărului mare de cereri de locuințe sociale

este achiziția de pe piața privată a unor apartamente și includerea lor în circuitul social. PMB a evitat constant această achiziție. Singura achiziție pe care a făcut-o municipalitatea a fost pentru locuințe de serviciu (177 de apartamente) care au fost alocate medicilor și personalului nemedical din spitalele din subordinea CGMB. În ciuda evidentei nevoi de locuințe sociale, PMB a decis ca pentru locuințe sociale să lanseze achiziții de închiriere de pe piața liberă, pentru o durată de un an de zile. În mod evident, nimeni nu s-a înscris și municipalitatea nu a încheiat niciun contract de închiriere.

Blocul de locuințe sociale din Prelungirea Ghencea:

Istoria familiilor din Prelungirea Ghencea este una dintre cele mai grăitoare cu privire la interesul instituțional și politic al PMB cu privire la locuirea socială. În 2020, fostul primar a dat note de atribuire către 114 familii într-un complex de locuințe sociale care se afla în construcție.

PUZ-ul votat în 2020 prevedea construcția a opt blocuri (note de atribuire au fost date pentru un singur bloc). La momentul elaborării acestui raport, lucrările sunt blocate de mai bine de doi ani din cauza unor ambiguități legale pentru care municipalitatea nu a găsit soluții (transferul terenului și a blocului început de la Compania Imobiliara înapoi în patrimoniul instituției publice). Doar datorită perseverenței și organizării comunității care a primit aceste note de atribuire, PMB a identificat o serie de soluții *tampon* pentru acești oameni - plata chiriei sau alocarea locuințelor de necesitate până la finalizarea proiectului. Cu toate acestea, dialogul între PMB și familiile care au primit note de atribuire a fost mereu greoi, lipsit de transparență cu privire la calendarele estimative pentru finalizare. Mai mult, deși proiectul prevedea opt imobile, CGMB și primarul general nu au mai pomenit nimic de finalizarea celorlalte șapte imobile.

La începutul lunii ianuarie 2023, mai mult de 100 de organizații neguvernamentale transmiteau o adresă în atenția consilierilor generali cu privire la deblocarea proiectului și construcția tuturor celor opt blocuri prevăzute în proiect. Direcția de Guvernanță Corporativă ne-a trimis ca răspuns la această petiție că așteaptă o soluție din partea CM Imobiliara cu privire la transferul proprietății:

Situația cererilor pentru atribuirea unei locuințe sociale versus locuințe atribuite la nivelul sectoarelor:

Primăria Municipiului București a efectuat demersuri în vederea preluării imobilului situat în Prelungirea Ghencea nr. 322 – 326, sect. 6, București, în acest sens fiind adoptată de către Consiliul General al Municipiului București Hotărârea nr. 16/31.01.2022.

În vederea punerii în aplicare a hotărârii menționate anterior, Compania Municipală Imobiliara București S.A. trebuie să decidă cu privire la modul concret de predare a imobilului, însă până la data prezentei societatea nu a luat încă nici o decizie cu privire la predarea către Primăria Municipiului București a imobilului respectiv, drept urmare Primăria Municipiului București nu poate finanța construcția imobilelor aflate în proprietate privată.

Pentru fiecare dintre primăriile de Sector lăsăm mai jos date defalcate pe an/număr dosare validate/număr de note de atribuire. Așa cum am menționat, aceste cifre nu dau dimensiunea completă a nevoii de sprijin de locuire, ci reflectă numărul de familii/persoane care au avut tenacitatea de a întocmi, depune și redepune dosarul, în speranța că vor fi sprijiniți.

Sectorul 1

Din 2010 și până în 2022, **Primăria Sector 1** a reușit să acopere 7,7% din numărul total de dosare înregistrate:

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Dosare înregistrate	1719	1523	1352	987	1146	1119	977	878	769	744	Nu e cazul*	Nu e cazul*	480	11694
Număr locuințe atribuite	20	141	449	41	25	18	30	30	30	28	35	Nu e cazul*	54	901

*Primăria Sectorului 1 ne-a transmis că în anii 2020 și 2021 DGASPC Sector 1 nu a putut face anchetele sociale necesare completării dosarelor, din cauza pandemiei, astfel că au fost sistate procesele de depunere a dosarelor pentru locuințe sociale.

În ultimii 12 ani, Primăria Sector 1 a cumpărat 215 apartamente cu scopul de a le pune în circuitul social (2011 și în 2012).

Primăria Sector 2 a acoperit, din 2010 și până în 2022, 1,2% din necesarul de locuințe sociale:

PS2	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Dosare înregistrate	1304	1107	1091	1058	1054	990	892	734	680	549	492	445	350	10746
Număr locuințe atribuite	21	51	5	4	5	5	8	3	6	0	2	13	7	130

Conform informațiilor furnizate de PS2, această instituție nu a achiziționat niciodată apartamente/imobile cu scopul de a le include în circuitul social.

Primăria Sector 3 a alocat cel mai mic număr de locuințe sociale în perioada 2010 - 2022, doar 22 de locuințe (dintre care 20 în 2010):

PS3	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Dosare înregistrate	745	618	792	925	817	749	684	586	543	417	351	287	227	7741
Număr locuințe atribuite	20	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	22

Primăria Sectorului 3 nu a comunicat dacă a achiziționat sau nu locuințe sociale (având în vedere numărul mic de locuințe atribuite, putem presupune ca nu au făcut-o), dar ne-a comunicat că a dorit să construiască locuințe sociale, însă PMB nu a aprobat un proiect de Hotărâre de Consiliu General prin care să dea drept de administrare a unui teren pe care să fie construite aceste imobile.

Primăria Sectorului 4 nu ne-a transmis situația centralizată, ci a făcut trimitere la website-ul instituției pentru a identifica informațiile solicitate. Cu toate acestea, nu am putut identifica numărul de note de atribuire efective, pentru fiecare dintre ani. Primăria Sectorului 4 nu ne-a comunicat dacă a achiziționat locuințe cu scopul de a le transforma în locuințe sociale.

Primăria Sectorului 5 nu a avut, în cei 12 ani pentru care am cerut informații, o comisie de validare a dosarelor pentru locuințe sociale pe parcursul a șapte ani. Dacă pentru 2020 și 2021 motivul invocat a fost pandemia, pentru perioada 2010 - 2015 nu au fost date motive pentru care această comisie nu a existat. Deci, în această perioadă nu au fost primite dosare și, lesne de înțeles, nu au fost nici locuințe sociale atribuite.

PS5	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Dosare înregistrate	Fără comisie	Fără comisie	Fără comisie	Fără comisie	Fără comisie	30	130	113	83	64	Fără comisie	Fără comisie	-	420
Număr locuințe atribuite	0	0	0	0	0	0	8	3	7	1	2	0	-	21

La fel ca în cazul Sectorului 1, DGASPC Sector 5 nu a făcut anchete sociale în perioada pandemiei, astfel că depunerea dosarelor a fost sistată în anii 2020 și 2021.

Primăria Sector 5 a menționat că, în perioada pentru care am solicitat informațiile, nu au achiziționat sau construit locuințe sociale (în luna mai 2023, pe ordinea de zi a Consiliului General a existat un proiect de hotărâre de Consiliu General care vizează achiziția de apartamente sociale de către Primăria Sector 5).

Conform informațiilor furnizate de PS5, în anul 2022, instituția avea 3 locuințe sociale (putem asuma că restul, până la 21 de locuințe atribuite sunt locuințe care sunt în administrarea PMB, dar repartizate de PS5). Confuzia cu privire la *locuințe convenabile* persistă și în cazul acestei instituții. Pe lângă cele 3 locuințe sociale, PS5 ne transmite că au și 115 „locuințe convenabile”:

Sursă captură - răspuns oferit de Primăria Sector 5:

repartizarea locuințelor din fondul locativ de stat, rămase libere.

5. Locuințe sociale – 3 ocupate cu contract de închiriere

Locuințe convenabile – 115 din care :

- 98 ocupate

- 17 neocupate

În perioada 2010 - 2022, **Primăria Sector 6** a alocat 21 de locuințe sociale, 20 dintre ele cu mai mult de 10 ani în urmă.

PS6	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Total
Dosare înregistrate	257	471	509	505	505	556	372	321	304	309	266	266	261	4902
Număr locuințe atribuite	20	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	21

Deci, în cei 12 ani cuprinși în cercetare, nu au reușit să acopere nici 1% din numărul de dosare depuse an de an. În răspunsul transmis, Primăria Sector 6 ne-a anunțat că are în construcție un imobil cu 246 de apartamente ce vor avea destinația de locuință socială.

Criteria de alocare locuințe sociale

Analiza criteriilor de alocare a locuințelor sociale ar putea părea un demers inutil, în condițiile în care stocul de locuințe este ridicol de mic. Cu toate acestea, această analiză oferă o imagine cu privire la modul în care autoritatea publică înțelege locuirea socială. Unele autorități publice, spre exemplu, aleg să „premieze” persoanele cu studii superioare sau funcționari publici, deși, în mod evident, acestea nu sunt criteriile de vulnerabilitate.

Legea Locuinței 114/1991 precizează că locuințele sociale trebuie să rezolve problemele de acces la condiții decente de locuire pentru grupurile vulnerabile. Cu toate acestea, criteriile de alocare a locuințelor stabilite de unele Consilii Locale dezavantajează tocmai unele grupuri vulnerabile. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării are cel puțin trei decizii ([aici](#), [aici](#) și [aici](#)) care constată că modul de alcătuire a punctajului este discriminator și, deci, încalcă legea.

În această secțiune nu vom prezenta în detaliu fiecare dintre metodologiile de punctare, ci vom analiza acele lucruri pe care le considerăm contrare principiilor dreptului la locuire pentru persoanele vulnerabile.

O situație gravă a persistat, în opinia noastră, la **Primăria Sectorului 2** care a avut, în perioada 2016 - 2022, o grilă de punctare discriminatorie la adresa unor grupuri vulnerabile. Acest lucru este confirmat de una dintre deciziile CNCD (2020) menționate mai sus. În urma sesizării formulate de Asociația Quantic, Primăria Sectorului 2 a primit o amendă de 5.000 de lei și recomandarea de modificare a acestei metodologii. În ciuda acestei decizii, PS2 a folosit aceeași metodologie, conform răspunsului transmis de PS2 la o cerere de informații de interes public, până în septembrie 2023. Cu toate acestea, PS2 a pus în dezbatere publică în luna august 2023 o nouă grilă de punctaje pe care până la momentul finalizării acestui raport nu a fost supusă votului Consiliului Local Sector 2.

În decizia CNCD se arată că „Primăria sectorului 2 a inclus mai multe criterii de punctaj care dezavantajează și exclud persoanele defavorizate/marginalizate, persoanele cu riscul cel mai mare de sărăcie și marginalizare, introducând drept criteriu și punctând disproportționat față de alte criterii nivelul de educație al solicitantului”.

Spre exemplu, conform acestei grile, persoanele cu handicap grav primesc 20 de puncte, cele cu handicap accentuat 15, familiile cu 3 copii sau mai mulți primesc 30 de puncte. În paralel, o persoană cu două licențe sau cu studii postuniversitare primește 40 de puncte. Spiritul legii este de a favoriza accesul persoanelor vulnerabile la categoria de locuințe sociale, or, o persoană cu studii postuniversitare are, teoretic, capacitatea de a obține venituri superioare unei persoane care, spre exemplu, are doar studii primare (persoană care va primi doar 5 puncte).

Noua grilă propusă de Primăria Sector 2 respectă însă spiritul Legii locuinței și are prioritară categoriile defavorizate. Cele mai multe puncte sunt pentru persoanele fără adăpost, iar criteriile legate de studii au fost excluse.

Primăria Sectorului 1 are criterii care, în general, favorizează persoanele vulnerabile. Spre exemplu, considerăm oportun faptul că primesc punctaj persoanele care locuiesc în imobile pentru care există hotărâre judecătorească definitivă de retrocedare sau care sunt în perioada de contract cu proprietarul care a recuperat imobilul naționalizat (cinci ani ulterior deciziei judecătorești), deci anterior momentului de emisie a ordinului judecătoresc de evacuare. Acest tip de măsură, în condițiile unui stoc de locuințe sociale satisfăcător, ar putea conduce la alocarea

unei locuințe sociale anterior evacuării. Un alt criteriu important este calitatea locuinței, fiind inclus aici punctaj și pentru locuințele informale.

Primăria Sector 3 este una dintre primăriile care pare să înțeleagă cel mai puțin că principalii beneficiari ai locuințelor sociale trebuie să fie persoanele vulnerabile. În anexa de la Hotărârea de Consiliu Local 268/216 grila de evaluare pentru repartizarea locuințelor sociale conține criterii care, în opinia noastră, nu au nicio legătură cu vulnerabilitatea. Spre exemplu, pentru o persoană care lucrează în administrația publică centrală sau locală se acordă 30 de puncte (acest punctaj e maxim în această grilă). Asta în timp ce, pentru tinerii proveniți din casele de ocrotire socială se acordă 5 puncte sau pentru o persoană cu dizabilități (grad 1) doar 10 puncte. Și în cazul studiilor, Consiliul Local Sector 3 a decis că persoanele cu studii superioare să primească 15 puncte, în timp ce persoanele absolvente ale unor școli profesionale primesc doar 5 puncte.

Primăria Sectorului 6, prin Hotărârea de Consiliu Local nr. 218/2019, are două metodologii distincte pentru acordarea de „locuințe convenabile, locuințe sociale sau locuințe de necesitate”, respectiv „condiții pentru atribuirea de locuințe convenabile (locuințe din fondul de stat, destinate închirierii, ce pot fi ulterior supuse vânzării)”. Definiția locuinței convenabile, așa cum apare ea în legea locuirii, nu precizează mai mult decât faptul că *locuința convenabilă îndeplinește criteriile minime de calitate pentru locuire*.

Având în vedere stocul precar de locuințe publice, avertizăm că orice măsură de vânzare a acestor locuințe nu face altceva decât să vulnerabilizeze și mai tare un sistem de locuire publică aflat de decenii la limita „falimentului”.

Și Primăria Sector 6 favorizează persoanele cu studii superioare în detrimentul categoriilor vulnerabile. De exemplu, o persoană cu studii superioare va obține zece puncte, în timp ce o persoană cu handicap grav obține 5 puncte sau o familie cu copii obține numai un punct pentru fiecare copil. Această metodologie cuprinde punctaj și pentru *funcționar public* - 2 puncte (dublu față de cât primește un copil). Considerăm că apartenența la categoria de funcționar public nu poate constitui

criteriu de vulnerabilitate și, deci, aceste puncte nu își au rostul în metodologia de repartizare a locuințelor sociale.

Primăria Sector 4, în general, are un regulament de punctare pe care îl considerăm orientat spre grupurile vulnerabile. Hotărârea de Consiliu Local 27/2020 este documentul în care sunt prezentate criteriile de repartiție a locuințelor sociale. Primăria Sector 4 este printre puținele instituții care are prevăzută explicit categoria persoanelor fără adăpost, cu 10 puncte. Acesta este punctajul maxim prevăzut în această grilă, punctaj care se acordă și altor categorii vulnerabile, cum ar fi tinerii proveniți din instituțiile de ocrotire socială sau persoanele ce urmează a fi evacuate.

Primăria Sector 5 recunoaște urgența în cazul familiilor care locuiesc fără forme legale. În punctajul pentru alocarea unei locuințe sociale, persoanele care locuiesc fără forme legale în casele retrocedate și care au locuit cu forme legale acolo primesc 15 puncte. Punctaj mai mare la această categorie au doar persoanele care au fost evacuate cu titlu executoriu – 20 de puncte.

Nici **Primăria Municipiului București** nu respectă principiile de priorizare a celor mai vulnerabile dintre persoane în ceea ce privește locuirea socială. Consiliul General al Municipiului București a votat metodologia de acordare a unei locuințe sociale în ciuda recomandărilor organizațiilor neguvernamentale care au solicitat, în dezbateri publică, excluderea criteriilor de studii și a celui de *funcționar public* (Hotărârea 754 din 2018). Deci, asemenea altor primării și în ciuda unor decizii CNCD (vezi mai sus), PMB acordă punctaj pentru studii, avantajate fiind persoanele cu studii superioare. Mai mult, și PMB are printre criteriile statutul de *funcționar public* (inclus eronat în capitolul *categorii sociale*). Nici metodologia de la PMB nu încearcă să rezolve una dintre situațiile frecvente din București – persoane care au locuit în case retrocedate. În București am întâlnit numeroase persoane care locuiesc fără forme legale, în locuințe în care au avut contracte de închiriere anterior retrocedării. În perioada dintre expirarea contractului cu noul proprietar și aplicarea ordinului de evacuare pare că aceste familii nu primesc puncte pentru această situație de incertitudine.

Imaginea de ansamblu cu privire la locuirea socială din București este una dezolantă, care arată o dezangajare instituțională și politică aproape completă. Nu există o politică de locuire socială, nici măcar un interes veritabil pentru corecta identificare a nevoilor de locuire la nivelul comunității. Arhitectura instituțională a sistemului care

gestionează locuirea socială în Municipiul București este compusă din instituții care nu au vocație și competențe în zona protecției sociale.

Locuirea socială nu trebuie să fie o excepție sau un accident fericit, ci ar trebui să fie în centrul unor politici mai ample care să vizeze ca obiectiv principal spargerea ciclului de reproducere a sărăciei și, pentru aceia care sunt într-o zonă de fragilitate acută, să vizeze ieșirea din zona de dependență prin programe sociale complexe. Pentru ca aceste lucruri să fie posibile, așa cum am arătat pe parcursul acestui capitol, există trei urgențe majore - creșterea numărului de locuințe sociale, ajustarea sistemelor de acordare a acestor locuințe pe criterii cu adevărat sociale și crearea unei politici de locuire publică (cu obiective, indicatori și modalități de monitorizare a implementării).

Ajutor de chirie

Mai jos vom face o analiză sumară a programelor de plată a chiriilor/ajutoarelor de urgență. Pe scurt, credem că soluția ajutorului financiar pentru plata chiriei este o măsură de sprijin greu accesibilă. Multe dintre persoanele eligibile pentru acest ajutor nu reușesc să identifice locuințe pe care să le închirieze. Motivele sunt mai multe, principalele fiind persistența rasismului pe piața imobiliară, rezistența proprietarilor de a închiria persoanelor cu mulți copii sau dificultatea de a găsi un proprietar dispus să închirieze în baza unui contract înregistrat oficial. Toate acestea sunt piedici pe care organizațiile neguvernamentale le-au întâlnit în numeroase cazuri atunci când asistau persoane aflate în dificultate.

Unele dintre primăriile de sector impun condiții greu de îndeplinit pentru a beneficia de acest sprijin. Un exemplu este lipsa amenziilor. Or, așa cum arătăm în capitolul 1 al acestui raport, persoanele care se află în situații de locuire precară au mari dificultăți în a evita amenziile aplicate de poliția locală. Pe scurt, direcțiile de asistență socială proiectează programe sociale pentru a preveni marginalizarea, în timp ce polițiile locale transformă aceste persoane în categorii neeligibile pentru acest ajutor.

Primăria Sectorului 1 are trei categorii principale cărora le acordă ajutorul de chirie: persoanele care au fost evacuate din casele retrocedate, persoanele care figurează pe listele de așteptare pentru locuință socială, tinerii care părăsesc sistemul de protecție socială. În mod ciudat, sumele diferă pentru fiecare dintre categorii - pentru persoanele evacuate sumele sunt între 700 și 900 de lei, pentru tinerii care au părăsit sistemul de protecție - 800 de lei, iar pentru persoanele de pe listele de

așteptare între 700 de lei și 1.700 (în funcție de numărul de minori aflați în grijă). Nici perioadele maxime de acordare a acestui sprijin nu sunt unitare – pentru prima categorie perioada maximă e de opt ani, pentru persoanele care se află pe listele de așteptare „până la finalul anului 2024”, iar pentru tineri pentru maxim 24 de luni. Sistemul nu pare să fie unul care să acopere nevoile tuturor persoanelor care au nevoie de sprijin în locuire. Spre exemplu, în luna iulie 2022 erau în plată 145 de dosare, asta în timp ce pe lista de așteptare, conform informațiilor furnizate de PS1 erau 426 de familii (vedeți tabel mai sus).

Primăria Sector 2 acordă ajutorul pentru plata chiriei în baza unei hotărâri de Consiliu Local din anul 2021. Aici sunt cuprinse două tipuri de sprijin – ajutor de urgență pentru plata chiriei și ajutor de urgență pentru asigurarea accesului la o locuință pentru familii aflate în dificultate. Categoriile de persoane eligibile pentru ajutorul de urgență pt plata chiriei sunt tinerii (18-26 de ani) care părăsesc sistemul de protecție, mame cu copii care au beneficiat de asistență socială în centrele maternale din subordinea DGASPC Sector 2, persoane adulte cu dizabilități care au fost în centrele rezidențiale ale DGASPC Sector 2, persoane evacuate sau care trăiesc în imobile retrocedate cu decizie de retrocedare și/sau ordin de evacuare, persoane fără adăpost care au beneficiat de servicii de adăpostire acordate de Adăpostul de Noapte pentru Persoane Adulte (fără să fie menționată perioada minimă), persoane victime ale violenței domestice care au beneficiat de servicii de asistență și găzduire pînă DGASPC Sector 2. PS2 este singura primărie care oferă ajutor pentru acces la locuire indiferent de domiciliul persoanelor. Astfel că, ajutorul de urgență pentru locuință se poate acorda inclusiv persoanelor cu domiciliul în alte UAT-uri dacă au în gospodărie minori cărora nu le pot oferi condiții decente de locuire. Este de menționat că PS2 oferă acest ajutor pe cele mai îndelungate perioade – maxim cinci ani pentru persoanele fără adăpost și maxim opt ani pentru persoanele din casele retrocedate cu ordin de evacuare emis/evacuate și nu impune condiție de eligibilitate plata datoriilor locale. Cu toate acestea, sumele prevăzute sunt, în opinia noastră, mult sub prețul pieței (garsonieră – 800 de lei; 2 camere 900 de lei; 3 camere – 1.000 de lei).

Primăria Sectorului 3, conform informațiilor de pe site-ul instituției, condiționează acordarea tuturor beneficiilor sociale de plata datoriilor la bugetul local. Pentru plata chiriei există ajutorul social comunitar acordat persoanelor sau familiilor evacuate din case retrocedate. Conform metodologiei, acestea trebuie să depună cerere „în maxim 30 de zile de la evacuare”. Deci ajutorul oferit de primărie este ulterior

evacuării, tardiv în opinia noastră (familia fiind nevoită să găsească soluții pentru bunurile evacuate și pentru locuire până la oferirea sprijinului). Mai mult, PS3 condiționează acordarea acestui ajutor de „dovada că realizează venituri, depășind astfel starea de dependență”, condiție care trebuie îndeplinită de fiecare membru al familiei. Tot aici este și cel mai scurt termen de susținere a familiei pentru plata chiriei (asta în condițiile în care este una dintre primăriile și cu cel mai mic număr de locuințe sociale alocate în ultimii 12 ani) – de la 1 lună la maxim 12 luni. Cuantumul ajutorului este de maxim 2xISR/lună (aproximativ 1200RON pentru anul 2023).

Primăria Sector 3 a ales să ignore aproape complet problema locuirii, dacă coroborăm numărul infim de dosare aflate în plată cu faptul că în ultimii 12 de ani a atribuit doar 22 de locuințe sociale.

Informațiile disponibile pe pagina [Primăriei Sector 4](#) cu privire la condițiile de acordare a ajutorului de urgență sunt incomplete și, deci, nu putem face o analiză a condițiilor în care acest sprijin este oferit (menționăm că PS4 a răspuns lapidar solicitării noastre de informații de interes public). Din informațiile pe care le-am identificat nu ne putem da seama care este cuantumul acestui ajutor sau perioada de acordare. Printre persoanele menționate ca eligibile sunt și persoanele fără adăpost sau persoanele care riscă/au fost evacuate din locuințe retrocedate. Se menționează însă că acordarea ajutorului se face doar după ce „au fost epuizate posibilitățile de sprijin din partea familiei extinse”, criteriu care, în opinia noastră, este extrem de arbitrar.

Categoriile de persoane eligibile pentru ajutor de chirie din [Sectorul 5](#) sunt tineri fost instituționalizați (cu vârsta de până la 28 de ani), persoanele adulte/famiiliile fără adăpost, persoanele care nu au o locuință proprie care au copii care beneficiază de măsuri de protecție socială, victime ale violenței domestice și persoane cu locuințele afectate de calamități sau incendii. Acordarea acestui sprijin financiar este condiționată de prestarea unor ore de muncă în folosul comunității pentru familiile în care niciun membru apt de muncă nu realizează vreun venit (cu excepții precum îngrijirea copiilor de până la 7 ani, femei însărcinate, persoane care participă la pregătire profesională, victime ale violenței domestice). Conform [HCL 240/2018](#) prin care este instituit acest ajutor, perioada standard de sprijin este de un an, cu posibilitatea de prelungire până la maxim trei ani. Pentru că ajutorul de chirie se acordă în funcție de bugetul disponibil, și aici există o metodologie de acordare a acestui ajutor în baza unui punctaj. Demn de menționat este că PS5 acordă punctaj

pentru categoria *lucrător ocazional*. Cuantumul sprijinului este între 1.200 și 1.400 de lei/lună, în funcție de punctajul obținut.

Primăria Sectorului 6 a stabilit prin Hotărârea 52 din 2022 acordarea ajutorului de chirie pentru 25 de locuințe. Suma maximă prevăzută este de 900 de lei/lună, pentru o persoană și/sau familie formate din două persoane, și maxim 1.500 de lei pentru familii care au minim un minor. Perioada maximă de acordare a acestui ajutor este de 24 de luni. Pentru că există un număr maxim de familii care pot primi acest ajutor, există un punctaj similar cu cel pentru locuințe sociale. Punctajul favorizează cele mai vulnerabile persoane (spre exemplu, persoanele care locuiesc în locuințe improvizate sau persoanele fără adăpost au cele mai multe puncte în cadrul categoriei *situație locativă*. Persoanele cu venituri sub 150 de lei au mai multe puncte decât persoanele cu venituri de până la 1.400 de lei – deși persoanele fără venit nu au niciun punct).

Primăria Municipiului București nu a avut, până anul trecut, niciun program de plată a chiriei pentru persoanele vulnerabile. Anul trecut, la presiunea comunității care a primit note de atribuire în blocurile sociale din Prelungirea Ghencea, a decis acordarea unui ajutor de chirie pentru aceste familii, pe perioada în care se construiesc aceste imobile.

Așa cum am arătat, multe dintre persoanele aflate în situația de sărăcie locativă nu au capacitatea de a completa dosarele pentru accesarea acestui sprijin, nu îndeplinesc toate condițiile impuse de autorități (spre exemplu condiția impusă de PS3 de a nu avea datorii la bugetul local), sau nu pot găsi proprietari de locuințe puse spre închiriere care să îi accepte. Deci informația cu privire la numărul de dosare aflate în plată nu oferă imaginea completă cu privire la capacitatea și/sau voința autorităților publice de a sprijini persoanele vulnerabile.

Număr dosare sprijin plata chirie în 2022 (*sursă info - solicitări de informații de interes public în baza Legii 544/2001*):

Instituție	Număr dosare în plată
Primăria Sector 1	147
Primăria Sector 2	76
Primăria Sector 3	7
Primăria Sector 4	73
Primăria Sector 5	70
Primăria Sector 6	21
Primăria Municipiului București	26

În ciuda faptului că Municipiul București este un singur oraș, criteriile de acordare a ajutorului de chirie sunt diferite de la un sector la altul. În opinia noastră, diferențele în acordarea acestor ajutoare de chirie nu sunt justificabile, având în vedere că condițiile sociale și economice sunt aceleași pentru toate sectoarele.

Locuire informală

Conform [Legii 151/2019 pentru completarea Legii 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului](#) (cunoscută și sub numele Legea locuirii informale), autoritățile publice locale, pentru a putea începe implementarea unei politici publice care să conducă la îmbunătățirile condițiilor de locuire, ar trebui să constituie o comisie la nivelul județului/Municipiului București. [Primăria Municipiului București](#) însă nu a constituit această comisie nici până acum, la patru ani de la emiterea legislației (mai multe organizații neguvernamentale [am transmis anul trecut o scrisoare PMB](#) în care solicitam constituirea acestei comisii).

În acest moment, în București, așezările informale sunt gestionate preponderent de reprezentanți ai poliției locale și cu tehnici pe care autorii acestui raport le încadrează în zona de incriminare a sărăciei. Componenta socială este limitată la realizarea unor anchete sociale și a unor programe de școală după școală (pentru unele dintre aceste așezări). Unii dintre locuitorii din aceste zone nu beneficiază de sprijin în realizarea actelor de identitate, unele persoane fiind nevoite să apeleze la organizații neguvernamentale pentru obținerea unor acte de identitate. Mai mult, deși unele dintre comunități sunt în atenția direcțiilor de asistență socială de sector, și îndeplinesc criteriile pe baza cărora legea definește așezările informale, acestea nu sunt recunoscute ca fiind forme de așezare informală și nu sunt raportate la Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice. În opinia noastră, deși există în mod evident comunități care se încadrează în definiția pentru așezările informale, nu există voința politică și nici limpezimea legislativă pentru gestionarea responsabilă a acestor comunități.

Deși înțelegem că procesul de implementare a unei noi legi, așa cum este aceasta, poate presupune dificultăți, faptul că PMB nu a făcut nici măcar pasul formal de a constitui comisia care să lucreze împreună pe tema locuirii informale din București denotă, în opinia noastră, dezinteres pentru vulnerabilitate și pentru o temă atât de importantă precum locuirea. Asta cu atât mai

mult cu cât Planul Național de Reziliență și Redresare (Componenta 10 - Fondul local) ar permite autorităților să finanțeze reducerea privării severe de locuințe pentru grupurile defavorizate. În acest moment, Bucureștiul riscă să rateze o importantă sursă de finanțare pentru una dintre cele mai importante teme din cauza lentorii și a lipsei de interes administrativ și politic pentru această temă.

Conform informațiilor publicate în raportul MDLPA, singurele instituții din București care au transmis informații cu privire la așezările informale (conform prevederilor legale) sunt **Primăria Sector 3** și **Primăria Sector 2** (unul dintre rolurile comisiei ar fi fost chiar centralizarea acestor date, astfel încât să existe informații de la toate UAT-urile din București).

Așa cum era de așteptat, Municipiul București are cel mai mare număr de așezări informale din țară (este firească mobilitatea persoanelor fără venit spre orașele mari în căutarea unor surse de venit), însă nu și cel mai mare număr de persoane care locuiesc în aceste așezări. Deși doar două primării au transmis date cu privire la așezările informale, au fost mapate 88 de astfel de așezări (următorul județ, după numărul de așezări informale, este Harghita, cu 33 de așezări, și Sălaj cu 28).

Tabel 2. Situația așezărilor informale la nivel de județ

Județ	Număr așezări informale	Populația totală din așezări informale	Numărul de unități destinate locuirii (total)
Alba	5	2.060	387
Arad	15	1.914	615
Argeș	5	1.632	79
Bacău	8	2.243	459
Bihor	9	4.796	1.887
Botoșani	2	258	52
Brașov	12	10.269	2.298
Brăila	2	4	9
București	88	2.327	lipsă date
Buzău	5	lipsă date	lipsă date
Caraș-Severin	5	366	98
Călărași	2	890	468
Cluj	3	563	132
Covasna	13	8.108	1.171
Dâmbovița	4	1.348	286
Dolj	3	52	13
Galați	14	917	233

Trebuie să reținem că raportul mai arată că, la nivelul tuturor așezărilor informale din țară aproximativ un sfert din populația care locuiește aici sunt copii cu vârstele între 0 - 14 ani, iar 7% sunt persoane cu vârste de peste 65 de ani (pag. 19).

Cele două zone de locuire informală vizitate de noi în acest raport sunt în Strada Rodica, din Sectorul 2, respectiv o comunitate din zona Ciurel, din Sectorul 6 (detalii cu privire la condițiile de locuire aici, vă rugăm să parcurgeți secțiunea *Cotidianul locuirii precare*).

Primăria Sector 6 și Primăria Sector 2 sunt, în acest moment, singurele instituții, conform informațiilor pe care le avem, care încearcă implementarea unor măsuri din Legea care prevede îmbunătățirea condițiilor de viață pentru locuitorii din zonele de locuire informală.

Primăria Sector 6 s-a angajat într-un demers curajos de implementare a acestor prevederi legale până în punctul de a construi locuințe noi pe amplasamentul pe care se află o astfel de zona de locuire informală. Din luna august 2023 au început procese de consultare cu comunitatea cu privire la modul în care să decurgă procesul de construcție. Mai mult, au fost începute demersuri de emiteră a actelor de identitate pentru toată lumea de aici și de îmbunătățire a condițiilor de viață (prin instalarea unor pubele de colectare a deșeurilor și ridicarea deșeurilor pentru oamenii de aici).

Primăria Sector 2 a început în septembrie 2023 procesul de consultare cu o comunitate informală cu privire la măsuri concrete care să conducă la îmbunătățirea calității vieții (au fost asfaltate segmente de stradă și trotuare, au fost instalate pubele pentru gunoi și curățată zona de deșeuri, demarate discuții cu privire la racordarea la gaze).

Zonele de locuire informală în care Fundația Parada lucrează (și a lucrat, vezi, spre exemplu, zona Iacob Andrei) sunt zone care nu dispun de acces la utilități și la infrastructură urbană, nu sunt deservite de societățile de salubritate (excepții sunt comunitățile de mai sus, Ciurel și Rodica). Sunt, de fapt, zone urbane aflate în afara ariei de competență și responsabilitate a autorităților publice. Din cauza tuturor acestor lipsuri, familiile care locuiesc în aceste zone sunt nevoite să improvizeze soluții pentru încălzire sau gătit, spre

exemplu. Acestea sunt nesigure și pun constant în pericol viețile celor care locuiesc aici. Este celebru cazul din Iacob Andrei unde, din cauza unui incendiu la una dintre barăci, pornit de la butelie, patru copii au murit. Gestionarea responsabilă a comunităților informale este fundamentală pentru chiar dreptul la viață a oamenilor care locuiesc aici.

Municipiul București, așa cum am arătat pe parcursul acestui capitol, acordă atenție marginală locuirii sociale. Chiar dacă proiectele de construcție de locuințe sociale anunțate de autorități ar fi implementate într-un termen rezonabil, este imposibil de recuperat 30 de ani de dezinteres. Tocmai de aceea credem că este esențial ca autoritățile locale să facă uz de orice lege care le-ar permite persoanelor din București să locuiască măcar în condiții sigure.

Practica evacuărilor

În București, evacuările forțate sau autoevacuările (vezi secțiunea [Cotidianul locuirii precare](#)) destabilizează familii care deja locuiesc în condiții proaste, adâncesc sărăcia locativă și cresc precaritatea locuirii.

FEANTSA - *The European Federation of National Organizations Working with the Homeless*, cea mai mare federație de organizații neguvernamentale din Uniunea Europeană care se ocupă de locuirea precară din Europa (recunoscută ca o autoritate în acest domeniu de instituțiile europene), spune despre România ([Seventh Overview of Housing Exclusion in Europe // 2022](#)):

În statele din Estul Europei, state precum Ungaria, Slovacia, Cehia, Bulgaria, România și Polonia evacuările ilegale sunt practici comune. Aceste evacuări au condus la afaceri prospere ale executorilor judecătorești care intră brutal în locuințele oamenilor.

Munca de teren a Fundației Parada confirmă că orice statistică cu privire la evacuările din Municipiul București este lipsită de relevanță. Așa cum am explicat pe larg în secțiunea [Cotidianul locuirii precare](#), violența statului conduce, în multe situații, la auto evacuare – persoane care aleg să plece din locuințele sau zonele de locuire informală anterior unei evacuări oficiale (cu ordin judecătoresc). Toate aceste plecări

nu se văd în statisticile oficiale, drept pentru care, de fapt, aceste familii nu sunt raportate oficial ca fiind evacuări.

Cu toate acestea, am solicitat primăriilor informații cu privire la evacuările la care au asistat în perioada 2010-2022.

În paralel, am întrebat Direcția Generală de Jandarmi a Municipiului București la câte evacuări li s-a solicitat sprijinul, fără a menționa dacă discutăm despre locuințe publice sau nu. Menționăm, de asemenea, că nu la toate evacuările se solicită sprijinul Jandarmeriei – în unele situații familiile pleacă ulterior primirii ordinului de evacuare, fără a fi evacuate forțat din locuințe.

Deci imaginea de mai jos nu este una completă cu privire la numărul total de familii dislocate din locuințe. Cu toate acestea, putem asuma că cel puțin aceste persoane ar fi avut nevoie de sprijin în locuire (experiențele evacuărilor sunt, aproape în toate situațiile, momente critice – extrem de rar persoane altfel decât vulnerabile sau cu alternative de locuire ajung să fie evacuate din imobile).

Evacuări la care au asistat Direcțiile de Asistență Socială în perioada 2010-2022:

Instituție	Număr evacuări
Primăria Sector 1	182
Primăria Sector 2	21
Primăria Sector 3	13
Primăria Sector 4	Nu ne-au răspuns
Primăria Sector 5	-
Primăria Sector 6	24

Situația evacuărilor la care a participat Direcția Generală de Jandarmi a Municipiului București (total: 1.216 în perioada 2016-2022, deși am solicitat informații care să vizeze același interval de timp, DGJMB ne-a transmis informații doar pentru ultimii șase ani):

An	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	total
Nr. evacuări	179	198	189	158	162	163	167	1216

Aceste cifre capătă relevanță dacă sunt puse în contextul stocului de locuințe publice disponibil pentru a sprijini populația care se află în situație de criză locativă. Lipsa acută de locuințe publice lasă persoane vulnerabile să se descurce singure, asta în ciuda dreptului constituțional la protecție socială. Singurele alternative oferite familiilor evacuate sunt adăposturi de noapte, structuri sociale construite cu alt scop și care nu pot acomoda familii.

Așa cum am arătat, conform documentelor, strategiilor și a angajamentelor pe care România și le-a luat, evacuarea ar trebui să fie mai degrabă o excepție. Comitetul Economic și Social a decis monitorizarea României în domeniul locuirii, incluzând explicit practicile de evacuare. De asemenea, Declarația de la Lisabona, asumată de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, care anunță politici care să conducă la eradicarea fenomenului de locuire în stradă până în 2030 nu este compatibilă cu evacuările. Cu toate acestea, până acum nu a existat în spațiul public nicio discuție instituțională sau politică cu privire la modificările legislative necesare pentru a preîntâmpina una dintre cele mai brutale practici posibilă într-o societate pe timp de pace – evacuarea.

Serviciile de asistență sociale nu sunt solicitate pentru toate evacuările și, deci, nu sunt prezente în toate intervențiile. După cum arată cifrele de mai sus, numărul de evacuări la care participă Jandarmeria este cu mult mai mare decât cel la care participă Asistența Socială. Credem că o evacuare este un moment de maximă vulnerabilitate și că prezența anterior și, după caz, în timpul evacuării, a asistențelor sociali este imperios necesară. Atunci când ele, totuși, sunt prezente, sunt mai degrabă parte din aparatul represiv. Așa cum arătăm în primul capitol al acestui raport, de multe ori direcțiile de asistență socială ale primăriilor de sector din București acționează împotriva mandatului moral (de a proteja și sprijini familiile vulnerabile) și amenință familiile care locuiesc fără forme legale că vor prelua copiii și îi vor instituționaliza dacă nu pleacă „de bună voie” din imobil, deci anterior obținerii unui ordin de evacuare.

Evacuările produc consecințe grave asupra unor familii deja fragile. Din experiența celor două organizații, aceste intervenții brutale se termină, de foarte multe ori, cu pierderea agoniseli de o viață. Persoanele evacuate nu au, uneori, timpul de a scoate mobilierul sau electrocasnicele din locuințe sau, dacă extrag acest mobilier, nu au spațiu pentru depozitarea lor sau banii necesari pentru transport. Deci dincolo de trauma evacuării, de imposibilitatea de identifica o soluție de locuire, putem adăuga și pagube materiale extrem de dificil de recuperat (pentru mai multe informații cu privire la experiența evacuărilor, parcurgeți capitolul 1 al raportului).

III.
CONTEXT
INTERNATIONAL,
EUROPEAN ȘI NAȚIONAL

Problema locuirii a devenit atât de presantă încât la nivelul Uniunii Europene există angajamente ferme cu privire la eradicarea fenomenului de locuire în stradă. Accesul la o locuință sigură, decentă și la costuri suportabile este menționat în documentele internaționale ca *poartă de acces* pentru toate drepturile fundamentale. Și asta pentru că în lipsa unei locuințe, oamenii nu au acces la educație, sănătate, stabilitate și demnitate umană.

România trebuie să raporteze periodic Organizației Națiunilor Unite măsurile pe care le ia în domeniul locuirii sociale și a practicilor de evacuare. În paralel, România a semnat Declarația de la Lisabona, care își propune ca până în 2030 să eradichez fenomenul locuirii în stradă. Avem strategii naționale care prevăd măsuri pentru lărgirea stocului de locuințe publice, și asta în baza unor studii care arată că preocuparea autorităților publice locale a fost minimă în ultimii 30 de ani cu privire la acest domeniu. Dar România nu a avut curaj să impună obligații la nivel local cu privire la implementarea acestor strategii.

Referindu-ne la București, având în vedere cele prezentate în acest raport, credem că este justă afirmația că autoritățile locale de aici ignoră strategiile naționale ce vizează domeniul locuirii. Acest lucru nu este confirmat doar de realitatea din teren, ci chiar de conținutul documentelor strategice naționale. Așa cum am arătat mai sus, Strategia Națională a Locuirii menționează explicit (pag. 60) că una dintre probleme este lipsa de monitorizare a modului în care autoritățile locale își asumă și implementează documentele strategice naționale. În opinia noastră, nu este suficient mecanismul de monitorizare, ci trebuie să existe mecanisme de informare directă, prin care autoritățile locale (executiv și deliberativ) să fie informate cu privire la documentele internaționale ratificate de România, mecanisme de impunere a strategiilor la nivel local și, în ultimă etapă, mecanisme de monitorizare.

Statistici - de la ce plecăm

Conform datelor Eurostat, România este statul cu cea mai mare rată de locuințe aflate în proprietate privată de la nivelul Uniunii Europene – 98% dintre locuințe fiind în proprietate privată. Pusă într-un context mai larg însă, această informație indică o acută problemă la nivelul locuirii în România. Spre exemplu, România este statul cu cea mai mare rată a supraaglomerării gospodăriilor. Conform datelor Eurostat din 2021, rata supraaglomerării în România era de 45,8%, în timp ce media europeană

era de 17,1%. Asta înseamnă, de fapt, gospodării în care locuiesc mai multe generații sau gospodării subdimensionate raportate la nevoile de locuire. Pe scurt, 45,8% dintre gospodăriile din România sunt locuite de familii și persoane care nu își permit să închirieze sau achiziționeze o locuință de pe piața liberă care să le asigure locuirea în condiții decente.

Piața chiriilor se menține în zona *gri*, doar 3% din fondul imobiliar fiind oficial pe piața chiriilor. Cu toate acestea, conform Strategiei Naționale de Locuire, se estimează că între 7 și 15% din totalul fondului locativ este de închiriat (pag. 28). Acest lucru conduce, de fapt, la imposibilitatea de a cunoaște efectiv prețul chiriei sau variația acestuia de-a lungul anilor și, deci, de a nu avea date oficiale cu privire la nivelul de suportabilitate al prețului chiriei raportat la veniturile populației. De altfel, multe dintre studiile internaționale și naționale cu privire la locuire menționează lipsa datelor statistice cu privire la locuire ca fiind o problemă pentru România. Mai mult, lipsa contractelor oficiale de închiriere expune chiriașii la posibile situații de abuz, lipsă de predictibilitate și imposibilitatea de a-și proteja drepturile. Situația este îngreunată și de discrepanțele dintre informațiile din cartea de identitate și locul în care trăiesc efectiv, aproape fiecare interacțiune cu instituțiile și serviciile publice fiind condiționată de domiciliul de rezidență.

În Strategia Națională pentru Locuire 2022-2050, MDLPA arată că doar 12% dintre unitățile administrativ teritoriale care au răspuns unui chestionar național aveau locuințe sociale (o dovadă în plus pentru lipsa de interes pentru locuire a autorităților publice locale). Pentru toate primăriile care au răspuns la chestionar (indiferent dacă au sau nu stocuri de locuințe sociale) cele mai multe solicitări de locuințe publice raportate au fost pentru categoria de locuințe sociale – 40.161 (pag. 35) pentru 16.290 de locuințe disponibile.

Strategii multe, case puține

Încă din 1991, Organizația Națiunilor Unite a definit dreptul la locuire decentă pentru toți oamenii. În [Comentariul General 4/1991](#) organizația definește dreptul la locuire ca fiind mai mult decât „un simplu acoperiș deasupra capului sau ca posesie a unui bun”. ONU definește dreptul la locuire ca dreptul fiecăruia de „a locui în securitate, pace și demnitate”. Documentul mai aduce în discuție nevoia de colaborare dintre autoritățile centrale și cele locale, pentru implementarea strategiilor naționale și

monitorizarea eficientă a situației de locuire pentru grupurile dezavantajate. Același comentariu definește evacuarea forțată mai degrabă ca fiind o „excepție extraordinară”. [Comentariul General 7/1997](#) al ONU revine încă și mai apăsător asupra evacuărilor și formulează soluții precum oferirea de alternative de locuințe sigure în cazul în care persoanele care urmează să fie evacuate nu au nicio alternativă de locuire. În 2021, prin decizia [E/C. 12/ROU/Q/6 din 15.11.2021](#)/[E/C. 12/ROU/Q/6 din 15.11.2021](#), ONU a decis să includă România pe lista statelor care trebuie să raporteze măsurile luate pentru respectarea dreptului la locuire adecvată, cu accent pe măsuri care să gestioneze „discrepanțele majore dintre cerere și oferta de locuințe sociale” și pentru prevenirea evacuărilor.

Cel mai recent [raport al Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței \(2019\)](#) - ECRI menționează ca recomandare fermă modificarea Legii Locuinței în sensul asigurării transparenței alocării locuințelor sociale și prioritizarea grupurilor vulnerabile la aceste alocări. Raportul menționează explicit ca problemă în România faptul că „controalele polițienești și folosirea forței de către funcționarii însărcinați cu aplicarea legii împotriva romilor rămân dominante” (pag. 22). Instituția avertizează și asupra practicilor de evacuare și solicită prefecturilor „revizuirea legalității și a procentului ordinelor de evacuare emise de autoritățile locale” (pag. 28). ECRI atrage atenția și asupra evacuărilor așezărilor informale, care nu sunt considerate evacuări în sensul juridic de autoritățile locale și, deci, nu sunt incluse în statisticile oficiale. Menționează ca problemă faptul că autoritățile nu oferă alternative de locuire anterior evacuărilor și solicită autorităților să nu mai evacueze în lipsa acestor alternative adecvate. Lipsa locuințelor sociale, la nivel național, este o altă problemă menționată explicit în raport.

[Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale](#) recunoaște la Art. 34 (3) dreptul la asistență socială și în domeniul locuirii. În aceste condiții, Pilonul Drepturilor Sociale a Uniunii Europene, la [Principiul 19](#), menționează explicit obiective de asigurare a accesului la locuire socială și de prevenire a evacuărilor la nivelul statelor membre.

În anul 2020, Parlamentul European a adoptat o rezoluție care subliniază nevoia de soluții de locuire pentru a reduce numărului persoanelor fără adăpost în Uniunea Europeană ([European Parliament resolution of 24 November 2020 on tackling homelessness rates in the EU 2020/2801\(RSP\)](#)). Conform informațiilor publicate în această rezoluție, între 2010-2020 numărul persoanelor fără adăpost de la nivelul Uniunii Europene crescuse cu 70%. Rezoluția menționează că „accesul la locuință

este un drept fundamental al omului” și stipulează că lipsa unei locuințe „este cea mai severă formă de vulnerabilitate” ce trebuie să fie gestionată prin politici publice sustenabile. Conform acestei rezoluții, responsabilitatea principală pentru implementarea de soluții este a statelor membre care „trebuie să-și asume responsabilitatea de a gestiona fenomenul persoanelor fără adăpost, de a lucra pentru prevenție și intervenție eficientă”. Pe parcursul acestui document se face referire în mod repetat la lipsa informațiilor de la nivelul unor state pentru a identifica, în mod corect, amploarea fenomenului.

Ministerul Muncii și Solidarității Sociale a semnat în iunie 2021 Declarația de la Lisabona privind platforma de combatere a fenomenului de locuire precară ([Lisabon Declaration on the European Platform on Combating Homelessness](#)). Prin acest document, România (alături de celelalte state membre) și-a asumat eforturi care să conducă la eradicarea fenomenului de locuire fără forme legale (*homelessness*) până în 2030. În document se face referire și la obiective concrete pe care „autoritățile naționale, regionale și locale” se angajează să le implementeze. Printre acestea se numără promovarea prevenirii fenomenului de locuire în stradă și utilizarea fondurilor europene disponibile pentru a combate fenomenul locuirii în condiții improprii. Așa cum este structurat planul de acțiune pentru atingerea acestui obiectiv, rolul principal îl joacă autoritățile locale, cele centrale și de la nivel european având mai degrabă un rol de suport.

Prin [The New Leipzig Charter](#), adoptată în 2020, ratificată și de România, se asumă un angajament cu privire la dimensiunea de *orașe juste*, adică orașe care oferă oportunități pentru fiecare dintre locuitori, “fără a lăsa pe nimeni în urmă”. Locuirea, în acest document, este descrisă ca având următorii parametri: adecvată, accesibilă, cu costuri care nu împovărează familiile și sigură. În documentul asumat și de România se discută despre *cartiere vibrante și mixte din punct de vedere social*. Documentul descrie politici de utilizare a terenurilor care să *evite politica speculativă privind terenurile*.

EPILOG

Am încercat să sintetizăm în acest raport cât mai multe dintre dimensiunile care afectează dreptul la locuire în condiții decente pentru cetățenii din Municipiul București, începând de la cotidianul vieții trăite în condiții improprii și până la documentele internaționale ratificate de România care vizează locuirea. Am încercat să explicăm în toate aceste pagini de ce, în București, am ajuns în situația în care avem peste 14.000 de dosare de locuințe validate și 21 de locuințe sociale libere.

Sperăm ca informațiile publicate aici să fie un semnal de alarmă în plus pentru autoritățile române care au responsabilitatea și puterea de a schimba radical viețile persoanelor care locuiesc acum în condiții improprii. Având în vedere că multe dintre persoanele care trăiesc în aceste condiții sunt persoane vulnerabile – copii, persoane vârstnice, persoane cu sănătate precară, considerăm că intervenția autorităților trebuie să fie urgentă. Dreptul la locuire nu (mai) poate fi tranșat strict ca o responsabilitate personală a cetățeanului atunci când toate drepturi fundamentale precum accesul la educație sau la sănătate sunt direct și profund dependente de o locuință.

Fundația Parada asistă acum familii formate din adulți pe care, acum mai bine de 20 de ani, îi ajuta în calitate de copii ai străzii. Fenomenul de reproducere a sărăciei nu poate fi întrerupt decât prin politici publice care să conducă la o copilărie sigură pentru copiii vulnerabili. Și asta pentru că, de cele mai multe ori, vulnerabilitatea vine din cauze structurale, așa cum sunt cele descrise în acest raport.

EDITOR:
ACTIVEWATCH

DATA PUBLICĂRII:
NOIEMBRIE 2023

WWW.HOMELESSNESS.RO

Material realizat cu sprijinul financiar Active Citizens Fund România, program finanțat de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE 2014-2021. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Granturilor SEE și Norvegiene 2014-2021; pentru mai multe informații accesați www.eeagrants.org.”